

**PROFESSIONELE BACHELOR IN HET ONDERWIJS
KLEUTERONDERWIJS**

Zelfstandig Project

De meerwaarde van het werken
zonder thema met betrekking tot het
welbevinden van de leerkracht én
kinderen.

Voorwoord

Hier sta ik dan aan het einde van de opleiding. Nog even en dan mag ik mezelf hopelijk een echte juf noemen.

Vier jaar geleden na het behalen van mijn diploma als kok was ik nog vast besloten om mezelf te gaan specialiseren in patisserie en chocoladebewerking. Eerlijk gezegd had ik nooit verwacht dat ik enkele jaren later zou staan waar ik nu sta. Opeens maakte ik een enorme sprong in het diepe en besloot ik om de horeca achter wegen te laten en te gaan verder studeren als leerkracht in het kleuteronderwijs.

Ik ben hiervoor mijn ouders, en vooral mijn mama die me altijd heeft bijgestaan en geholpen waar nodig was erg dankbaar dat ze mij deze kans hebben gegeven. Tot op de dag van vandaag heb ik hier desondanks al de energie en het werk dat de opleiding vraagt nog geen seconde spijt van gehad. Persoonlijk vind ik dat ik doorheen de opleiding enorm ben gegroeid in mijn persoonlijkheidsontwikkeling. Ik ben volwassener geworden, heb meer attitude gekregen wat stiptheid en sociale vaardigheden betreft, en voel mezelf een beter iemand die sterk in haar schoenen staat.

Het schrijven van het zelfstandig project heeft enorm veel tijd en energie in beslag genomen. Doorheen het proces ben ik met allerlei gevoelens in contact gekomen, deze gevoelens gingen van onzekerheid, angst, verdriet en vermoeidheid tot vreugde, blijdschap en fierheid.

Ik ben enorm trots op mezelf dat ik heb volgehouden en nooit heb opgegeven.

Dit had me echter nooit gelukt zonder de steun van mijn mama en familie. Graag wil ik hen hiervoor bedanken.

Ook mijn promotor Joosten, R. mag wel wat extra in de bloemetjes worden gezet, gedurende het volledige proces heeft zij mij bijgestaan met raad en daad en me aangemoedigd om vol te houden wanneer ik het even niet meer zag zitten. Ik heb enorm veel van haar geleerd.

Een andere belangrijke factor die ik dien te bedanken is mijn stageschool, Gemeentelijke basisschool de Puzzel te Balen om mij de kans te geven mijn onderzoek op hun school te mogen uitvoeren. Hierbij wil ik in het bijzonder mijn klasmentor Dierckx, H. bedanken om mij bij te staan en te begeleiden gedurende de uitvoering van mijn onderzoek. Zij stond altijd voor mij klaar met tips, aanmoedigen feedback en noem maar op. Ook van haar heb ik enorm veel kunnen en mogen leren.

Als laatste wil ik een woord van dank schrijven aan de personen die de tijd hebben genomen om mijn zelfstandig project na te lezen, nl. mijn schoonzus Daems, M. en mijn tante Heylen, D.

Inhoudsopgave

Voorwoord.....	3
Inhoudsopgave.....	4
Inleiding.....	7
1 Hoofdstuk 1: Oriënteren en richten	8
Inleiding.....	8
1.1 Praktijkprobleem kaderen (Oriënteren)	8
1.1.1 Wat is het praktijkprobleem?.....	8
1.1.2 Wie heeft met het probleem te kampen?	10
1.1.3 Wanneer treedt het probleem op?	10
1.1.4 Waarom is het een probleem?.....	12
1.1.5 Waar doet het probleem zich voor?	13
1.1.6 Hoe is het probleem ontstaan?	13
1.1.7 Wat is er al aan het probleem gedaan?	14
1.2 Zoektocht naar onderzoeksvragen (richten).....	15
1.2.1 Van onderzoeksdoel naar een onderzoeksvraag.	15
1.2.2 Deelvragen	16
1.3 Besluit.....	17
2 Hoofdstuk 2: Plannen	18
Inleiding.....	18
2.1 Plan inzake wat betekent het werken zonder thema voor mij en welk effect heeft het op mijn welbevinden?.....	18
2.1.1 Literatuurstudie.....	18
2.1.2 Gesprekken, bezoeken en bevestigingen.....	19
2.1.3 Observaties	20
2.1.4 Voorbereiding	21
2.1.5 Verdieping in het werken zonder thema.....	22
2.2 Plan inzake hoe de leerkrachten van GBS De Puzzel te Balen het werken zonder thema ervaren	24
2.2.1 Gesprekken	24
2.2.2 Vragenlijst.....	25

2.3	Plan inzake het bewust inzetten op rustactiviteiten	26
2.3.1	Bevragen in gesprekken	26
2.3.2	Literatuurstudie	27
2.3.3	Bezoeken	28
2.3.4	Metten	29
2.4	Besluit.....	30
3	Hoofdstuk 3: Aan de slag! (verzamelen)	32
	Inleiding.....	32
3.1	Wat betekent het werken zonder thema voor mij en welk effect heeft het op mijn welbevinden?.....	32
3.1.1	Het werken zonder thema, wat is het en wat houdt het in?	33
3.1.2	Een kindgerichte aanpak, wat is het?.....	37
3.1.3	De voorwaarden om het werken zonder thema te laten slagen.....	38
3.1.4	Een krachtige leeromgeving	44
3.1.5	Mijn welbevinden voor de stage én het uitproberen van het werken zonder thema.....	49
3.1.6	Mijn welbevinden na het opdoen van ervaring	50
3.1.7	Besluit.....	52
3.2	Het werken zonder thema en de leerkrachten van GBS de Puzzel te Balen	53
3.2.1	Hoe staat de directie van gemeentelijke basisschool De Puzzel tegenover stress- en spanningsklachten in de klas?	53
3.2.2	De aanleiding tot het organiseren van studiedagen rond stresskids en het werken zonder thema?	55
3.2.3	Hoe staan de leerkrachten tegenover stress- en spanningsklachten in de klas?.....	56
3.2.4	Hoe staan de leerkrachten tegenover het werken zonder thema?	58
3.2.5	Besluit.....	61
3.3	Hoe kan ik als leerkracht samen met de kleuters bewust inzetten op rustactiviteiten?	62
3.3.1	Wat merken leerkrachten in het werkveld op rond stressklachten en het welbevinden van kinderen?.....	62
3.3.2	Yoga activiteiten	64
3.3.3	Het inrichten van een rusthoek	67
3.3.4	Besluit.....	69

4	Hoofdstuk 4: Conclusie voor mijn onderzoek	70
	Inleiding	70
4.1	Ikzelf en het werken zonder thema	70
4.2	De leerkrachten van GBS De Puzzel te Balen en het werken zonder thema.....	71
4.3	Hoe kan ik als stagiaire samen met de kinderen bewust inzetten op rustactiviteiten? .	72
4.4	Een antwoord op mijn onderzoeksvraag	73
	Besluit	74
	Literatuurlijst.....	75
	Bijlagen	76

Inleiding

Hier zijn we dan, het laatste jaar van de opleiding, het jaar waarin er zelfstandige projecten geschreven worden.

Tijdens het tweede opleidingsjaar kreeg ik via één van mijn stagescholen.nl. Gemeentelijke basisschool De Puzzel de kans om een pedagogische studiedag bij te wonen omtrent stresskinds. De gastspreker genaamd Wendy Peerlings heeft ons hier gedurende enkele uren weten te boeien over wat stress- en spanningsklachten bij kinderen precies inhoudt. De informatie die we tijdens deze studiedag verkregen sprak me erg aan en heeft me verder aan het denken gezet. Vanuit de studiedag ben ik me voor een stukje verder gaan verdiepen in het feit dat de toename van stress door de verhoogde werk- en prestatiedruk in onze maatschappij steeds relevanter wordt. Doordat het probleem duidelijk merkbaar is in onze maatschappij en het feit dat ook de actualiteit hier erg mee bezig is, leek het mij interessant om hier verder onderzoek in te verrichten. Vanuit deze gedachten ben ik me dan ook wat verder gaan verdiepen in wat stress- en spanningsklachten bij kinderen inhouden en hoe dit zich uit binnen het onderwijs.

Voor het opstellen en uitwerken van mijn onderzoek werk ik samen met mijn promotor en pedagoog Joosten, R. Zij zal me gedurende het onderzoek ondersteunen door middel van inhoudelijke feedback te geven en mij te begeleiden in het uitwerken van mijn onderzoek. Het uitvoeren van het onderzoek zal gebeuren in de tweede kleuterklas van Gemeentelijke basisschool De Puzzel te Balen, waar ik ondersteund zal worden door mijn klasmentor Dierckx, H.

In het **eerste hoofdstuk** zoomen we wat dieper in op het praktijkprobleem en gaan we op zoek naar een onderzoeksvraag om hier een concreet antwoord op te vinden. We focussen ons o.a. op wat het praktijkprobleem inhoudt, wanneer het zich voordoet, wie ermee te maken heeft, waarom het een probleem is, hoe het is ontstaan en dergelijke. Hiervoor baseren we ons enerzijds op de theorie die we kunnen terugvinden in het handboek "Praktijkonderzoek in de school" (Van Der Donk & van Lanen, 2013) waarbij we het praktijkprobleem beschrijven a.d.h.v. de 5 W's + H. Anderzijds baseren we ons ook op het gebruik van actuele bronnen, uitspraken gegeven door de Freinetmedewerkers van de Toverfluit te Hasselt, handboeken van het centrum voor ervaringsgericht onderwijs, pedagogische studiedagen over stress bij kinderen en het werken zonder thema én een gesprek met de directie van mijn stageschool.

Binnen het **tweede hoofdstuk** gaan we beginnen met plannen. We gaan een plan opstellen van allerlei zaken en activiteiten die we gaan ondernemen en uitvoeren gedurende mijn onderzoek. We denken hierbij bijvoorbeeld aan het doornemen van bronnen rond stress en welbevinden bij kinderen, het verrichten van opzoekwerk rond het kindgericht werken en het werken zonder thema, het inplannen van gespreksavonden en studiedagen die we gaan bijwonen, het bevragen van betrokkenen in het werkveld en dergelijke. Alle acties die we gaan ondernemen worden uiteindelijk samen gebundeld tot een plan dat als leidraad van mijn onderzoek zal fungeren. We richten ons hierbij op drie verschillende luikjes.nl. ik en het werken zonder thema, de leerkrachten van de scholengemeenschap Balen en het werken zonder thema en het bewust inzetten op een activiteiten aanbod inzake het welbevinden en mentale hygiëne van kinderen.

Vervolgens gaan we in het **derde hoofdstuk** met dit plan aan de slag. We gaan de vooropgestelde acties uitvoeren en van hieruit data verzamelen om een antwoord te formuleren op onze onderzoeksvraag en deelvragen. Net zoals in het vorige hoofdstuk behouden we ook hier onze drie denkpistes.nl. ik en het werken zonder thema, de leerkrachten van de scholengroep Balen en het werken zonder thema en het bewust inzetten op een activiteiten aanbod inzake het welbevinden en mentale hygiëne van kinderen.

In het **vierde hoofdstuk** kan u mijn conclusie voor mijn onderzoek terug vinden en als **laatste hoofdstuk** sluiten we af met een besluit en vooruitblik.

1 Hoofdstuk 1: Oriënteren en richten

Inleiding

Volgens een onderzoek van De Monitor, een nieuw onderzoeksjournalistiek programma dat wordt uitgezonden op NCRV en zich bezighoudt met het onderzoeken van maatschappelijke kwesties a.d.h.v. kennis, ervaringen en input van het publiek, is het de laatste jaren opmerkelijk dat stress- en spanningsklachten steeds hoger de kop opsteken. Dit komt zelfs al tot uiting in de kleuterklassen. We stellen ons de vraag of onze kinderen niet te veel moeten presteren en of ze nog wel de kans krijgen om echt kind te zijn en al spelenderwijs dingen mogen ontdekken. Krijgen onze kinderen nog de kans om te ontwikkelen op een tempo dat voor hen geschikt is? Is het zo dat onze kinderen steeds aan hogere verwachtingen moeten voldoen en de lat zelfs voor hen steeds hoger en hoger wordt gelegd? Wie niet mee kan valt uit en krijgt een etiketje opgeplakt. Is het niet net belangrijker dat we kinderen meer ruimte laten om nog echt kind te zijn? (Van de keuken, 2016)

In dit hoofdstuk bekijken we het probleem van wat dichter bij en gaan we op zoek naar een onderzoeksvraag om een antwoord te vinden op het praktijkprobleem. We focussen ons o.a. op wat het praktijkprobleem inhoudt, wanneer het zich voordoet, wie er mee te maken heeft, waarom het een probleem is, hoe het is ontstaan en dergelijke.

1.1 **Praktijkprobleem kaderen (Oriënteren)**

We starten met het naderbij bekijken van het praktijkprobleem. Hiervoor baseren we ons enerzijds op de theorie die we kunnen terug vinden in het handboek "Praktijkonderzoek in de school" (Van Der Donk & van Lanen, 2013) waarbij we het praktijkprobleem beschrijven a.d.h.v. de 5 W's + H. Anderzijds baseren we ons ook op het gebruik van actuele bronnen, uitspraken gegeven door de Freinetmedewerkers van de Toverfluit te Hasselt, handboeken van het centrum voor ervaringsgericht onderwijs, pedagogische studiedagen over stress bij kinderen en het werken zonder thema én een gesprek met de directie van mijn stageschool GBS de Puzzel te Balen.

1.1.1 **Wat is het praktijkprobleem?**

De afgelopen jaren horen we in de actualiteit steeds meer en meer spreken over de druk die ons wordt opgelegd door de maatschappij, de kern van ons probleem. We leven in een **prestatiegerichte samenleving** waarin de meeste ouders allemaal willen dat hun kind de eerste van de klas is. Iedereen droomt van een toekomst waarin we goed kunnen verdienen en wanneer we niet goed genoeg presteren wordt dit als een mislukking ervaren. (Desmet, 2012) Hierdoor ligt de werk- en prestatiedruk steeds hoger. Dit zorgt voor stress- en spanningsklachten waar steeds meer mensen mee te maken krijgen. Sinds enkele jaren zien we dit ook meer en meer opkomen in het onderwijs waar we ons tijdens het onderzoek verder gaan op toespitsen.

Binnen dit **prestatiegerichte onderwijs** verwachten we (te) veel van onze kinderen en van wat ze moeten kennen. Taken in de klas zijn al snel heel prestatiegericht wat zorgt voor een verhoogde werkdruk. Niet alleen op school moeten onze kinderen veel presteren, ook de ouders stellen hoge eisen aan hun kind. Bijkomend is er dan nog de maatschappij die veel belang hecht aan het behalen van hoge diploma's. Je zou dan denken dat kinderen even kunnen ontspannen tijdens het uitvoeren van hun hobby's of in de sportclub maar zelfs daar wordt vaak al verwacht dat ze presteren. Denk hierbij maar een voetbalwedstrijdje, wanneer je niet goed presteert zit je op de bank en moet je toekijken hoe de anderen het ervanaf brengen. (Peerlings, 2008)

Binnen het onderwijs zien we dit vooral terug komen in het **tijdstekort** waar veel leerkrachten over spreken. Dit tijdstekort heeft enerzijds betrekking op de onderwijstijd, dit wil zeggen de tijd die we krijgen om effectief aan onderwijs te doen en anderzijds op de tijdsdruk die hierin meespeelt. Er moet zoveel gedaan worden binnen zo'n korte tijd en we krijgen dit allemaal niet meer gedaan. Maar we stellen ons de vraag of dit effectief wel zo is en of het wel écht belangrijk is dat we onze kinderen al deze inhouden meegeven.

Binnen het kleuteronderwijs zien we dat leerkrachten vaak te prestatiegericht en te leerkracht gestuurd te werk gaan. Dit kan o.a. komen door het thematisch werken waarbij je een planning opstelt die je doorheen de week wil afwerken en waarbij de kinderen van de éne opdracht en werkje in het andere moeten vliegen. Hierdoor gaat veel onderwijstijd om echt in de kleuters te investeren verloren. Met deze onderwijstijd bedoelen we o.a. het meespelen, het ontdekken van wat hen bezig houdt, wat hen interesseert, wat ze nodig hebben in hun ontwikkeling en dergelijke. Bovendien zorgt het er ook voor dat je minder oog hebt voor de **betrokkenheid** van de kinderen en om op zoek te gaan naar een aanbod dat voor elke individuele kleuter het verschil maakt in zijn ontwikkeling.

Door het leerkracht gestuurd handelen, gaat mogelijk ook het **vrij spel** van de kinderen verloren, en net hier leren kinderen ongelooflijk veel van. We vragen ons te weinig af of we nog wel voldoende zijn gericht op wat kleuters ons kunnen vertellen via vrij spel en wat kleuters er allemaal uit kunnen leren. Zijn we nog wel voldoende bezig met hun activiteiten of richten we ons steeds meer op wat kleuters moeten kennen en kunnen?

Leerkrachten hangen teveel vast aan deze leerkracht gestuurde aanpak en zouden meer aandacht moeten schenken aan een **kindgerichte aanpak** met **open framework**, een open organisatievorm waarin er voor zowel de leerkracht als de kinderen veel ruimte is voor het nemen van initiatief. Dit kunnen we stellen doordat er binnen ons prestatiegericht en leerkracht gestuurde onderwijs steeds minder ruimte over is voor het **initiatief van de kinderen**. Leerkrachten zijn zich te weinig bewust van het feit dat ze op deze manier kinderen weinig kansen geven om zelf ondernemend te zijn. (Menu, 2015)

Dit is nog niet alles, ook de **relatie tussen de leerkracht en de leerlingen** leidt onder deze prestatiedruk. De druk van de maatschappij heeft mogelijk een effect op de leerkrachten wat op zijn beurt dan ook weer een effect heeft op de kinderen. Volgens de directeur van GBS De Puzzel te Balen uit zich dit vooral in minder verdraagzaamheid, prikkelbaar gedrag, sneller reageren, op hun tandvlees zitten en uiterlijke kenmerken zoals vermoeidheid en dergelijke. (Van De Sande , 2016) Dit is bijzonder jammer want een goede verstandhouding tussen de leerkracht en de kinderen zorgt net voor een positieve sfeer in de klas, **een positief klimaat**. Volgens het SiBO-onderzoek zijn een gunstig klasklimaat, positieve relaties tussen de leerkracht en de individuele leerlingen van de klas en het leerkrachtgedrag net één van de belangrijkste factoren in de klasomgeving, want het onderzoek toont aan dat deze factoren een positief effect hebben op het welbevinden van de kinderen. (Buyse, 2009)

1.1.2 Wie heeft met het probleem te kampen?

Iedereen krijgt ooit wel eens met stress te kampen maar in het onderwijs leggen we de focus op drie verschillende niveaus, nl. kindniveau, leerkrachtniveau en klasniveau.

Voornamelijk begint stress in het onderwijs bij **de leerkracht**. De leerkrachten krijgen vooral te maken met de druk die hen wordt opgelegd van bovenaf nl. de directie van de school, de maatschappij en dergelijke. Deze werk- en prestatiedruk kan hen worden opgelegd doordat je als onderwijsinstelling moet voldoen aan bepaalde eisen en verwachtingen om de naam van je school hoog te houden. Een belangrijke factor hierin is de leerkracht. Bovendien is het ook de taak van de leerkracht ervoor te zorgen dat elk kind zich kan ontwikkelen en groeien. Dit zorgt voor stress- en spanningsklachten wat uiteindelijk kan leiden tot depressies en een burn-out. Uit een rapport van Hilde Crevits blijkt zelfs dat stress- en spanningsklachten hier één van de meest voorkomende oorzaken van zijn. (Vanherle & Truys, 2015).

Het is duidelijk dat het welbevinden van de leerkracht effect heeft op het welbevinden van **de kinderen** en **de klasgroep**. Kinderen voelen aan wanneer de leerkracht gestresseerd is of zich niet lekker in zijn/haar vel voelt. Wanneer deze gevoelens tot uiting komen in de klas stralen ze automatisch verder uit op de kinderen. Ook de visie op onderwijs van de onderwijsinstelling is hier heel belangrijk. Wanneer de kinderen de kans krijgen om op hun eigen tempo te ontwikkelen gaan ze zich veel beter voelen dan wanneer ze het gevoel hebben steeds te moeten presteren in de klas.

Bovenaan bespraken we al wie er allemaal bij het praktijkprobleem betrokken is maar niet al deze betrokkenen ervaren het probleem op dezelfde manier. Bij **kinderen** uiten de stress- en spanningsklachten zich vooral in concentratieproblemen, faalangst, negatief gedrag, leerstoornissen, angststoornissen, depressies, druk gedrag en dergelijke. En zoals eerder vermeld heeft stress ook een zeer negatief effect op het welbevinden van kinderen. (Peerlings, 2008)

Hoe **leerkrachten** hierop reageren is sterk persoonsgebonden. Het kan zich uiten in de lichaamstaal die ze uitstralen maar ook in hun gedrag. Dit alles heeft effect op het klasgebeuren, ze zijn minder verdraagzaam, minder tolerant en dergelijke. Dit alles heeft te maken met hun persoonlijkheid, kunnen ze dingen al dan niet goed relativeren, nemen ze bepaalde dingen niet te persoonlijk? Kunnen ze dingen makkelijk in perspectief plaatsen,...? (Van De Sande , 2016)

Leerkrachten bezwijken onder wat er allemaal van hen verwacht wordt. Ze moeten teveel werken met methodes wat op zijn manier dan ook weer effect heeft op de kinderen. De kinderen krijgen hierbij minder kansen om zelf te ontdekken en dingen te ondernemen, zelfstandig dingen te leren, een eigen inbreng te geven, initiatief te nemen en noem maar op.

1.1.3 Wanneer treedt het probleem op?

Een van de belangrijkste factoren die zorgen voor stress- en spanningsklachten is het welbevinden van de kinderen. Daarom is het dus uiterst belangrijk dat kinderen zich goed voelen binnen de klas en vooral bij jou als leerkracht. Als leerkracht moet je daarom vanaf het begin van het schooljaar inzetten op de relatie en de band die je wil scheppen met je kinderen. Je moet nagaan hoe jij tegenover de kleuters staat, hoe de kleuters staan tegenover jou als leerkracht, of ze zich veilig voelen bij jou en dergelijke. Van hieruit moet je als leerkracht gaan nadenken over mogelijke initiatieven die je kan nemen om de **relatie/band met de kinderen** te versterken. (Laevers, Menu, Jackers , & Moons, 2015)

Bij kinderen uiteten de symptomen van stress zich vooral wanneer ze verplicht worden en dus niet meer vrij de keuze hebben om al dan niet deel te nemen aan een activiteit of om een activiteit uit te voeren waar ze niet zo sterk in zijn. Wanneer een kind bijvoorbeeld niet zo sterk is in taal of tekenen komen de stress- en spanningsklachten hierbij opduiken. Het kind gaat dingen uitproberen om er onderuit te komen, gaat afdwalen, dromen, paniekaanvallen krijgen en dergelijke. Stress kan uiteindelijk leiden tot een depressieve kleuter. Het welbevinden van het kind gaat omlaag en het kind voelt zich niet goed meer in zijn vel. Het gaat denken dat hij iets niet kan en dat hij anders is dan zijn leeftijdsgenootjes. Het kind krijgt het idee dat het probleem bij zichzelf ligt en dat er iets mis is met hem. Ze gaan zich gedragen naar het label dat ze krijgen opgeplakt want ze gaan denken: ik kan het toch niet dus het is zo, ze kunnen er niets aan doen. (Vaneechoutte, 2015)

Volgens directeur Van De Sande, D. ligt de basis voor het werken aan een positief klimaat, hoog welbevinden en mentale hygiëne van kinderen voornamelijk bij de visie van de school zelf. Volgens hem is het als onderwijsinstelling eerst en vooral belangrijk om te kijken welke visie jij als school wil uitstralen. Kies je voor een prestatiegerichte school waar je vooral aandacht schenkt aan een prestatiegerichte aanpak of kies je voor een ervaringsgerichte school waar een kindgerichte aanpak centraal staat? Binnen een kindgerichte aanpak ga je meer tijd en ruimte schenken aan een leerwijze waarin kinderen a.d.h.v. hun eigen leerstijl mogen en kunnen ontwikkelen. Volgens hem moet een kleuterschool dus ontwikkelingskansen bieden gebaseerd op een rijk milieu om de onderwijskwaliteit zo hoog mogelijk te houden in functie van de eigen klasgroep. (Van De Sande , 2016)

Jammer genoeg zien we deze kindgerichte aanpak nog niet zo vaak terugkomen maar ligt de nadruk nog vooral op de prestatiegerichtheid waardoor de **autonomie**, de vrijheid die de kinderen krijgen in hun spel en leerproces, voor een groot stuk wordt ontnomen door de gestuurde aanpak van de leerkracht.

Het is belangrijk om de kinderen vrij te laten in hun spel, hen zelf dingen te laten ontdekken en hen zelf initiatief te laten nemen. Dit kunnen we hen bieden door hen vrij te laten kiezen uit een aanbod van gevarieerde hoeken en daarbovenop uit extra activiteiten die al dan niet begeleid zijn. (Laevers, Menu, Jackers , & Moons, 2015).

Ik denk dat we hierbij ook automatisch terecht komen bij het probleem bij de leerkracht. Vanuit mijn eigen ervaring en ondervindingen treden de stress- en spanningsklachten bij de leerkracht vooral op tijdens de voorbereidingen die je maakt om in de klas toe te passen. Het vergt enorm veel administratief- en denkwerk en het is bovendien enorm tijdrovend. Wanneer we deze opgemaakte planning dan toepassen in de klas moeten we vaak jagen en racen tegen de tijd om al het mogelijke eruit te halen. Hierdoor gaat er net veel tijd en ruimte verloren die we hadden kunnen inzetten om onze kinderen te ondersteunen in hun ontwikkeling.

1.1.4 Waarom is het een probleem?

Het wordt vooral een probleem wanneer er niet tijdig wordt ingegrepen. Daarom is het belangrijk om als leerkracht maar ook als ouder (in de thuissituatie) onze ogen open te houden en het veranderende gedrag van onze kinderen te herkennen, én vooral om hier correct op te reageren. Wanneer dit niet wordt gedaan blijft het kind met negatieve gedachten zitten en raakt het er steeds dieper en dieper in verzeild wat het verdere leerproces in de weg staat. Een kind kan pas écht leren wanneer het zich goed in zijn vel voelt. Deze stelling kunnen we enerzijds staven met de theorie van Maslow. Volgens Maslow kan je pas aan een behoefte voldoen wanneer de voorafgaande (belangrijkere) behoeften is voldaan. Het lijkt mij dus logisch dat je als kind pas optimaal kan functioneren wanneer je je veilig voelt en je innerlijk gelukkig en ontspannen bent.

Deze theorie sluit aan onder de term **welbevinden**. Verkeren in een staat van welbevinden zorgt ervoor dat je je goed voelt en dat je kan genieten van de dingen rondom je. Het zorgt ervoor dat je je open en ontvankelijk opstelt voor wat er op je af komt en dat je spontaan en jezelf durft te zijn. Kinderen met een hoog welbevinden stralen vitaliteit, ontspanning en innerlijke rust uit. (Laevers, Menu, Jackers, & Moons, 2015)

Het belang van een positief welbevinden kunnen we staven met de theorie van **het aanpak-proces-effect model**. Welbevinden en betrokkenheid zijn richtingaangevers om ruimte te bieden voor exploratiedrang én ontwikkeling. Het observeren van deze signalen (welbevinden en betrokkenheid) is zeer belangrijk voor de leerkracht om na te gaan of het aanbod en het bieden van ruimte voor vrijheid nog wel optimaal is.

Gevolgen voor de leerkracht, kinderen en de klasgroep.

Wanneer we ons de vraag stellen waarom de werk- en prestatiedruk een probleem vormen, komen we opnieuw terecht bij de stress- en spanningsklachten die deze met zich meebrengen bij de leerkracht en leerlingen. **Leerkrachten** bezwijken onder de druk en krijgen meer en meer te kampen met een burn-out. (Vanherle & Truys, 2015)

Bij **kinderen** uiten de stress- en spanningsklachten zich vooral in futloosheid, druk gedrag, concentratieproblemen, faalangst, en dergelijke. (Peerlings, 2008) Hier komt nog bij dat wanneer de leerkrachten kiezen voor een prestatiegerichte aanpak heel wat ontwikkelingskansen zoals vrij kleuterinitiatief, zelfsturing, ondernemingszin, betrokkenheid, autonomie, vrij spel, zelfstandigheid en dergelijke verloren gaan en dit de verdere ontwikkeling van de kinderen in de weg staat. Ook het dalend welbevinden is een van de belangrijke gevolgen van het praktijkprobleem.

Binnen **de klasgroep** uit zich dit vooral in het leefklimaat waarin een gespannen sfeer hangt.

Tijdens mijn voorgaande stages heb ik zelf ook gemerkt dat deze gedragingen bij de kinderen vooral tot uiting komen wanneer de aanpak van de leerkracht tijdens activiteiten te schools is. Binnen mijn onderzoek wil ik daarom vooral gaan inzetten op ervaringsgericht onderwijs waar kinderen meer de kans krijgen om al spelenderwijs te leren, zelfstandig dingen te ontdekken, hun talenten mogen en kunnen tonen, zichzelf kunnen zijn, ontwikkelen op hun eigen tempo, initiatief kunnen nemen, betrokken bezig kunnen zijn en nog zo veel meer.

1.1.5 Waar doet het probleem zich voor?

Wanneer kinderen en leerkrachten steeds het gevoel hebben onder druk te staan, dragen ze deze stress- en spanningsklachten eigenlijk altijd en overal met zich mee. Voor mijn onderzoek ga ik me toespitsen op de situatie binnen de schoolmuren en voornamelijk binnen de klas. Ik wil samen met de kinderen op zoek gaan naar een manier hoe we kunnen zorgen voor een goede sfeer in de klas, waar aandacht geschonken wordt aan het welbevinden en mentale hygiëne van de kinderen.

1.1.6 Hoe is het probleem ontstaan?

Zoals boven vermeld, ontstaan stress- en spanningsklachten en alle andere zaken die dit met zich meebrengt, door beïnvloeding van verschillende factoren. Doordat het kleuterbrein nog niet volledig af is, is het korte geheugen van de kinderen nog zeer sterk in ontwikkeling. Wanneer er dan in de kleuterperiode teveel inhoud aan de kinderen wordt meegegeven, kunnen ze deze allemaal niet meer blijven verwerken waardoor deze snel weer vergeten wordt en de kinderen dus eigenlijk weinig tot niets hiervan opsteken. Dit zorgt op zijn beurt voor stress- en spanningsklachten. We moeten de kinderen kunnen bieden wat ze écht nodig hebben, zorg op maat dus. (Van de keuken, 2016)

Volgens (Van De Sande , 2016) is het probleem stilletjes in het onderwijs binnen gedrongen door als school onrechtstreeks toch een beetje mee te werken aan het creëren van de prestatiedruk door middel van het vele toetsen, testen, eisen op te leggen en het invoeren van de viermaandelijke rapporten. Een andere belangrijke factor hierin is het snel evolueren naar een wereld waarin kennis heel snel gedeeld wordt en nieuwe opkomende technologieën steeds belangrijker worden.

1.1.7 Wat is er al aan het probleem gedaan?

Hier heb ik me vooral geconcentreerd op wat er binnen mijn stageschool, GBS De Puzzel te Balen is voorafgegaan, omdat ik mijn onderzoek ook hier zal uitvoeren. Tijdens het schooljaar 2014-2015 werd er een studiedag georganiseerd omtrent stresskids waarbij het voornamelijk ging over kinderen met stress- en spanningsklachten. De aanleiding hiervoor was het bijbrengen van kennis aan leerkrachten over wat stress bij kinderen precies inhoudt en hoe ze hierop moeten reageren.

Mijn klasmentor Dierckx, H. voelde zich in 2014 niet goed meer bij de werking die ze toepaste in haar klaspraktijk. Daarom besloot ze om op zoek te gaan naar een andere manier van werken waarbij ze zich wel goed voelde. Ze kwam hierbij terecht bij het ervaringsgericht werken en het werken zonder thema. Na toestemming van de directie probeerde ze dit uit in haar eigen klaspraktijk en wist ze hiermee de directie te overtuigen van de meerwaarde die het werken zonder thema biedt. Vanuit deze bevindingen heeft de Scholengemeenschap van Balen besloten om in het schooljaar 2015-2016 een studiedag bij te wonen rond het werken zonder thema met als bedoeling ook andere leerkrachten warm te maken om deze werking toe te passen en uit te proberen.

1.2 Zoektocht naar onderzoeksvragen (richten)

De volgende stap die we moeten nemen binnen ons onderzoek is het formuleren van een onderzoeksdoel. Met ons onderzoeksdoel willen we een duidelijk beeld scheppen van wat we willen bereiken met ons onderzoek. Vanuit het gene we horen waaien in de actualiteit en wat we als leerkrachten zelf opmerken in de klas willen we bewust gaan inzetten op het creëren van een positief klasklimaat waarin we extra aandacht schenken aan het welbevinden en de mentale hygiëne van kinderen. We willen ervoor zorgen dat de kinderen zich goed voelen in de klas en dat we extra aandacht schenken aan zorg op maat waardoor elk kind kan ontwikkelen op zijn eigen tempo.

Naar aanleiding van het onderzoek van mijn mentor over het werken zonder thema willen we ons hier ook inhoudelijk in gaan verdiepen. Volgens haar en Menu, E. kan het werken zonder thema echt een meerwaarde bieden om te komen tot rust in de klas. We willen gaan onderzoeken of dit effectief zo is en willen meer te weten komen over hoe we dit concreet kunnen aanpakken en toepassen in de klas.

Een andere piste binnen ons onderzoek zal gaan over het bewust inzetten op kleine momenten en activiteiten om tot rust te komen. We denken hierbij bijvoorbeeld aan yogamomenten, mindfulness, snoezelen,... en dergelijke.

1.2.1 Van onderzoeksdoel naar een onderzoeksvraag.

Vanuit dit onderzoeksdoel zijn we dan later op zoek gegaan naar een onderzoeksvraag. Als **startidee** kozen we voor: 'Hoe kan ik als leerkracht tegemoet komen aan het creëren van een stressvrij klasklimaat?'. Dit is natuurlijk nog maar een aanleiding/een idee dat we nog verder moeten gaan verfijnen. Om tot een concrete onderzoeksvraag te komen gaan we aan de slag met de techniek inzoomen en uitzoomen die staat beschreven in het boek "Praktijkonderzoek in de school". (Van Der Donk & van Lanen, 2013) Binnen het in- en uitzoomen, gaan we dieper in op de vragen; wie, wat en hoe?

I. Als eerste gaan we ons richten op het stukje rond het **stressvrije**. Tijdens de Freinetbijeenkomst in de Toverfluit te Hasselt kreeg ik de bedenking of stress wel een relevante term is die gebruikt wordt bij kinderen. Naar hun mening wordt dit meer gebruikt bij volwassenen en leggen we bij kinderen meer de focus op zich goed voelen, het welbevinden, de mentale hygiëne en dergelijke. Naast de bedenking van de Freinetmedewerkers leiden we ook vanuit een gesprek met mijn klasmentor en informatie over het werken zonder thema af dat er voor kleuters andere interessantere termen kunnen gebruikt worden. Stress moet dus worden vervangen. We gaan hiervoor nadenken over welke gedachten stress nog bij ons oproept. Samen met mijn promotor dachten we bijvoorbeeld aan welbevinden, mentale hygiëne, zich goed voelen en dergelijke. → We besluiten om te gaan voor **welbevinden** omdat dit vooral gericht is op 'zich goed voelen'.

II. Een volgend stapje is **het klasklimaat**, wat is dit eigenlijk precies?

Na wat opzoekwerk te verrichten kwamen we op het antwoord. Een positief klasklimaat is eigenlijk de sfeer die in de klas aanwezig is. Een positief leefklimaat komt niet zomaar uit de lucht vallen. Het ontstaat door eraan te werken: door de wijze waarop de klasruimte is aangekleed, door de activiteiten die we aanbieden, door de ruimte die we creëren om plezier te maken, door kinderen via speelse momenten met elkaar in contact te brengen en vooral door de manier waarop wij zelf tussen de kinderen staan: door de tussenkomsten die we doen (door iets te zeggen of juist niets te zeggen, door een gebaar, door een handeling). (Laevers, Menu, Jackers, & Moons, 2015) Het heeft dus vooral betrekking op de sfeer binnen de klasgroep. → We willen dit graag een beetje breder zien. Daarom kiezen we voor **een krachtige leeromgeving die elk kind in zijn ontwikkeling ondersteunt**. We kiezen hiervoor omdat dit meer aansluit bij de kindgerichte aanpak waarvoor we willen gaan.

III. Een bijkomende bedenking is of ik hier als **stagiaire leerkracht** als individu voor ga zorgen?

Neen, het onderzoek wordt uitgevoerd **samen met de kinderen** want natuurlijk leveren ook zij hier een belangrijke bijdrage voor aangezien het grotendeels over hun welbevinden en ontwikkeling gaat.

Na het toepassen van deze techniek zijn we gekomen tot een concrete onderzoeksvraag nl. 'Hoe kan ik als stagiaire samen met de kinderen zorgen voor het creëren van een krachtige leeromgeving die elk kind in zijn ontwikkeling ondersteunt en aandacht schenkt aan hun welbevinden?'

1.2.2 Deelvragen

Zo, dat is al klaar. Bijkomend aan ons onderzoek gaan we ons ook focussen op enkele deelvragen die een inhoudelijke verrijking zullen bieden aan ons onderzoek.

Deelvraag 1: Welk effect heeft het werken zonder thema op mij als leerkracht inzake welbevinden en mentale hygiëne en hoe reflecteert zich dat op de kinderen?

Om tot deze deelvragen te komen, hebben we ons gebaseerd op de werking van mijn stageschool GBS de Puzzel te Balen. Nadat mijn klasmentor binnen de school de aanzet heeft gegeven om te werken zonder thema is ook de interesse van de directie hierin stilletjes aan beginnen te groeien. Er werd een pedagogische studiedag georganiseerd omtrent het werken zonder thema die werd gedoceerd door Menu E. Zij is gespecialiseerd in het ervaringsgericht onderwijs. Samen met mijn promotor zijn we ons gaan afvragen welk effect het werken zonder thema kan hebben op mij als leerkracht inzake welbevinden en mentale hygiëne. Dit leek ons een geschikte deelvraag om het onderzoek te ondersteunen aangezien we regelmatig bedenkingen krijgen dat het creëren van rust in de klas vaak begint bij de leerkracht zelf. We gaan onderzoeken of dit effectief zo is en of het werken zonder thema hier een meerwaarde in kan bieden.

Tijdens de pedagogische studiedag rond het werken zonder thema hoor ik Els Menu vaak spreken over het belang van een rijk basismilieu. Wat is eigenlijk een basismilieu? En hoe pak ik dit als leerkracht aan in de klas? Hoe begin ik hier aan? Doorheen ons onderzoek ga ik me hierin verder moeten verdiepen om zo een antwoord te kunnen formuleren op bovenstaande vragen.

Deelvraag 2: Welk effect heeft het werken zonder thema op de leerkrachten van GBS de Puzzel te Balen?

De aanpak van het werken zonder thema lokt duidelijk de interesse van de verschillende scholen binnen de scholengemeenschap van Balen. Na de pedagogische studiedag wordt er aan de leerkrachten van GBS de Puzzel te Balen gevraagd om minstens één week het werken zonder thema uit te proberen. Dit is voor mij natuurlijk de ideale kans om deze informatie te verwerken in mijn onderzoek. Wat is hier precies de aanleiding van en hoe reageren de leerkrachten van de scholengemeenschap hier op? Hoe ervaren zij het werken zonder thema? Merken ze een verschil inzake rust en mentale hygiëne in vergelijking met een themaweek? Wat ervaren zij als voor- en nadelen van het werken zonder thema? A.d.h.v. concrete bevragingen gaan we hier proberen een antwoord op te vinden.

Deelvraag 3: Hoe kan ik als stagiaire samen met de kinderen bewust inzetten op kleine momenten en activiteiten om tot rust te komen?

We willen te weten komen op welke manieren we binnen de klasgroep bewust kunnen inzetten op kleine momenten om tot rust te komen. Dit willen we gaan onderzoeken door middel van het uitvoeren van yoga activiteiten, het inrichten van een rusthoek en dergelijke. We hebben ook kort gedacht aan het integreren van mindfulness. Maar na het kort raadplegen van schriftelijke bronnen heb ik ontdekt dat mindfulness eigenlijk meer een techniek is die wordt toegepast bij oudere kinderen omdat het meer de aandacht vestigt op het bewust aanwezig zijn en gewaar worden van bepaalde prikkels. Dit is namelijk nog veel te moeilijk voor kleuters. Bijkomend bij deze deelvraag stellen we ons de vraag of deze activiteitjes werken voor mijn klasgroep en of het bewust willen inzetten op rust niet net het tegenover gestelde effect heeft en zorgt voor onrust.

1.3 Besluit

We zitten dus duidelijk met één **concreet probleem** nl. het opkomen van de prestatiegerichte maatschappij waarin de werk- en prestatiedruk steeds verder opgevoerd wordt. Doordat de leerkrachten de opgelegde druk van de maatschappij ervaren, dringt dit ongewild ook ons onderwijs binnen waardoor we onbewust een bijdrage leveren aan het creëren van een prestatiegericht onderwijs. Dit alles zorgt voor stress- en spanningsklachten, een vermindering in het aanbieden van ontwikkelingskansen, onrust, een verlaagd welbevinden voor kinderen en leerkrachten en dergelijke.

We willen hieraan tegemoet komen door binnen ons onderzoek op zoek te gaan naar een antwoord op de **vraag** 'Hoe kan ik als stagiaire samen met de kinderen zorgen voor een krachtige leeromgeving die elk kind in zijn ontwikkeling ondersteunt en aandacht schenkt aan hun welbevinden?'

Bijkomend willen we binnen ons onderzoek een antwoord formuleren op:

- ✓ Welk effect heeft het werken zonder thema op mij als leerkracht inzake welbevinden en mentale hygiëne en hoe reflecteert zich dit op de kinderen?
- ✓ Welk effect heeft het werken zonder thema op de leerkrachten van GBS De Puzzel te Balen?
- ✓ Hoe kan ik als stagiaire samen met de kinderen bewust inzetten op kleine momenten en activiteiten om tot rust te komen?

In het **volgend hoofdstuk** gaan we starten met het opstellen van een plan dat als leidraad van mijn onderzoek zal fungeren. Binnen dit plan gaan we o.a. acties opstellen die we gaan uitproberen en formuleren we wat we precies met deze acties willen te weten komen.

2 Hoofdstuk 2: Plannen

Inleiding

Binnen dit hoofdstuk gaan we beginnen met plannen. We gaan een plan opstellen van allerlei zaken en activiteiten die we gaan ondernemen en uitvoeren gedurende mijn onderzoek. We denken hierbij bijvoorbeeld aan het doornemen van bronnen rond stress en welbevinden bij kinderen, het verrichten van opzoekwerk rond het kindgericht werken, het inplannen van gespreksavonden en studiedagen die we gaan bijwonen, het inlezen in het werken zonder thema, het bevragen van betrokkenen in het werkveld en dergelijke.

Hierbij dienen we rekening te houden met wat we met deze acties precies willen bekomen en wat we willen te weten komen. Alle acties die we gaan ondernemen worden uiteindelijk samengebundeld tot een plan dat als leidraad van mijn onderzoek zal fungeren. Aangezien we binnen mijn onderzoek werken met drie verschillende luiken nl. ik en het werken zonder thema, de leerkrachten van de scholengemeenschap Balen en het werken zonder thema én het bewust inzetten op een activiteitsaanbod inzake mentale hygiëne en welbevinden lijkt het mij het best om dit, in dit plan ook zo op te nemen.

We starten met het plan inzake wat het werken zonder thema voor mij betekent en welk effect dit heeft op mij als stagiaire.

2.1 **Plan inzake wat betekent het werken zonder thema voor mij en welk effect heeft het op mijn welbevinden?**

Binnen dit onderdeel willen we wat meer te weten komen over wat het werken zonder thema precies is, hoe we dit kunnen aanpakken, welk effect het heeft op mij als leerkracht en hoe dit in relatie staat tot de kinderen. Ook vragen we ons af wat voor zowel de leerkracht, leerlingen als de klasgroep precies de voor- en nadelen zijn van het werken zonder thema. Volgens mijn mentor Dierckx, H. levert het werken zonder thema een enorme bijdrage aan het brengen van rust in de klas en schenkt het veel meer tijd om echt gericht met de kinderen bezig te zijn. Bovendien zou dit ook een zeer positief effect hebben op haar eigen rustgevoel en mentale hygiëne.

Doorheen ons onderzoek willen we te weten komen of dit effectief zo is.

2.1.1 Literatuurstudie

Werken zonder thema?

Zoals boven vermeld willen we te weten komen wat het **werken zonder thema** precies is, hoe het in zijn werking gaat, hoe we hier moeten aan beginnen om het te integreren in onze eigen klaspraktijk, welke documenten we hiervoor nodig hebben en dergelijke. Hiervoor gaan we ons verdiepen in een literatuurstudie. Mijn promotor heeft me het boek 'Vertrek eens zonder thema' (Menu, 2015) aangeraden. Hierin gaan we op zoek naar een antwoord op vooraf vernoemde vragen.

- ✓ **To do:** lezen van boek 'Vertrek eens zonder thema'. (Menu, 2015)
- ✓ **Doel:** Informatie bekomen over wat het werken zonder thema precies inhoudt.

Kindgerichte aanpak?

Binnen het werken zonder thema staat een **kindgerichte aanpak** centraal. We vragen ons af wat een kindgerichte werking is, wat hier de voorwaarden voor zijn en hoe we hieraan tegemoet kunnen komen? Hiervoor raadplegen we het boek 'Ervaringsgericht werken met kleuters in het basisonderwijs'. (Laevers, Menu, Jackers , & Moons, 2015)

- ✓ **To do:** Lezen van boek 'Ervaringsgericht werken met kleuters in het basisonderwijs'. (Laevers, Menu, Jackers , & Moons, 2015)
- ✓ **Doel:** Informatie verzamelen over wat een kindgerichte aanpak precies inhoudt.

2.1.2 Gesprekken, bezoeken en bevestigingen

Gesprek met klasmentor.

Naast de informatieve informatie die ik hoop te vinden in de literatuurstudie ga ik ook een **gesprek** aan met mijn **klasmentor H. Dierckx**. Zij heeft ondertussen al enkele maanden ervaring opgedaan in het werken zonder thema en zal mij ook begeleiden in mijn onderzoek. Vanuit dit gesprek wil ik o.a. te weten komen wat volgens haar succesfactoren zijn binnen de aanpak van het werken zonder thema om deze werking te laten slagen. We stellen haar de vraag welke documenten zijn gebruikt binnen deze werking om ze eventueel (gedeeltelijk) over te nemen in onze eigen klaspraktijk. Deze documenten zijn noodzakelijk om voorbereidingen te kunnen treffen voor de stageperiode.

Later gaan we deze documenten vergelijken met diegene die de hogeschool ons oplegt om ons administratief werk te ondersteunen. We willen te weten komen op welke manier deze documenten gelijken of verschillen of kunnen vervangen worden door iets anders. Op basis hiervan zullen we dan naar de 4-weken stage toe o.a. de hoekenagenda en de lesfiche verfijnen.

Ook willen we vanuit het gesprek met de klasmentor te weten komen hoe zij te werk gaat en het werken zonder thema aanpakt. We stellen ons de vraag of ze nog wordt gecoacht door iemand en waar of bij wie ze terecht kan met haar vragen en bedenkingen.

- ✓ **To do:** Gesprek voeren met klasmentor Dierckx, H.
- ✓ **Doel:** Te weten komen wat de succesfactoren zijn van het werken zonder thema, welke documenten we kunnen gebruiken om administratief in orde te zijn, hoe zij de werking aanpakt en of ze eventueel nog door iemand ondersteund wordt.

Studiedag

Sinds het afgelopen schooljaar is bij de directie van de Scholengemeenschap in Balen de interesse in het **werken zonder thema** langzaam te groeien. Naar aanleiding hiervan hebben zij ervoor gekozen hier een **studiedag** rond te organiseren met als bedoeling de leerkrachten meer kennis bij te brengen over de werking en hen proberen warm te maken om het ook eens uit te proberen in hun eigen klaspraktijk. Als stagiair en in functie van mijn onderzoek leek het ons zeer zinvol om ook aan deze studiedag deel te nemen. Tijdens de studiedag zullen we allerlei informatie verkrijgen over het werken zonder thema en hoe we hiermee aan de slag kunnen gaan.

- ✓ **To do:** Deelnemen aan de studiedag rond het werken zonder thema.
- ✓ **Doel:** Informatie verzamelen over wat het werken zonder thema inhoudt, hoe we hiermee aan de slag kunnen gaan en dergelijke. Eventueel extra vragen stellen aan Els Menu persoonlijk.

2.1.3 Observaties

Leerkracht

Voor aanvang van de eerste twee weken stage waar we het werken zonder thema voor het eerst gaan uitproberen, maken we een **observatielijst** om mijn **welbevinden** als **stagiaire/leerkracht** te meten. We willen hierbij het volgende te weten komen.

- ✓ Welke gevoelens heb ik voor de stage en het werken zonder thema?
- ✓ Welke gedachten roept het werken zonder thema bij mij op?
- ✓ Hoe denk ik dit te gaan aanpakken?
- ✓ Welk effect heeft het op mijn rustgevoel?

Na afloop van de eerste twee weken stage formuleren we opnieuw een antwoord op enkele richtvragen. A.d.h.v. deze antwoorden kunnen we dan controleren welk effect het werken zonder thema heeft op mij als leerkracht.

- ✓ Hoe voel ik mij na het werken zonder thema?
- ✓ Hoe heb ik het werken zonder thema ervaren?
- ✓ Wat waren misvattingen omtrent het werken zonder thema?
- ✓ Welk effect heeft het werken zonder thema op mijn rustgevoel/welbevinden?

- ✓ **To do:** Opstellen van observatielijsten (voor en na uitproberen van het werken zonder thema).
- ✓ **Doel:** Te weten komen welk effect het werken zonder thema heeft op mijn welbevinden.

Hoeken - rijk basismilieu

Niet alleen voor mijzelf gaan we een **observatielijst** opstellen, maar ook voor het **hoekenaanbod** dat we gaan aanbieden en het spel dat de hoeken uitlokt, worden er enkele gerichte observatievragen opgesteld. Hierbij richten we ons op de belangrijke factoren binnen een kindgerichte aanpak nl. betrokkenheid, spelbegeleiding, zelfstandigheid, ondernemingszin, materiaalkeuze, het nemen van initiatief, de vereisten van een rijk basismilieu en dergelijke. We gebruiken hierbij volgende richtvragen.

- ✓ Slaat de hoek aan?
- ✓ Welke materialen spreken aan en welke minder? Wat kan hiervoor de reden zijn? Hoe kan dit extra gestimuleerd worden?
- ✓ Lukt de hoek betrokkenheid uit? Lukt het betrokken spel uit?
- ✓ Draagt de hoek bij tot het stimuleren van zelfstandigheid en ondernemingszin?
- ✓ Wordt er ruimte geboden aan vrij kleuterinitiatief, vrij spel en autonomie?
- ✓ Wat trekt het meest aan in de hoek en wat minder?
- ✓ In welke mate is er nog spelbegeleiding nodig van de leerkracht?
- ✓ Voldoet het hoekenaanbod aan de vereiste van een rijk basismilieu?
- ✓ Is de hoek gelegen op een gunstige plaats?
- ✓ Is de hoek aantrekkelijk ingevuld?
- ✓ Hoe kan de hoek nog rijker worden ingevuld?

Deze observatievragen worden opgenomen in het daarvoor bestemde luikje op de hoekenfiche. A.d.h.v. observaties die we gaan uitvoeren tijdens de stageperiode gaan we hierop een antwoord kunnen formuleren. Deze antwoorden kunnen we dan noteren onder het reflectieluikje in de dagplanningen waarbij we dag per dag elke hoek bekijken en reflecteren. Vanuit deze gegevens kunnen we dan weer verder aan de slag met het uitdiepen van onze stageweek en de invulling hiervan.

Wanneer de hoek voldoende rijk is ingevuld, gaat hier ook meer ruimte zijn voor differentiatie en ga je goed kunnen zien wat de sterktes, zwaktes en talenten zijn van de kinderen, wat op zich dan weer extra mogelijkheden geeft om zorg op maat te bieden.

- ✓ **To do:** Observatielijst voor het spel in de hoeken opstellen.
- ✓ **Doel:** Opstellen van richtvragen die ondersteuning bieden tijdens het observeren van de hoeken + aanbieden van rijk basismilieu aangepast aan de noden van de kinderen.

Kind observaties

Om het werken zonder thema op een waardevolle manier toe te passen in het ervaringsgericht onderwijs is het zeer belangrijk om in te spelen op de interesses van de kinderen en hierbij rekening te houden met hun stadium van ontwikkeling, de beginsituatie dus. Deze beginsituatie willen we te weten komen door **gerichte observaties van de individuele kleuter** uit te voeren. Hiervoor vertrekken we vanuit vrije observaties die we uitvoeren tijdens klasbezoeken. De observaties worden per kind bijgehouden in een observatieschrift.

- ✓ **To do:** Aanmaken van observatieschrift waar notities van observaties worden in opgenomen.
- ✓ **Doel:** Document beschikbaar hebben om observaties in te registreren.

2.1.4 Voorbereiding

Administratie

Wanneer we al deze voorgaande informatie hebben verzameld, gaan we starten met het voorbereiden van de stageperiode. Dit doen we a.d.h.v. de documenten die we bekomen door het gesprek met de klasmentor, het inlezen van het boek 'Vertrek eens zonder thema' en de documenten die we krijgen als ondersteuning van de opleidingsinstelling. We vragen ons af hoe we de week gaan moeten opstarten en wat we precies allemaal moeten voorbereiden op papier. We denken hierbij zoal aan:

- ✓ Kernleerplandoelen selecteren
- ✓ Rijk basismilieu aanbieden
- ✓ Activiteiten om de week op te starten.

- ✓ **To do:** Stageperiode voorbereiden.
- ✓ **Doel:** Het werken zonder thema kan pas slagen mits een goede voorbereiding.

2.1.5 Verdieping in het werken zonder thema

Werken zonder thema

Vanuit mijn eigen ervaringen en bevindingen die ik heb opgedaan tijdens de twee weken stage gaan we ons verder verdiepen in het werken zonder thema en gaan we de werking verfijnen naar de uitgroei stage toe.

Gedurende de eerste twee weken stage hebben we dus al kunnen kennis maken met de werking van het werken zonder thema. Tijdens de studiedag die we hierrond volgden, hoorden we Els Menu vaak terugvallen op het belang van een **rijk basismilieu**. Hier gaan we ons verder op toe spitsen. We gaan in het boek 'Vertrek eens zonder thema' (Menu, 2015) op zoek naar informatie over wat een rijk basismilieu precies is, wat de succesfactoren hiervan zijn en hoe we hieraan kunnen tegemoet komen.

Een rijk basismilieu ontstaat volgens Els Menu uit de vraag 'Wie zijn mijn kleuters en wat hebben ze nodig?'. Hiermee kunnen we dus al aan de slag vanuit de beginsituatie die we bekomen door de individuele kind observaties.

Niet alleen Els Menu maar ook Ferre Laevers heeft hier een stukje over geschreven in het boek "ervaringsgericht werken met kleuters in het basisonderwijs". Hij heeft het bijvoorbeeld over het creëren van een **rijke leeromgeving** door het scheppen van een rijk basismilieu. Ook hierin gaan we op zoek naar antwoorden om aan boven vernoemde vragen tegemoet te komen.

- ✓ **To do:** Lezen van boeken 'vertrek eens zonder thema' (Menu, 2015) en 'Ervaringsgericht werken met kleuters in het basisonderwijs' (Laevers, Menu, Jackers, & Moons, 2015) met extra aandacht voor informatie rond een rijk basismilieu.
- ✓ **Doel:** Informatie verzamelen over een rijk basismilieu, wat is het? Wat zijn de succesfactoren? Hoe kunnen we een rijk basismilieu scheppen?

Een nieuwe hoekenfiche

Voor het uitwerken van een rijk basismilieu gaan we vooraf goed moeten nadenken over wat we met de hoek willen bereiken. Dit doen we a.d.h.v. het opstellen van een nieuwe hoekenagenda, deze zal u kunnen terugvinden in hoofdstuk 3. We gaan de hoekenfiche van Els Menu samenleggen en vergelijken met de hoekenagenda die we hebben gekregen van de opleidingsinstelling. We willen hieruit te weten komen welke hoekenfiche het meest geschikt is voor het werken zonder thema en welke onderdelen we indien nodig moeten aanpassen om een duidelijk beeld te krijgen van wat we met de hoek willen bereiken.

- ✓ **To do:** Hoekenfiches vergelijken en een nieuwe ontwerpen.
- ✓ **Doel:** Informatie verzamelen over wat ontbreekt, wat overbodig is en nieuw instrument ontwikkelen dat een meerwaarde biedt binnen het werken zonder thema.

2.2 Plan inzake hoe de leerkrachten van GBS De Puzzel te Balen het werken zonder thema ervaren

2.2.1 Gesprekken

Interview met directie GBS De Puzzel

Als allereerste in dit onderdeel starten we met het voeren van een **gesprek met de directeur**. (Van De Sande , 2016) Vanuit dit gesprek willen we hem o.a. bevragen over wat voor hem de aanleiding heeft gegeven voor het organiseren van de studiedag rond het werken zonder thema en vanwaar de interesse van de scholengroep van Balen in dit topic komt. Verder willen we van hem te weten komen hoe hij staat tegenover het gegeven rond stress in de klas en op welke manier we binnen het onderwijs kunnen werken aan een positief klasklimaat, hoog welbevinden en mentale hygiëne van kinderen. Om dit alles te weten te komen stellen we hem volgende vragen:

- ✓ Als we het hebben over stress- en spanningsklachten (concentratieproblemen, faalangst, druk gedrag, futloosheid, werk- en prestatiedruk,) bij kinderen, wat roept dit dan bij je op?
- ✓ Zie je dit ook terug komen bij leerkrachten? Op welke manier uit zich dit?
- ✓ Op welke manier zouden we in het onderwijs kunnen werken aan een positief klasklimaat, hoog welbevinden en mentale hygiëne van kinderen?
- ✓ Welke veranderingen in onderwijs en maatschappij zouden deze stressklachten bij kinderen en leerkrachten kunnen verhoogd hebben?
- ✓ Welk effect heeft de invoering van het M-Decreet volgens u op de klassituatie, welbevinden van leerkrachten en kinderen?
- ✓ Wat heeft jou de aanzet gegeven naar het organiseren van de studiedagen rond stresskids en het werken zonder thema? Wat is uw visie hier op?
- ✓ Kan het werken zonder thema kansen bieden tot het creëren van een stressvrij klasklimaat? Hoe ziet u dit?

- ✓ **To do:** Interview afnemen bij directeur van Gemeentelijke basisschool De Puzzel te Balen.
- ✓ **Doel:** Informatie verzamelen over zijn visie op onderwijs, zijn mening over stress- en spanningsklachten binnen het onderwijs, de aanleiding voor het organiseren van studiedagen rond stress bij kinderen en het werken zonder thema, zijn interesse in het werken zonder thema.

2.2.2 Vragenlijst

Vragenlijst aan leerkrachten GBS De Puzzel

Na het interview dat we afnemen van de directie schakelen we over op de **leerkrachten van GBS De Puzzel**. We willen hen gaan bevragen a.d.h.v. een vragenlijst om zo te weten te komen hoe zij tegenover het praktijkprobleem staan en welk effect het werken zonder thema op hen heeft. Hiervoor gaan we vooraf goed moeten gaan nadenken wat juist de bedoeling is van de vragenlijst. Via de vragenlijst willen we enerzijds meer te weten komen over wat de leerkrachten zelf in het onderwijsveld ervaren rond stress- en spanningsklachten bij kinderen. Anderzijds willen we graag een antwoord krijgen op hoe de leerkrachten het werken zonder thema hebben ervaren en wat volgens hen de voor- en nadelen zijn van deze werking. We stellen de vragenlijst op a.d.h.v. volgende vragen:

- ✓ Als we het hebben over stress- en spanningsklachten (concentratieproblemen, faalangst, druk, gedrag, futloosheid, werk- en prestatiedruk) bij kinderen, wat roept dit dan bij je op?
- ✓ Zie je dit ook terug komen bij jou zelf als leerkracht? Op welke manier uit zich dit?
- ✓ Op welke manier zouden we in het onderwijs kunnen werken aan een positief klimaat, hoog welbevinden en mentale hygiëne van kinderen?
- ✓ Welke veranderingen in onderwijs en maatschappij zouden deze stressklachten bij kinderen en leerkrachten kunnen verhoogd hebben?
- ✓ Welk effect heeft invoering van het M-Decreet volgens u op de klassituatie, welbevinden van leerkrachten en kinderen?
- ✓ Wat was je eerste bedenking over het werken zonder thema? Wat is je visie hier op?
- ✓ Waar liggen volgens jou mogelijke valkuilen en kansen binnen het werken zonder thema?
- ✓ Hoe hebt u het werken zonder thema ervaren?
- ✓ Wat zijn volgens u, na uw opgedane ervaring, de voor- (succesfactoren) en nadelen van het werken zonder thema?
- ✓ Biedt het werken zonder thema kansen om de druk in de klas te verminderen? Bespreek dit zowel op kind-, klas- als leerkrachtniveau.
- ✓ Welk effect heeft het werken zonder thema specifiek op u als leerkracht?

- ✓ **To do:** Vragenlijst opstellen om leerkrachten te bevragen + vragenlijst indienen bij leerkrachten.
- ✓ **Doel:** Informatie verzamelen over hoe zij staan tegenover het praktijkprobleem en wat ze hier rond opmerken in de praktijk, en welk effect het werken zonder thema heeft op hen na het uitproberen hiervan.

2.3 Plan inzake het bewust inzetten op rustactiviteiten

Naast het werken zonder thema gaan we op zoek naar kleine momenten en activiteiten om bewust tot rust te komen. Dit willen we o.a. bekomen door yogamomenten in te lassen, te doen aan mindfulness, een rusthoek in te richten binnen de klas, snoezelen, het toepassen van massagetechnieken en dergelijke. In de loop van ons onderzoek willen we te weten komen welke technieken geschikt zijn voor het al dan niet komen tot rustervaringen, welke technieken werken voor een bepaalde klasgroep en welke niet. We willen nagaan waarom een bepaalde techniek wel of niet werkt en welk effect de verschillende technieken hebben op het welbevinden van de kinderen. We gaan verder met het uitbreiden van ons plan en stellen concrete acties op die er toe leiden om dit te gaan onderzoeken.

2.3.1 Bevragen in gesprekken

Gesprek met lector Inge Joosen

Eén van de technieken die we gaan onderzoeken is yoga. Om hiermee te kunnen starten, gaan we even langs bij de danslector van de opleiding, Joosen, I. Tijdens een kort gesprek met haar vragen we haar of zij ons kan doorverwijzen naar interessante bronnen omtrent kinderyoga en mindfulness die ons kunnen helpen om onze zoek- en denktocht verder te zetten.

- ✓ **To do:** Gesprek voeren met danslector Joosen, I.
- ✓ **Doel:** Interessante bronnen toegewezen krijgen over yoga.

Freinetbijeenkomst

Onze promotor bracht mij en een medestudente op het idee om deel te nemen aan een gespreksavond van de **Freinetbijeenkomst in de Toverfluit te Hasselt**. Dit leek ons wel interessant, dus hebben we ervoor gekozen om hieraan deel te nemen. Onze promotor schreef ons in en liet onze onderwerpen van het zelfstandig project op de kaart zetten. Natuurlijk kunnen we hier niet zomaar onvoorbereid naartoe gaan. We moeten ons een stukje voorbereiden door enkele gerichte vragen te bedenken waar we tijdens deze gespreksavond een antwoord op willen bekomen. Tijdens de gespreksavond van de Freinetbijeenkomst gaan we de Freinetmedewerkers bevragen over hoe zij in hun eigen klaspraktijk bewust inzetten op het komen tot rustervaringen. We stellen hen volgende vragen:

- ✓ Wat ondervinden zij rond stress- en spanningsklachten bij kinderen?
- ✓ Hoe pakken zij dit aan?
- ✓ Integreren ze momenten om bewust tot rust te komen, zo ja welke (yoga, snoezelen,...)?
- ✓ Wat is hier de meerwaarde van?
- ✓ Welk effect heeft dit op de kinderen en op hen als leerkracht?
- ✓ Op welke momenten is hier vooral nood aan?
- ✓ Hebben ze tips voor mij naar het inrichten van een rusthoek toe? Hoe zouden zij dit aanpakken? Welke materialen kunnen hier een meerwaarde bieden?
- ✓ ...

- ✓ **To do:** Deelnemen aan gespreksavond van de Freinetbijeenkomst.
- ✓ **Doel:** Leerkrachten bevragen over wat zij in de praktijk opmerken rond het praktijkprobleem, hoe zij dit aanpakken, welk effect de mogelijke interventies hebben, tips naar mijn onderzoek toe,...

2.3.2 Literatuurstudie

Het yoga avontuur voor kinderen

Vanuit het gesprek met danslector Joosen, I. komen we terecht bij het boek "Het yoga avontuur voor kinderen". (Purperhart, 2004) Hierin gaan we ons inlezen om informatie te bekomen over kinderyoga en hoe we dit kunnen aanpakken in onze klaspraktijk. Eenmaal we de informatie verworven hebben, kunnen we starten met het uitschrijven van yogalessen die we zelf willen geven gedurende de uitgroei stage.

- ✓ **To do:** Lezen van het boek 'Het yoga avontuur voor kinderen'. (Purperhart, 2004)
- ✓ **Doel:** Informatie bekomen over wat yoga precies is en hoe we dit kunnen aanpakken in de klaspraktijk.

Het inrichten van een rusthoek

Een ander topic dat we verder willen onderzoeken, is het snoezelen. Dit willen we hoofdzakelijk verwerken binnen het inrichten van een rusthoek die standaard in de klas zal aanwezig zijn. Om deze rusthoek uit te werken, gaan we ons inlezen in 'Het grote snoezelboek'. (Derie & Vanoosthuysse, 2008) Uit dit boek willen we naast de tips van de Freinetmedewerkers verdere informatie plukken over hoe we deze hoek het best kunnen inrichten in functie van het snoezelen en het prikkelen van de zintuigen. We stellen ons de vraag welke materialen hiervoor geschikt zijn en welke niet.

- ✓ **To do:** Opzoekwerk verrichten in 'Het grote snoezelboek'. (Derie & Vanoosthuysse, 2008)
- ✓ **Doel:** Informatie verzamelen over het inrichten van een rusthoek, hoe we dit kunnen aanpakken, welke materialen hiervoor geschikt zijn en dergelijke.

2.3.3 Bezoeken

Kinderyoga

Bijkomend voor het uitwerken van de yogalessen gaan we op zoek naar een yogamoment voor kinderen dat we kunnen bijwonen. Hiervoor nemen we contact op met de Vlinderboom te Balen. (Roosen, sd) We maken een afspraak met de verantwoordelijke om een yogamoment mét kinderen bij te wonen. Het hoofddoel van deze actie is het observeren en het verwerven van informatie over hoe een yogamoment met kinderen er aan toe gaat, en hoe dit het best wordt aangepakt. Ook willen we de instructrice bevragen over bijkomende tips die zij kan geven naar het inrichten van de rusthoek en het komen tot rustervaringen.

- ✓ **To do:** deelnemen aan yogamoment voor kinderen.
- ✓ **Doel:** Observeren hoe het er aan toe gaat, welke acties worden ondernomen, opbouw van yoga activiteit en dergelijke.

Yoga op eigen niveau

Naar aanleiding van een bedenking van een van de Freinetmedewerkers die we ontmoetten tijdens de gespreksavond in de Toverfluit gaan we ook op zoek naar een yogamoment op eigen niveau. Volgens hen is het belangrijk om eerst zelf eens te ervaren wat yoga met jou doet en welk effect dit heeft op jou alvorens je dit gaat aanbrenge bij de kinderen. Vanuit deze opmerking gaan we dus op zoek naar een antwoord hierop door zelf deel te nemen aan een yoga moment.

- ✓ **To do:** Yogamoment op eigen niveau bijwonen.
- ✓ **Doel:** Ervaren welk effect yoga heeft op mijzelf.

2.3.4 Meten

Een meetinstrument

In voorgaande puntjes bespraken we welke acties we allemaal willen gaan ondernemen om te komen tot rustervaringen en in te zetten op het welbevinden van de kinderen. Dit doen we natuurlijk niet zomaar maar met een bepaald doel! We willen hierbij gaan onderzoeken welk effect het toepassen van deze technieken heeft op het welbevinden van de kinderen. We moeten de resultaten dus eigenlijk op de éne of andere manier gaan meten met behulp van een meetinstrument.

Dit meetinstrument moet ontwikkeld worden. Aangezien het welbevinden van de kinderen vooral draait rond gevoelens kiezen we voor het ontwikkelen van een soort gevoelensbord. De kinderen mogen vrijblijvend hun knijpertje gaan verhangen naargelang hun gevoel. Op basis van deze handelingen kan de leerkracht vervolgens het welbevinden van de kinderen meten.

- ✓ **To do:** Gevoelensbord ontwikkelen (maken).
- ✓ **Doel:** Meetinstrument maken om het welbevinden van de kinderen te meten.

2.4 Besluit

Binnen dit hoofdstuk zijn we dus gekomen tot het maken van een actieplan waarin we alle acties hebben opgenomen die we doorheen ons onderzoek gaan ondernemen en uitvoeren. Hier ziet u een overzicht van deze acties.

ACTIEPLAN	
TO DO	DOEL
1. Plan inzake wat betekent het werken zonder thema voor mij en welk effect heeft het op mijn welbevinden?	
Lezen van het boek 'Vertrek eens zonder thema'. (Menu, 2015)	Informatie bekomen over wat het werken zonder thema precies inhoudt.
Lezen van het boek 'Ervaringsgericht werken met kleuters in het basisonderwijs'. (Laevers, Menu, Jackers, & Moons, 2015)	Informatie verzamelen over wat een kindgerichte aanpak precies inhoudt.
Gesprek voeren met klasmentor Dierckx, H.	Te weten komen wat de succesfactoren zijn van het werken zonder thema, welke documenten we kunnen gebruiken om administratief in orde te zijn, hoe zij de werking aanpakt en of ze eventueel nog door iemand wordt ondersteund.
Deelnemen aan de studiedag rond het werken zonder thema.	Informatie verzamelen over wat het werken zonder thema inhoudt, hoe we hiermee aan de slag kunnen gaan en dergelijke. Eventueel extra vragen stellen aan Els Menu persoonlijk.
Opstellen van observatielijsten om mijn welbevinden te meten voor en na het uitproberen van het werken zonder thema.	Te weten komen welk effect het werken zonder thema heeft op mijn welbevinden.
Observatielijst opstellen voor het spel in de hoeken.	Opstellen van richtvragen die ondersteuning bieden tijdens het observeren van de hoeken + aanbieden van rijk basismilieu aangepast aan de noden van de kinderen.
Aanmaken van observatieschrift waar notities van observaties worden in opgenomen.	Document beschikbaar hebben om observaties in te registreren.
De stageperiode voorbereiden.	Het werken zonder thema kan pas slagen mits een goede voorbereiding.
Informatie opzoeken over een rijk basismilieu.	Informatie verzamelen over een rijk basismilieu, wat is het? Wat zijn de succesfactoren? Hoe kunnen we een rijk basismilieu scheppen?
Hoekenfiches van de opleidingsinstelling vergelijken met die van het ervaringsgericht onderwijs en een nieuwe ontwerpen.	Informatie verzamelen over wat ontbreekt, wat overbodig is en een nieuw instrument ontwikkelen dat een meerwaarde biedt binnen het werken zonder thema.
Het werken zonder thema verfijnen en reflecteren op genomen acties.	Reflecteren op acties.

2. Plan inzake hoe de leerkrachten van GBS De Puzzel te Balen het werken zonder thema ervaren.	
Interview afnemen bij directeur van Gemeentelijke basisschool De Puzzel te Balen.	Informatie verzamelen over zijn visie op onderwijs, zijn mening over stress- en spanningsklachten binnen het onderwijs, de aanleiding voor het organiseren van studiedagen rond stress bij kinderen en het werken zonder thema en zijn interesse in het werken zonder thema.
Vragenlijst opstellen om leerkrachten te bevragen + vragenlijst indienen bij leerkrachten.	Informatie verzamelen over hoe zij staan tegenover het praktijkprobleem en wat ze hier rond opmerken in de praktijk, en welk effect het werken zonder thema heeft op hen na het uitproberen hiervan.
3. Plan inzake het bewust inzetten op kleine momenten en activiteiten om tot rust te komen.	
Gesprek voeren met danslector Joosen, I.	Interessante bronnen toegewezen krijgen over yoga.
Deelnemen aan gespreksavond van de Freinetbijeenkomst.	Leerkrachten bevragen over wat zij in de praktijk opmerken rond het praktijkprobleem, hoe zij dit aanpakken, welk effect de mogelijke interventies hebben, tips naar mijn onderzoek toe,...
Lezen van het boek 'Het yoga avontuur voor kinderen'. (Purperhart, 2004)	Informatie bekomen over wat yoga precies is en hoe we dit kunnen aanpakken in de klaspraktijk.
Opzoekwerk verrichten in 'Het grote snoezelboek'. (Derie & Vanoosthuysse, 2008)	Observeren hoe het er aan toe gaat, welke acties worden ondernomen, opbouw van yoga activiteiten en dergelijke.
Een yoga moment op eigen niveau bijwonen.	Ervaren welk effect yoga heeft op mijzelf.
Gevoelensbord ontwikkelen (maken).	Meetinstrument maken om het welbevinden van de kinderen te meten.

In hoofdstuk 3 gaan we met ons opgesteld plan aan de slag, dit wil zeggen dat we onze opgestelde acties gaan uitvoeren en hierop gaan reflecteren om zo te kijken wat we te weten gekomen zijn.

3 Hoofdstuk 3: Aan de slag! (verzamelen)

Inleiding

Binnen dit hoofdstuk gaan we aan de slag door middel van ons opgesteld plan uit te voeren. We gaan de schriftelijke bronnen inlezen, gesprekken voeren, deelnemen aan studiedagen, betrokkenen uit het werkveld bevragen en dergelijke. Ook schenken we extra aandacht aan het werken zonder thema dat we gaan uittesten, verfijnen en erop reflecteren. A.d.h.v. de informatie die we hiermee bekomen, proberen we dan een antwoord te formuleren op onze vragen. Net zoals in het vorige hoofdstuk behouden we ook hier onze drie pistes nl. ik en het werken zonder thema, de leerkrachten van de scholengemeenschap Balen en het werken zonder thema én het bewust inzetten op een activiteitenaanbod inzake mentale hygiëne en welbevinden van de kinderen én de leerkracht.

3.1 Wat betekent het werken zonder thema voor mij en welk effect heeft het op mijn welbevinden?

Om een antwoord te formuleren op deze deelvraag richten we ons specifiek op het **werken zonder thema**. Binnen dit onderdeel gaan we ons o.a. inlezen in de boeken 'Vertrek eens zonder thema' (Menu, 2015) en 'Ervaringsgericht werken met kleuters in het basisonderwijs' (Laevers, Menu, Jackers, & Moons, 2015). Ook wonen we een studiedag bij omtrent het werken zonder thema en voer ik een gesprek met mijn klasmentor Dierckx, H. om haar te bevragen over de verschillende documenten die nodig zijn om het werken zonder thema voor te bereiden. Vanuit de informatie die we hierbij verzamelen, proberen we een antwoord te formuleren op wat het werken zonder thema precies inhoudt, wat de succesfactoren zijn, hoe we het kunnen integreren in onze eigen klaspraktijk, wat de belangrijkste basisvoorwaarden zijn en dergelijke.

Hiernaast pluizen we uit wat een **kindgerichte aanpak** inhoudt in combinatie met een **open framework**, hierbij trachten we een antwoord te formuleren wat de belangrijkste basisvoorwaarden zijn van een kindgerichte aanpak, hoe we dit het best combineren met een open framework, en hoe we hier als leerkracht aan kunnen tegemoet komen.

Vervolgens gaan we verder met de **voorwaarden** om het werken zonder thema te laten slagen. We zoomen wat dieper in op de voorbereidingen die het werken zonder thema vragen en komen te weten welke documenten we op welke wijze moeten invullen en waarvoor ze gebruikt worden.

Voor het **verfijnen van het werken zonder thema** spitsen we ons toe op het **belang** van een **rijk basismilieu**, door opzoekwerk te verrichten in het boek 'Vertrek eens zonder thema'. (Menu, 2015) verzamelen we informatie over wat een rijk basismilieu precies is, wat de succesfactoren en voorwaarden hiervan zijn, en maken we een nieuwe hoekenfiche waarbij we toelichten wat hier de meerwaarde van is.

Ten slotte gaan we na welk **effect** het werken zonder thema heeft **op mijn welbevinden** en hoe zich dit reflecteert op **dat van de kinderen**. We vergelijken mijn gevoelens over het werken zonder thema van voor de stage met diegene van na de stage en gaan na hoe dit in verband staat tot het welbevinden van de kinderen.

3.1.1 Het werken zonder thema, wat is het en wat houdt het in?

Het werken zonder thema is eigenlijk een andere aanpak die je integreert in de kleuterklas, het gaat om een meer kindgerichte aanpak waarbij de ontwikkeling van het kind centraal staat en je dus ook vanuit het kind gaat vertrekken. Toch wil dit niet zeggen dat alles enkel en alleen van de kinderen komt, ook de leerkracht speelt een belangrijke rol in de ontwikkeling van het kind door middel van aandacht te schenken aan open framework. Een open framework wil zeggen dat er zowel aandacht en ruimte wordt geschonken aan het initiatief van de kinderen als aan dat van de leerkracht, wat zich vooral uit door betekenisvolle tussenkomsten en interventies.

Bovendien wordt er via het werken zonder thema ook gestreefd naar onderwijs waar:

- ✓ Verbeeldingskracht, creativiteit en exploratiedrang centraal staan in alle activiteiten.
- ✓ Duurzaam ontwikkelen en leren in de diepte (begrijpend leren waarbij leerlingen en leerkrachten intrinsieke motivatie ontwikkelen) concreet vorm krijgt.
- ✓ Men kan leren uit fouten en groeien op eigen tempo.
- ✓ Zelfsturing en sociale competenties de meeste aandacht krijgen.
- ✓ Kinderen/jongeren worden bekeken vanuit hun sterktes en talenten.
- ✓ Kinderen/jongeren en leraren blijven groeien in hun persoonlijke ontwikkeling.

Een ander belangrijk aspect binnen het werken zonder thema is de planning, want 'vertrek eens zonder thema' wil niet zeggen 'vertrek eens zonder voorbereiding'. Binnen het werken zonder thema ligt de focus vooral op de betrokkenheid en hoe we de kleuters vanuit hun interesses zoveel mogelijk ontwikkelingskansen kunnen bieden. (Menu, 2015)

Waarom het werken zonder thema integreren in de klaspraktijk, wat zijn de succesfactoren?

In het boek 'Vertrek eens zonder thema' (Menu, 2015) geeft Els Menu vier succesfactoren aan nl. Het feit dat je echt tijd zou hebben voor je kleuters, je werkt aan een rijk milieu, je zou meer tijd en aandacht hebben voor vrij spel én er is meer ruimte voor initiatief van de kleuters.

Binnen het werken zonder thema zou je volgens Els Menu **meer tijd hebben voor je kleuters**. Je maakt tijd om te kijken naar hun welbevinden, hun talenten, de sociaal-emotionele ontwikkeling en dergelijke. Ook biedt het werken zonder thema volgens haar meer kansen om als leerkracht de kleuters te ontmoeten en omgekeerd. Je hebt tijd om met de kleuters mee te spelen, hen echt te leren kennen en een band met hen te scheppen.

Een ander belangrijk aspect dat aansluit bij mijn onderzoek is dat Els Menu aangeeft dat het werken zonder thema rust zou brengen in de klas.

Vertrek eens zonder thema is **werken aan een rijk milieu**. Hiermee bedoelen we eigenlijk de inrichting van je klas en de hoeken. Een rijk milieu is pas rijk als het prikkelt tot verkennen, ontdekken, exploreren, experimenteren, beleven en ervaren, en wanneer deze ervaringen kunnen worden omgezet in leerervaringen.

Doordat we bewust meer tijd gaan maken om te kijken naar wat de kinderen bezig houdt, waar hun interesses liggen, wat ze nodig hebben in hun ontwikkeling en dergelijke kunnen we een gericht aanbod opstellen dat veel dichter aansluit bij wat het kind op dat moment echt nodig heeft om verder te kunnen groeien in zijn ontwikkeling. Hierbij is het heel belangrijk dat we de kleuters gaan observeren om te zien of ze nog wel geboeid zijn door hun spel en of de hoek al dan niet nieuwe impulsen nodig heeft om het spel te verrijken. Hierdoor krijgen we dus een beter zicht op de betrokkenheid van de kinderen, wat het voor ons als leerkrachten makkelijker maakt om op zoek te gaan naar een aanpak en aanbod dat voor elke individuele kleuter het verschil in zijn ontwikkeling maakt.

Het spreekt dus voor zich dat wanneer we kleuters willen stimuleren in hun ontwikkeling, we moeten kijken naar hun betrokkenheid en hier ook rekening mee moeten houden in het inrichten van een rijk milieu. "Betrokkenheid verwijst naar intensiteit van de activiteit, naar concentratie, het voluit gaan, het tijdvergeten bezig zijn, het plezier beleven aan exploreren, waarbij het kind zich aan de grens van het eigen kunnen begeeft." (Laevers, Menu, Jackers, & Moons, 2015)

Binnen het werken zonder thema zou je volgens Els ook veel meer **tijd en aandacht hebben voor het vrij spel**. Kleuters leren voornamelijk door te spelen en zelfstandig dingen te kunnen ontdekken. Dit spelen houdt vrijheid van handelen in. Kinderen moeten zelf kunnen bepalen wat ze gaan doen, hoe ze dit gaan doen, welke materialen ze hiervoor gaan gebruiken en met wie ze dit gaan doen. De kinderen kunnen hierbij zelf aangeven wanneer het spel start, stopt, vervolgd moet worden of een andere wending dient te krijgen. Bovendien levert het vrij spel een bijdrage aan het positief zelfbeeld van de kinderen. De kinderen ondervinden innerlijke rust doordat ze hun spel zelf kunnen bepalen en ze leren niet alleen hun mogelijkheden hierin kennen, maar ook hun beperkingen. Ook levert het vrij spelen een positieve bijdrage aan het stimuleren van de zelfstandigheid, dit gaat van het zelf kunnen oplossen van problemen en conflicten, het nemen van initiatieven, het organiseren van hun spel, tot hun creativiteit en fantasie de vrije loop laten en dergelijke.

Als laatste punt haalt Els Menu aan dat je via het werken zonder thema extra ruimte schenkt aan het **initiatief van de kleuters**. Het werken zonder thema is het durven loslaten van je eigen sturende aanpak en ruimte laten voor initiatief en ondernemingszin van de kinderen. Doordat we als leerkracht mogelijk vaak thematisch werken, een programma opstellen en gedurende het hele jaar door verschillende projecten uitwerken, blijft er echter weinig ruimte over voor het initiatief van de kinderen. Hierdoor ontnemen we onze kinderen net heel veel kansen om zelf ondernemend te zijn terwijl dit net zo belangrijk is om hier in de kleuterklas aan te beginnen.

Kinderen moeten zelfstandig kunnen functioneren en acties kunnen ondernemen om in het latere leven verder te kunnen. In de kleuterklas zien we het zelfondernemende vooral terug komen door kleuters die die voorstellen doen om iets nieuws te maken, iets meebrengen van thuis om hun spel in de klas te ondersteunen of interesse op te wekken van leeftijdsgenootjes, oplossingen bedenken voor een bepaald probleem en dergelijke. Met deze ingesteldheid hebben ze een invloed op de leerkracht en de andere kinderen want zij kunnen hier natuurlijk niet aan voorbij gaan.

Het belang van de leerkracht als antwoord op het nemen van initiatief.

Als je als leerkracht de kleuters deze ruimte voor het nemen van initiatief en het tonen van ondernemingszin wil gunnen moet je je eigen sturende aanpak aan de kant kunnen zetten en dit loslaten. Hierbij is het niet de bedoeling dat je als leerkracht alles naast je laat liggen en alles aan je laat voorbij gaan, integendeel. Als leerkracht ben je hier net onmisbaar want het is jou taak om de kinderen hierin te observeren en in te grijpen wanneer het nodig is. Denk hierbij maar aan het geven van impulsen om hun spel te verrijken of om de kleuters zelf aan te zetten tot nadenken over hoe ze dit zelf zouden kunnen doen.

Jij als leerkracht maakt het verschil door kleuters tijdens hun spel te stimuleren via tussenkomsten die de activiteit verrijken, waardoor deze intenser wordt. Door als leerkracht rekening te houden met deze interventies hebben we een wisselwerking tussen vrij kleuterinitiatief en een **open framework** waarin aandacht wordt geschonken aan zowel het initiatief van de kinderen als dat van de leerkracht. (Menu, 2015)

Deze theorie kunnen we onderbouwen met het **schema** waarin we de meerwaarde van de overgang van de kindgerichte aanpak naar een open framework duiden. Het schema maakt een **onderscheid tussen twee dimensies**. De verticale as gaat over de mate van **initiatief door de leerkracht** (hoe hoger de as, hoe meer initiatief). De horizontale geeft aan hoeveel **initiatief door de kinderen** kan genomen worden (hoe meer naar rechts, des te meer initiatief). Een aanpak waarin de leerkracht alles bepaalt en de kinderen zomaar te volgen hebben, noemen we een **schoolse aanpak**. Een aanpak waarin zowel leerkrachten als de kinderen nauwelijks initiatief nemen is **bewarend**. **Kindgericht** noemen we een **aanpak** waarin de leerkracht ervoor zorgt dat kinderen zich emotioneel oké voelen, maar verder het stimuleren beperkt blijft tot het aanreiken van een rijke leeromgeving. De leerkracht houdt zich dus eerder op de achtergrond en komt weinig tussen. In een **open framework** of open organisatievorm is er veel initiatief mogelijk voor zowel de leerkracht als voor de kinderen. (Laevers, Menu, Jackers, & Moons, 2015)

Hoe kunnen we het werken zonder thema integreren in onze eigen klaspraktijk?

Vanuit de informatie die ik bekam door het lezen in het boek 'Vertrek eens zonder thema' (Menu, 2015) en het bijwonen van de studiedag kwam ik te weten dat bij aanvang van de week enkel de vaste activiteiten worden ingepland. Met deze vaste activiteiten worden o.a. turnlessen, uitstappen, verjaardagen, speeltijden en dergelijke bedoeld. Zelf heb ik op aanraden van mijn klasmentor Dierckx, H. ervoor gekozen om enkel de eerste twee dagen volledig voor te bereiden en me hierbij vooral te focussen op het observeren van de kinderen, met hen mee te spelen en hen te leren kennen. Deze activiteiten worden per dag opgenomen in een **dagplanning** waarbij het tijdstip, het leergebied of domein, de naam van de activiteit en de leerplandoelstellingen die de activiteit omvat, worden in opgenomen. Per activiteit of actie die je gaat uitvoeren, wordt er in het document van de dagplanning ook steeds een reflectieluikje voorzien waarin je telkens gaat reflecteren over de ondernomen activiteit of actie. Wanneer je het werken zonder thema wil gaan toepassen in je eigen klaspraktijk is een goede voorbereiding heel belangrijk. Hoe je deze voorbereiding precies aanpakt en welke documenten je nodig hebt om deze voorbereidingen te ondersteunen vind je terug onder paragraaf 3.2.3.

3.1.2 Een kindgerichte aanpak, wat is het?

Een kindgerichte aanpak staat eigenlijk gelijk aan een ervaringsgerichte aanpak waarbij kinderen voornamelijk zelf kunnen ervaren en dingen kunnen ontdekken. De kinderen hebben een aanpak nodig waarin ze de ruimte krijgen om zich te ontwikkelen en waarin het vrij spel en de verschillende spelvormen centraal staan. Hierin is het belangrijk dat kinderen zelfvertrouwen opbouwen, succeservaringen kunnen opdoen en verder kunnen ontwikkelen.

Bij een kindgerichte aanpak gaan we ervan uit dat we de kinderen ruimte bieden om initiatief te nemen en hen een aanbod aanbieden dat het beste aansluit bij de manier waarop de kinderen leren. We moeten hen de vrijheid geven om de wereld te ontdekken, dit kan de exploratiedrang en de zelfstandigheid verhogen. Zoals we beschreven in paragraaf 3.1.1 is hierbij het **open framework** erg belangrijk door de ondersteunende en stimulerende rol van de leerkracht.

Wat zijn de belangrijkste voorwaarden van een kindgerichte aanpak?

De belangrijkste voorwaarden voor een kindgerichte aanpak kunnen we halen uit het **tempelschema** dat is ontstaan in 1979, het tempelschema vloeit verder uit de kritische blik op het toen bestaande onderwijs en de zoektocht naar het vormgeven aan onderwijs waarin het kind centraal staat.

Het ervaringsgerichte onderwijs ligt aan de basis van de tempel en is dus eigenlijk het **fundament**. Binnen dit ervaringsgerichte onderwijs staan **drie belangrijke pijlers** centraal voor een goede **aanpak** nl. vrij initiatief, een rijk milieu en ervaringsgerichte dialoog.

Het **vrij kleuterinitiatief** staat als praktijkprincipe centraal, maar heeft geen effect zonder de twee andere pijlers; milieuverrijking en ervaringsgerichte dialoog. Met het vrij kleuterinitiatief bedoelen we de vrijheid en gebondenheid, we proberen de vrijheid zo groot mogelijk te maken zodat de kleuters zelf initiatief kunnen nemen. We laten de kinderen natuurlijk niet zomaar onbepaald hun gangetje gaan maar stellen als leerkracht duidelijke grenzen op waaraan de kinderen zich dienen te houden.

Het inrichten van een **rijk basismilieu** wil zeggen dat je materialen en activiteiten moet gaan kiezen die aansluiten bij de interesses en ervaringen van de kleuters. Dit kan je achterhalen door observaties uit te voeren, met de kinderen mee te spelen, met hen in gesprek te treden en een evenwicht en verbinding te zoeken tussen de interesses en relaties van kleuters en eigen ideeën over doelgericht werken.

Als laatste pijler hebben we het over een **ervaringsgerichte dialoog**, dit heeft betrekking op de band tussen de leerkracht en de kleuters en is gebaseerd op aanvaarding, de echtheid en empathie. Het is belangrijk dat de kleuters zich begrepen voelen, zichzelf kunnen zijn en dat de leerkracht hen beter kan begeleiden.

Tijdens het **proces** kunnen we ons focussen op twee processen. **Bevrijdingsprocessen** zorgen voor een gave emotionele ontwikkeling en **creatieve processen** zorgen ervoor dat we komen tot deep level learning in tegenstelling tot oppervlakkig leren.

Het doel en dus eigenlijk ook het **effect** van dit ervaringsgerichte onderwijs is emancipatie. Binnen het onderwijs willen we geëmancipeerde kinderen vormen. Dit wil zeggen dat de kinderen emotioneel sterk in hun schoenen staan en dat ze zich goed in hun vel voelen. Ze zijn kritisch en explorerend ingesteld en voelen zich verbonden met de personen rondom hen heen. (Laevers, Menu, Jackers , & Moons, 2015)

Hoe kunnen we hier als leerkracht het best aan tegemoet komen?

De leerkracht is de belangrijkste factor om een kindgerichte aanpak te laten slagen. De leerkracht staat in voor het welbevinden en betrokkenheid van de kinderen, zorgt voor een uitdagende klasinrichting, maakt een gevarieerd activiteitenaanbod op dat is afgestemd op de kleuters en dergelijke. Maar bovendien maakt de leerkracht ook het verschil in de kwaliteitsvolle interactie met de kleuters.

Binnen het werken zonder thema is het dus zeker niet de bedoeling dat je als leerkracht niets gaat doen, in tegendeel. Een goede leerkrachtstijl is essentieel binnen het werken zonder thema. Als leerkracht ga je:

- ✓ Werk maken van een positief leefklimaat voor de kleuters.
- ✓ Ruimte creëren voor vrij initiatief.
- ✓ Een rijk basismilieu uitbouwen.

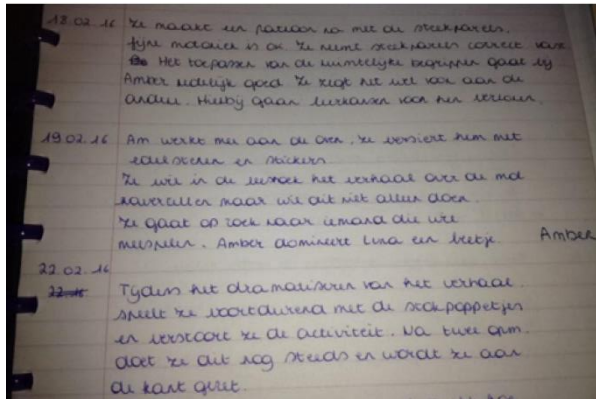
3.1.3 De voorwaarden om het werken zonder thema te laten slagen

De voorwaarden om het werken zonder thema te laten slagen begint bij **een goede voorbereiding** want zoals we eerder al schreven betekent 'vertrek eens zonder thema' niet 'vertrek eens zonder voorbereiding'. Tijdens het thematisch werken ligt de focus vaak meer op de doelen van de activiteiten en te weinig op de betrokkenheid van de kleuters. Terwijl we 'zonder thema' net gaan focussen op die betrokkenheid en hoe we de kleuters vanuit hun interesses, en aldus betrokkenheid, zoveel mogelijk ontwikkelingskansen kunnen bieden. (Menu, 2015)

Om mezelf voor de stageperiode te kunnen voorbereiden, ben ik me gaan informeren bij mijn stagementor Dierckx, H. Zij heeft me enkele documenten gegeven die ik hiervoor kan gebruiken. We spreken hier o.a. over dagplanningen, hoekenfiches, een actiepuntenlijst en dergelijke. Bij het voorbereiden van een themaloze week dienen we enkele stappen te doorlopen nl. het observeren van de kinderen, het selecteren van kernleerplandoelen, het opstellen van enkele gerichte actiepunten, het inrichten van de hoeken, het bedenken van activiteiten om de week op te starten en het opstellen van de dagplanningen. We starten met het naderbij bekijken van het observeren van de kinderen.

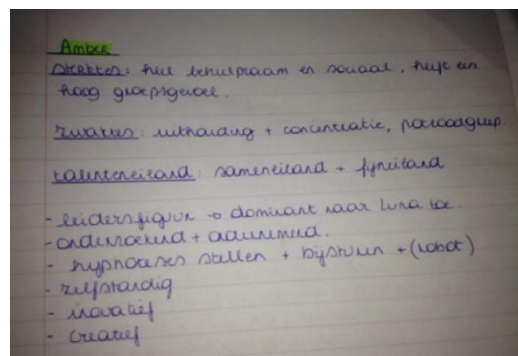
Observeren van de kinderen.

Binnen het werken zonder thema is het belangrijk dat je de kinderen écht goed kent. Je hebt allerlei informatie over hen nodig waarmee je rekening dient te houden tijdens het opstellen van je activiteiten, je actiepunten en je rijk basismilieu. Tijdens mijn stageperiode in het buitengewoon onderwijs kreeg ik van mijn pedagoog de opmerking dat ik geen document bijhield waarin ik de kinderen persoonlijk opvolgde, het was dus wel duidelijk dat ik op zoek moest gaan naar een instrument om deze beginsituatie in te registreren. Samen met de klasmentor hebben we besloten dat ik een observatieschrift zou aanmaken waarin per kind een blad werd bijgehouden waar telkens de datum van de observatie en het gene ik heb geobserveerd werd in opgenomen.

Gedurende de eerste twee dagen van de stageperiodes heb ik me hiermee vooral bezig gehouden, in combinatie met het meespelen met de kinderen om hen écht goed te leren kennen. Ik ben dus vooral vertrokken vanuit losse observaties, naar de uitgroei stage toe heb ik me hier verder op toegespitst. Naar aanloop van de derde week merkte ik op dat ik soms maar iets aan het schrijven was om toch maar iets te kunnen invullen voor elk kind. Ik heb mijn mentor hierover aangesproken en mijn bedenking met haar besproken. Zij heeft me uitgelegd dat dit niet de bedoeling was en dat ik me moest focussen op het gene echt van belang was (sterktes, zwaktes, talenten, sociale vaardigheden en dergelijke, dingen waarmee ik écht aan de slag zou kunnen gaan). Vanuit dit gesprek heb ik dan besloten om van elk kind een fiche op te stellen waarin ik even kort reflecteerde op hun talenten, sterktes, zwaktes en andere punten waarmee ik verder aan de slag zou kunnen gaan.

Ik heb hierbij ondervonden dat het observeren van de kinderen en deze observaties ook registreren echt een meerwaarde kan bieden. Vroeger ging ik er eerder van uit dat ik deze gegevens wel zou onthouden maar toch was dit niet helemaal het geval. Tegen de avond zat mijn hoofd zo vol en was ik toch enkele dingen vergeten. Het registreren van de observaties en het in kaart brengen van de beginsituaties van de kinderen heeft me vooral geholpen bij het opstellen van lesvoorbereidingen, aanbieden van differentiatie en het opstellen van het hoeken aanbod/rijk milieu.

Kernleerplandoelen selecteren.

De kern van je voorbereiding vertrekt altijd vanuit enkele dominante doelen, onafhankelijk of je nu met of zonder thema gaat werken. Het document dat ik hiervoor ga gebruiken neem ik over van de opleidingsinstelling. Vanuit mijn observaties ben ik op zoek gegaan naar kernleerplandoelen die mij geschikt leken om van hieruit een activiteitsaanbod op te stellen waarin elk kind optimaal zou kunnen ontwikkelen. Deze kernleerplandoelen heb ik wekelijks, per leergebied opgenomen in een overzichtsdokument. Vervolgens heb ik deze verder verwerkt in de lesvoorbereidingen, hoekenagenda en dagplanningen waarna ik telkens gereflecteerd heb of de doelen al dan niet werden nagestreefd doorheen de activiteit.

Binnen het werken zonder thema heb ik echt het belang van het selecteren van deze doelen ontdekt. Uit eigen ervaring merkte ik dat ik bij het voorbereiden van een themaweek regelmatig terugviel op dezelfde, vertrouwde doelen. Ik tegenstelling tot het thematisch werken ben ik tijdens het themaloos werken er achter gekomen dat je hier veel meer doelgericht gaat werken in functie van de noden en behoeften van de kinderen. De leerplandoelen worden gekozen in functie van de beginsituatie van de kinderen en vanuit deze leerplandoelen worden later activiteiten opgesteld. Persoonlijk vind ik dit echt een groot pluspunt aan het werken zonder thema!

Actiepunten opstellen.

Vanuit de observaties en kernleerplandoelen ben ik ook gerichte actiepunten gaan opstellen per kind. Deze actiepunten heb ik opgenomen in een actiepuntenlijst waarin ik de naam van het kind, de datum wanneer ik iets heb opgemerkt, een actiepunt, een handeling/actie (waaraan ik met het kind ga werken) en een reflectie met datum wanneer ik aan het actiepunt heb gewerkt, in heb opgenomen. Hier onder zie je een korte weergave van de actiepuntenlijst. De volledige weergave kan je terugvinden in bijlage 1.

Actiepunten

18.04.2016 t.e.m. 13.05.2016				
Maand	naam	actie	handeling	reflectie
14.04.2016 23.04.2016	Amber L***	Tellen Ruimtelijk inzicht.	Telspelletjes spelen. Spelen van peppino spel	21.04.2016 We speelden samen het spelletje met de legoblokjes in de denkhoeck. L*** heeft echt een grote achterstand wat het tellen betreft, ze herkent de cijfers niet, slaat getallen over en springt regelmatig terug naar drie. Zelfs aanwijzend tellen of tellen met concreet materiaal verloopt heel stroef. 02.05.2016 We spelen samen het Peppino spel, L*** valt hier echt op uit, ze houdt nog rekening met kleur, nog met de stickers die op de blokjes staan. 09.05.2016 we oefenen op het tellen in de wiskundehoek. Het verloopt echt heel stroef. Ook het inzicht in de begrippen groot en klein is nog niet echt verworven. Zelfs korte zinnen nazeggen in een rollenspel gaat heel moeizaam.
23.04.2016	J***	Ruimtelijk inzicht.	Spelen van Peppino spel	02.05.2016 Het nabouwen van het kaartje lukt eigenlijk vrij goed mits hij voldoende zijn tijd hiervoor kan nemen. 09.05.2016 Hij kiest zelf voor het peppino spel, hij bouwt de toren en vraagt hierna aan de leerkracht om het te komen controleren. Hij maakt nog enkele foutjes maar gaat zelfstandig op zoek naar zijn fouten om ze te kunnen verbeteren.
Vorige stage periode 14.04.2016	K***	Puzzelen Ruimtelijk inzicht	Hem begeleiden tijdens het puzzelen Spelen van peppino spel	03.05.2016 K*** is sterk geëvolueerd, hij bouwt de toren heel snel en correct na. Ook het puzzelen, begint beter te lukken. Hij houdt rekening met de randjes en middenstukjes en begint ook meer en meer te letten op kleur, vorm en de tekening.
Vorige stage periode	S***	Motivatie moetjes	Ontwerpen van Moederdag kaartje.	29.04.2016 Na een concrete opdracht van de leerkracht heeft S*** voor eventjes de smaak te pakken. Op eigen initiatief maakt hij een mooie tekening met stiften aan de binnenkant van het kaartje. Hierna komt hij trots vertellen wat hij allemaal heeft getekend. Hij tekent nog wel niet echt heel realistisch (zijn mama krijgt blauwe haren).

Dit document is dus eigenlijk voor een stukje bewijsmateriaal waarmee ik kan aantonen dat ik met de kinderen differentieer en zorg op maat bied. Tijdens mijn stageperiode is het mij opgevallen dat het telkens dezelfde kinderen waren waarbij ik een actiepoint kon opstellen. Ik heb weer mijn klasmentor Dierckx, H. aangesproken over mijn bedenking en zij vertelde mij hierbij dat dit normaal is en dat het goed was dat het mij was opgevallen. Dit wil natuurlijk niet zeggen dat ik voor de andere kinderen geen actiepunten heb opgesteld, oké misschien wel geen concrete werkpunten maar toch is het als leerkracht mijn taak ervoor te zorgen dat elk kind kan blijven ontwikkelen en dat ze hierin steeds verder worden uitgedaagd zodat ze blijven ontwikkelen op hun niveau. Voor de sterkere kleuters was het als leerkracht dus vooral mijn taak om hen te blijven uitdagen en hen activiteitjes op hun niveau te blijven aanbieden.

De uitvoering van je actiepunten moet naast de actiepuntenlijst ook worden opgenomen in de dagplanningen, op deze manier ga je inplannen wanneer je met een kind een bepaalde actie gaat ondernemen. Vanuit de observatie en reflectie die je dan hierbij opneemt in je dagplanning ga je dan kunnen vaststellen of je al dan niet nog verdere stappen dient te ondernemen.

Hoeken inrichten/rijk basismilieu aanbieden.

Tijdens de studiedag rond het werken zonder thema en het inlezen in het boek 'Vertrek eens zonder thema' ontdekte ik het belang van een rijk basismilieu. Binnen het werken zonder thema is het aanbieden van een rijk basismilieu van groot belang. Dit heeft vooral betrekking op de manier waarop je je hoeken gaat inrichten. Om dit te kunnen voorbereiden, heb ik de hoekenfiche van de opleidingsinstelling gebruikt. In tegenstelling tot de hoekenagenda die je voorziet tijdens een themaweek, neemt de hoekenfiche binnen het werken zonder thema veel minder tijd in beslag om deze voor te bereiden.

Bij het werken zonder thema is het de bedoeling dat je binnen elke hoek gaat vertrekken vanuit een startspelidee met enkele leerplandoelen en concrete lesdoelen aan gekoppeld. Per startspelidee voorzie je ook de nodige materialen en bedenk je enkele spelimpulsen die het startspelidee zouden kunnen verrijken. Deze onderdelen heb ik dus voorbereid tijdens de twee weken stage.

Tijdens een themaweek wordt er van ons verwacht dat we de hoekenagenda aanvullen met spelimpulsen om het spel in de hoeken te verrijken. Tijdens het inlezen in het boek 'Vertrek eens zonder thema' kwam ik te weten dat bij het werken zonder thema deze verrijkingen worden opgenomen in een individuele hoekenverrijkingsfiche. In deze hoekenverrijkingsfiche moet worden ingevuld om welke hoek het gaat, welke materialen (impulsen) je aan de hoek gaat toevoegen en met welk doel je dit doet. Op de volgende pagina kan je een stukje van de hoekenverrijkingsfiche terugvinden. De volledige fiche kan je terugvinden in bijlage 2.

Hoekenverrijkingsfiche (18.04.2016 t.e.m. ...)

Datum	Hoek	Materiaal/opdracht	Actiepunt/doelstelling
20.04.2016	Rusteiland	Geurkussens + knuffels van kinderen toevoegen.	<p>Prikkelen van het geurzintuig. OD.LO.1.39 De kinderen nemen de sensorische prikkels waar met al hun zintuigen en reageren hier spontaan op. Concreet: OD.LO.1.39 De kinderen ruiken aan de bloemenkussens en nemen rustig de verschillende geuren waar.</p>
20.04.2016	Samen eiland	Fototoestel toevoegen: foto's maken / kennis maken met een fototoestel.	<p>Foto's maken van elkaar met behulp van een fototoestel (poseren als een prinses/ridder). MV.MED.2.2 De kinderen kunnen de audiovisuele media functioneel bedienen Concreet: MV.MED.2.2 De kinderen maken foto's van elkaar met behulp van het fototoestel. (-> De kinderen experimenteren hier zelf mee. Indien ze er niet zelf toe komen kan er een stappenplan aangeboden worden).</p>
22.04.2016	Taaleiland	Toevoegen van sponsjes + pincet: experimenteren met een nieuwe techniek.	<p>Druktechniek met water uitvoeren op het krijtbord met behulp van sponsjes en een pincet. WO.TEC.01.05 De leerlingen ontdekken al explorerend en experimenterend eigenschappen van allerlei grondstoffen en materialen. OD.LO.1.29 De kinderen kunnen klein-motorische vaardigheden in verschillende situaties voldoende nauwkeurig gedoseerd en ontspannen uitvoeren. Concreet: WO.TEC.01.05 De kinderen ontdekken door experimenteren welk effect het sponsje met water geeft op het krijtbord. OD.LO.1.29 De kinderen grijpen het sponsje vast met behulp van een pincet.</p>

Tijdens het uitvoeren van de eerste twee weken stage kwam ik tot de conclusie dat ik eigenlijk veel administratief werk dubbel deed. Dit uitte zich vooral in het invullen van het observatielukje in de hoekenfiche. Ik merkte op dat wat ik hier schreef ook terug kwam in de reflecties die ik maakte binnen mijn dagplanningen én regelmatig in het observatieschrift waarin ik elk kind individueel volgde. Tijdens een stagebezoek besprak ik dit met mijn promotor en zij gaf me de kans om een nieuwe hoekenfiche te ontwerpen die mij geschikt leek om te gebruiken binnen het werken zonder thema. Hoe ik dit concreet heb aangepakt kan je terugvinden onder paragraaf 3.1.4.

Activiteiten om de week op te starten.

In het boek 'Vertrek eens zonder thema' (Menu, 2015) las ik dat bij aanvang van de week enkel de vaste activiteiten worden voorbereid. Hiermee bedoelen we de gezamenlijke activiteiten waarbij we als leerkracht eerder een sturende rol aannemen. Samen met mijn klasmentor besloot ik dat het voldoende zou zijn dat ik activiteiten zou voorbereiden voor telkens de eerste dag van de week. Om deze activiteiten uit te schrijven gebruikte ik het standaard lesvoorbereidingsformulier dat we kregen aangereikt van de opleidingsinstelling.

Als basis voor het opstellen van deze activiteiten heb ik mij gebaseerd op mijn observaties (beginsituatie van de kinderen) en de geselecteerde kernleerplandoelen.

3.1.3.1 Dag planning opstellen.

Vanuit alle voorgaande informatie die ik heb verzameld heb ik mijn dagplanningen kunnen opstellen. Dit is eigenlijk je agenda en kan je een beetje vergelijken met het weekschema dat we gebruiken bij een themaweek. In tegenstelling tot het weekschema vind ik de dagplanningen persoonlijk veel overzichtelijker en duidelijker. Via de dagplanningen krijg je een duidelijk overzicht van de activiteiten en acties die je die dag gaat uitvoeren. Bovendien wordt er bij de dagplanning ook steeds het tijdstip van de activiteit, en de doelstellingen waaraan je binnen de activiteit of actie gaat werken, weergegeven.

De dagplanning dient elke dag opgesteld te worden, rekening houdend met de inbreng, interesses en noden van de kinderen. Op het einde van de dag maak je per een activiteit een korte reflectie in het daarvoor voorziene luikje op de dagplanning. Vanuit dit reflectiemoment kunnen we de volgende dag inplannen. In het reflectiemoment blikken we terug op de afgelopen schooldag, we kijken terug naar wat er is gebeurd, wat er is opgevallen, hoe de geplande activiteiten verlopen zijn, wat de observaties hebben opgebracht en vooral wat we met deze informatie de volgende dag gaan doen.

Een bijkomende meerwaarde van de dagplanningen vind ik, dat je met het document echt kan aantonen dat je met de kinderen bezig bent, rekening houdt met differentiatie en het bieden van zorg op maat. We zien hier een klein fragment uit de dagplanning, het volledige document kan je terugvinden in bijlage 3.

	aanmaken met vipsjes.
<p>09u25: NL-LUI/SPR: Poppenspel 'over de mol die wou weten wie er op zijn kop gepeopt heeft.'</p> <p>OD-NL-2.11 De kinderen hanteren zoveel mogelijk standaard Nederlands ondersteund door volwassenen.</p> <p>MV-MED-CM-3.2 De kinderen brengen een volgorde aan in een reeks van voorwerpen, beelden en/of geluiden zodat ze een geheel vormen.</p> <p>MV-DRA-BV-1.17 De kinderen kunnen de vele expressiemogelijkheden van het eigen lichaam hanteren in functie van de te spelen rol.</p>	<p>De kinderen tonen nog steeds veel belangstelling voor het verhaal. Ze proberen te voorspellen welk diertje er op gaat komen. Hierna stellen ze zelf voor om de poppenkast na te spelen, dit mogen ze dan ook doen tijdens de hoekenwerking. De hele dag is er wel iemand mee bezig geweest, soms alleen of soms per twee. N*** heeft het nog moeilijk met de volgorde van de dieren. L*** kent de verhaallijn al wel heel goed, ze is ook heel expressief! Ze laat echt duidelijk merken welk dier er in de schijnwerper staat. De kinderen draaien nog veel rond met de stokpoppetjes → Aandacht besteden aan het stil houden ervan.</p>
<p>09u40: MV-BLD: experimenteren in de knutselhoek.</p> <p>MV-BLD-OM-3.4 De kinderen kunnen de materialen en hulpmiddelen met voldoende inzicht en vaardigheden gebruiken om vorm te geven aan de eigen beleevingswereld.</p> <p>MV-BLD-OM-1.2 De kinderen durven zich uitleven met een rijk aanbod aan materialen.</p>	<p>M*** beslist om de oven verder af te maken. Hij experimenteert en denkt heel goed na hoe we de knopjes er kunnen aan maken. Hij tekent eerst met stift bolletjes waar de knopjes moeten komen. Vervolgens maakt hij met de vipsjes gaatjes in de bolletjes. Hij komt hier helemaal zelfstandig toe. Hierna geeft hij aan dat hij gaatjes moet maken in de dopjes, hiervoor heeft hij het timmergerief nodig. Hij probeert lange tijd om met een hamer op de kop van het vipsje te slaan om zo een gaatje te krijgen. Het lukt niet, hij vraagt aan de leerkracht of zij het eens wil proberen. M*** geeft wel duidelijke instructies aan de leerkracht hoe ze dit moet doen. De knopjes blijven uiteindelijk niet in de oven zitten. We vragen raad aan de kinderen die in de poppenkamer ongeduldig op de oven zijn aan het wachten. K*** komt helpen. Hij bedenkt dat we de parels moeten tegenhouden met plakband. Hij vraagt of M*** hem wil helpen. K*** trekt de plakband af en M*** knipt de stukjes. De oplossing lijkt voorlopig te werken. M*** kleeft de edelstenen nog terug op de oven en dan hij is klaar in de knutselhoek. A*** en N*** maken hun koksmuts af, ze kleven versieringen op de band. Bij het passen merken ze dat de band te klein is en niet rond hun hoofd past. Ze bedenken zelf dat ze er een stukje papier moeten bij aan nieten. Vervolgens proberen ze zelfstandig de koksmuts af te werken met crêpe papier en het nietjesmachine.</p>

Een overzicht van handvaten en vergeet-me-nietjes om het werken zonder thema te laten slagen.

- ✓ Tijd en ruimte bieden voor je kleuters, tijd maken om elkaar te ontmoeten, te verbinden en genieten van kleine, alledaagse dingen.
- ✓ Werken aan een rijk milieu, hoek rijk opstarten.
- ✓ Tijd en aandacht hebben voor vrij spel/autonomie, de kinderen moeten al spelenderwijs, zelfstandig kunnen leren.
- ✓ Een kindgerichte aanpak bieden met ruimte voor initiatief van zowel de leerkracht als de kinderen (open framework).
- ✓ Aandacht schenken aan ondernemingszin.
- ✓ Alles staat en valt met een goede voorbereiding.
- ✓ Je kinderen kennen om in te spelen op hun noden en behoeften.
- ✓ Onderwijs bieden op niveau van de kinderen.

3.1.4 Een krachtige leeromgeving

Kinderen leren het best wanneer ze kunnen leren, ontdekken, exploreren en experimenteren, en dingen kunnen uitproberen binnen een gevarieerd aanbod dat hen steeds opnieuw uitdaagt tot het ondernemen van deze handelingen. Een krachtige leeromgeving die dat mogelijk maakt rust op twee pijlers, nl. het scheppen van een rijk basismilieu door de klasinrichting en een stel doordachte hoeken, en het dagelijks aanbod van activiteiten en bijhorende materialen. Wanneer we deze omgeving willen aanbieden moeten we er duidelijk oog voor hebben dat alle domeinen van ontwikkeling en de ontwikkelingsdoelen/kerndoelen hier aan bod komen en dat elk kind er kan vinden wat hij nodig heeft in zijn ontwikkeling. (Laevers, Menu, Jackers, & Moons, 2015)

Wat houdt een rijk basismilieu precies in?

Een rijk basismilieu heeft betrekking op het aanbod aan materialen waar de kinderen doorheen de ganse dag vrij gebruik kunnen van maken met een beperkte afhankelijkheid van de leerkracht.

Wat zijn de succesfactoren om tegemoet te komen aan een rijk basismilieu?

Tijdens de studiedag die we bijwoonden over het werken zonder thema verkregen we meer informatie over de succesfactoren van een rijk basismilieu. Els Menu vertelde dat het inrichten van een rijk basismilieu begint met de organisatie en inrichting van de hoeken die je aanbiedt binnen en buiten de klas.

Het rijk basismilieu moet leiden tot **zelfstandige kinderen**. Dit wil zeggen dat de kinderen volledig zelf aan de slag moeten kunnen gaan tijdens de vrije hoekenwerking. Hierbij is de bedoeling dat je als leerkracht je **handen vrij** moet kunnen hebben en bij wijze van spreken even tegen de deur zou moeten kunnen gaan staan om gewoon te observeren en toe te kijken.

Wanneer je als leerkracht je **handen vrij** hebt, heb je meer tijd om echt met de kinderen bezig te zijn, met hen mee te spelen, hen te leren kennen en te differentiëren binnen een aangepast activiteiteenaanbod.

Een rijk basismilieu draagt ook bij tot de ontwikkeling van de kinderen. Wanneer je aanbod rijk genoeg is, daag je de kinderen automatisch uit om op hun eigen tempo te blijven ontwikkelen.

Naar mijn eigen ervaringen en ondervindingen heb je, wanneer je vertrekt **vanuit een rijk basismilieu, automatisch ook meer aandacht voor:**

- ✓ Het aansluiten bij de leefwereld van de kinderen. (dit toon je aan door ruimte te bieden voor vrij kleuterinitiatief, inbreng van de kinderen en dergelijke.
- ✓ Het werken op niveau van de kleuters doordat je elk kind de kans geeft om te ontwikkelen op zijn eigen tempo door zorg op maat te bieden.
- ✓ Verhoogde betrokkenheid, dit bekom je door kinderen de vrijheid te geven om hen zelf te laten kiezen voor een bepaalde activiteit.
- ✓ Leren omgaan met diversiteit doordat elk kind anders is en dus ook andere begeleiding/zorg nodig heeft.
- ✓ Ervaringen van de kinderen omzetten in leerervaringen. Hierbij denk ik bijvoorbeeld aan de interesse van de kinderen om een kampvuur te bouwen. In de klas plaatste ik een tent waar de kinderen een boekje in konden lezen. De tent lokte hoge betrokkenheid en bracht de kinderen op het idee van kamperen. Ze bedachten dat wanneer je gaat kamperen je ook een kampvuur nodig hebt, ze begonnen samen te brainstormen over hoe ze dit konden aanpakken en welke materialen ze hiervoor nodig hadden. Door de grote betrokkenheid en interesse van de kinderen besloot ik om hier als leerkracht op in te spelen. We maakten van de brainstorm een gezamenlijke moment en gingen vervolgens in het bos achter de school op zoek naar echte materialen om ons kampvuur te bouwen. Vervolgens gingen we met deze materialen aan de slag op de speelplaats en bouwden de kinderen hun eigen kampvuur. Hierbij wilden ze ook graag echt vuur maken. Dit zou naar hun mening wel lukken met vuurstenen of wanneer ze met hun handen een takje vastnamen en een draaibeweging zouden maken. De kinderen probeerden allerlei mogelijkheden uit om vuur te maken maar helaas zonder resultaat. Ze bedachten mogelijkheden waarom het niet zou lukken en besloten uiteindelijk dat de juf de lucifers, die werden gebruikt om het kaarsje tijdens het onthaal aan te steken, wel kon gaan halen om het vuur aan te steken. De ervaringen en hypothesen die de kinderen stelden, werden dus door het zelf te gaan ervaren, omgezet in leerervaringen.

Wat zijn de voorwaarden voor het creëren van een rijk basismilieu?

Vanuit informatie die we bekwamen door het lezen van het boek 'Vertrek eens zonder thema' is het belangrijk om **de klas overzichtelijk en aantrekkelijk in te richten**. Hierbij dien je rekening te houden met de indeling van de ruimte, de beslotenheid, en de plaatsing van de hoeken. De hoeken moeten afgebakend worden zodat ze een eigen uitstraling hebben of een bijzondere sfeer hebben die de activiteit ten goede komt. Hoe je de hoeken indeelt, zorgt ervoor dat de klas geen kale indruk geeft en je geen lege zones hebt.

Zo moet je bijvoorbeeld de rustige hoeken, zoals de leeshoek en een snoezelhoek, extra afbakenen. Deze hoeken vragen expliciet om een rustig plekje binnen de klas. Bij het plaatsen van de hoeken dien je hier dan ook rekening mee te houden, want sommige hoeken kunnen storend zijn voor elkaar. Zo is het bijvoorbeeld geen goed idee om de automat of de poppenkamer net langs de leeshoek te plaatsen.

Als tweede punt dien je te **zorgen voor een gevarieerd aanbod aan hoeken**. Binnen het werken zonder thema en het ervaringsgerichte onderwijs kan dit gaan van 8 tot 10 hoeken. Hierbij komen we ook meteen aan bij het volgende punt waarbij je **de hoeken op een rijke manier** gaat invullen. Wanneer je de hoeken gaat invullen dien je rekening te houden met de beginsituatie van je klasgroep. Het is dus echt belangrijk dat je elk kind goed kent en rekening houdt met hun sterktes, zwaktes en talenten. Elk kind moet namelijk de kans krijgen om in de hoeken zijn talenten, maar ook zijn/haar zwaktes te kunnen ontdekken en deze te kunnen uitvoeren.

Tijdens mijn stageperiode merkte ik op dat enkele kinderen een beetje verloren liepen in de klas en niet goed wisten waar te gaan spelen. Na enkele dagen kwam ik a.d.h.v. mijn observatievragen, die ik heb opgesteld in de hoekenagenda, tot de conclusie dat dit vooral de ondernemers en onderzoekers van de klasgroep waren. Het was dus erg duidelijk dat het milieu in mijn wereldeiland niet voldoende verrijkt was, en dat ik hier dringend acties moest gaan ondernemen zodat ook deze kinderen de kans zouden krijgen om verder te ontwikkelen in de klas en 'hun ding' zouden kunnen gaan doen.

Een volgend belangrijk punt is dat we tijdens de hoekenwerking **de kwaliteit van onze hoeken blijven bewaken**. We moeten de hoeken eigenlijk voortdurend op de proef stellen en nagaan of ze nog wel aan het beoogde doel beantwoorden. Daarom is het erg belangrijk dat we als leerkracht voldoende de tijd nemen om onze hoeken te observeren, hierop te gaan reflecteren en indien nodig maatregelen gaan treffen.

Om hieraan tegemoet te komen, heb ik besloten om voor mijn uitgroei-stage een nieuwe hoekenfiche op te stellen waarin extra aandacht wordt geschonken aan de vraag wat ik met de hoek wil bereiken, en waarin ik een aantal specifieke observatievragen heb opgesteld om na te gaan of de hoek voldoende efficiënt functioneert en effectief voldoet aan de vereiste van een rijk basismilieu. Aan de hand hiervan ben ik dan mijn eigen aanbod gaan controleren. Hier kan je meer over lezen in de volgende paragraaf.

Als laatste punt hebben we het over **het optimaal benutten van de buitenruimte**. Alle activiteiten die we binnen organiseren kunnen in principe ook buiten doorgaan. (Laevers, Menu, Jackers, & Moons, 2015)

3.1.4.1 Een nieuwe hoekenfiche.

In het boek 'Vertrek eens zonder thema' (Menu, 2015) las ik dat je, bij het inrichten van je basismilieu, je als leerkracht jezelf altijd eerst de vraag moet stellen wat je met de hoek wil bereiken. We moeten hier dus een bedoeling aan koppelen. Dit miste ik een beetje met de hoekenagenda die we kregen opgelegd van de opleidingsinstelling. In samenspraak met mijn promotor zijn we gaan kijken hoe we dit probleem zouden kunnen aanpakken. Samen hebben we besloten dat ik de hoekenagenda van de opleidingsinstelling zou vergelijken met de hoekenfiche die wordt gebruikt door een ervaringsdeskundige binnen het centrum voor ervaringsgericht onderwijs. Ik kreeg de opdracht vanuit deze twee documenten een nieuwe hoekenfiche te ontwerpen die mij geschikt leek om toe te passen tijdens mijn laatste stageperiode. Hiermee ging ik dus aan de slag.

Als eerste besloot ik om de vraag **‘Wat wil ik met deze hoek bereiken?’** toe te voegen aan het document. In het document worden de hoeken vermeld als eilanden, dit komt doordat ik tijdens de stageperiode vertrokken ben vanuit de talenten van de kinderen en de hoeken in mijn klas heb ingedeeld volgens het talentenarchipel.

Aandacht voor nabootsingsspelen binnen het samen eiland.
<p>Wat wil ik met dit eiland bereiken?</p> <p>Het hoofddoel van het samen eiland is dat de kinderen er leren om samen te spelen en rekening te houden met de gemaakte afspraken die noodzakelijk zijn voor het samenleven in een groep. De kinderen mogen zelf enkele afspraken en consequenties bedenken die voor hen geschikt lijken. Verder biedt het samen eiland ruimte voor het spelen van rollenspelen en het doen alsof spel. De eerste dag vertrekken we vanuit een lege poppenkamer en ga ik deze samen met de kinderen inrichten zoals zij dit graag zouden willen. Het is de bedoeling dat ze hier eerst even goed over nadenken en vervolgens een tekening maken hoe zij zouden willen dat de klas er uit ziet. Vervolgens gaan we verder aan de slag vanuit de tekeningen. In de loop van de week krijgt het samen eiland verder invulling.</p>

Het middenstuk waar het startspelidee, leerplandoelen met concrete doelstellingen, spelimpulsen, materialen en dergelijke wordt in opgenomen besloot ik om te behouden.

Spelideeën en concrete doelen met verwijzing naar leerplan	Spelimpulsen: <i>‘Hoe kan ik de kleuters stimuleren om het vrij spel uit te breiden of te verdiepen zonder actief mee te spelen in de hoek?’</i>	Materialen
<p>Startspelidee:</p> <p>1. Inrichten van het samen eiland.</p> <p>NL-SPR-TV-03.01 De kleuters kunnen (korte stukjes) informatie geven over zichzelf, dieren, zaken, andere personen,...</p> <ul style="list-style-type: none"> - NL.SPR.TV.03.01 De kinderen vertellen over hun tekening en illustreren a.d.h.v. hiervan hoe hun ideale klas er zou uitzien op deze moment. <p>WO.RUI.9 De leerlingen kunnen de ruimte in richten in functie van hun spel.</p> <ul style="list-style-type: none"> - WO.RUI.9 De kinderen richten het samen eiland met behulp van materiaal samen in onder toezicht van de leerkracht <p>WO-MNS-SC-1.3.5 De leerlingen kennen en begrijpen omgangsvormen, leefregels en afspraken die van belang zijn voor het samenleven in een groep.</p> <ul style="list-style-type: none"> - WO.MNS.SC.1.3.5 De kinderen maken samen met de leerkracht afspraken en sancties die gelden in het samen eiland. - WO.MNS.SC.1.3.5 De kinderen houden rekening met de gemaakte afspraken en regels en leven deze na. 	<p>1. Vetrekken vanuit een probleemsituatie = het samen eiland is helemaal leeg, wat nu?</p>	<p>1. Inrichten van het samen eiland.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Witte tekenbladen - Stiftdozen van de kinderen. - Kentekenstempels van de kinderen.

Het luikje in verband met **differentiatie** heb ik in de nieuwe hoekenagenda laten wegvallen omdat dit eigenlijk vooral wordt aangegeven in de reflecties die worden opgenomen in de dagplanningen. Vanuit deze reflecties ga je dan differentiëren in het verdere activiteitenaanbod. Wél heb ik ervoor gekozen om meer in te zetten op het opstellen van enkele **gerichte observatievragen**. Hierbij ben ik vooral de focus gaan leggen op de materiaalkeuze die de kinderen maken, de betrokkenheid die de kinderen tonen, zelfstandigheid en ondernemingszin, vrij kleuterinitiatief, vrij spel en autonomie, spelbegeleiding en dergelijke.

Observatie: Wat wil ik te weten komen?

Gerichte observatie (op voorhand invullen) of spontane observatie (achteraf aanvullen)

1. Wat zijn de interessepunten van de kinderen momenteel (a.d.h.v.. tekeningen).
2. Slaat het eiland aan?
3. Hoe verloopt het inrichten van de ruimte?
4. Welke materiaalkeuze maken de kinderen? Op basis waarvan selecteren ze deze? Gebruiken ze bepaalde criteria?
5. Welke materialen spreken aan en welke minder? Wat kan hier de reden van zijn? Hoe kan dit extra worden gestimuleerd?
6. Draagt het eiland bij tot het stimuleren van zelfstandigheid en ondernemingszin?
7. Wordt er ruimte geboden aan vrij kleuterinitiatief, vrij spel en autonomie?
8. In welke mate is er nog spelbegeleiding nodig van de leerkracht?
9. Wat trekt het meest aan in de hoek en wat minder?
10. Voldoet het hoekenaanbod aan de vereiste van een rijk basismilieu?
11. Hoe kan de hoek nog rijker worden ingevuld?

Dit waren de belangrijkste aspecten die onderdeel maken van de vernieuwde hoekenfiche. De volledige hoekenfiche kan je terug vinden in bijlage 4.

3.1.5 Mijn welbevinden voor de stage én het uitproberen van het werken zonder thema

Binnen dit onderdeel willen we te weten komen welk effect het werken zonder thema heeft op mij als stagiaire met specifieke aandacht voor mijn welbevinden en of het voor mij een bijdrage heeft geleverd aan het creëren van rust. Het is de bedoeling dat we mijn gevoelens gaan vergelijken van voor aanvang van de stageperiode en na de stageperiode. Tijdens de eerste twee weken stage is het vooral de bedoeling dat ik mijn kennis en ervaring met het werken zonder thema ga opdoen. Naar de uitgroei stage toe zal ik het werken zonder thema gaan verfijnen, waarbij ik bovendien ook de nadruk ga leggen op het bewust inzetten van kleine momenten en activiteiten om tot rust te komen, om zo tegemoet te komen aan een positief welbevinden van zowel de leerkracht als de kinderen.

Om een antwoord te kunnen formuleren hoe ik mij voel, heb ik enkele richtvragen opgesteld waarop ik binnen dit onderdeel een antwoord zal geven.

Welke gevoelens heb ik vóór de stage en het werken zonder thema?

Tijdens het voorbereiden van de eerst twee weken stage voelde ik me erg **onzeker**. Ik leefde met een gevoel van **onwetendheid** doordat ik een beetje een **sprongetje in het diepe** heb gemaakt. Desondanks de nodige voorbereidingen die ik had gemaakt, voelde ik me toch erg **onvoorbereid** en wist ik niet goed wat ik ervan moest verwachten.

Ik had een beetje een **flashback gevoel** naar het **eerste jaar** van mijn **opleiding**, ik voelde me net terug een eerstejaarsstudent die aan een avontuur gaat beginnen **zonder** enige **bagage** of **ervaring** en die dus **nog** erg **veel te leren** heeft.

Naast de gevoelens van onzeker- en onwetendheid heb ik ergens ook wel een zeer **positief gevoel**. Ik ben erg **gemotiveerd** en **benieuwd** naar de beleving die me te wachten staat en ik heb echt de **wil om bij te leren, te groeien** en mijn **inhoudelijke kennis te verdiepen**.

Welke gedachten roept het werken zonder thema bij mij op?

Ik weet niet waarom, maar op de één of andere manier heb ik een **zelfgevormd beeld van methodeonderwijs** voor ogen. Ik ga ervan uit dat je binnen het werken zonder thema steeds **start met** een **praatronde** en dat je vanuit de interesses van de kinderen een **onderzoek gaat opstarten** om zo doorheen de week toch tot 'een thema' te komen.

Ik denk ook dat er bij deze werking heel veel en **intensief denkwerk** aan te pas zal komen. En dat het enorm **veel energie** gaat **eisen** om 's avonds nog steeds mijn voorbereidingen te voorzien voor de volgende dag.

Hoe denk ik het werken zonder thema te gaan aanpakken?

Naar de eerste twee weken toe heb ik me voorbereid a.d.h.v. de kennis die ik heb verworven tijdens het uitvoeren van de literatuurstudie en de documenten die ik heb verkregen van mijn klasmentor. Zoals ik bovenaan heb beschreven ben ik dus gestart met het **observeren** van de kinderen. Vanuit deze observaties heb ik dan vervolgens **kernleerplandoelen** geselecteerd waar ik gedurende de stageperiode zou aan gaan werken. Vanuit deze kernleerplandoelen en de beginsituatie van de kinderen heb ik mijn **activiteiten en rijk milieu uitgewerkt**. Wanneer ik dit allemaal had, heb ik uiteindelijk nog mijn **dagplanning opgesteld**. Ik had het gevoel dat ik te weinig had voorbereid en het voelde allemaal erg onwennig aan, ik wist niet goed wat te verwachten.

Welk effect heeft het werken zonder thema vóór aanvang van de stage op mijn rustgevoel?

Vóór aanvang van de stageervaarde ik toch wel een stukje **stress** om er aan te beginnen. Ik denk dat dit vooral te maken had met het gevoel van **onwetendheid en de onzekerheid** waarmee ik op dat moment te kampen had. Als ik mijn gevoelens zou moeten aanduiden op een soort van stressthermometer zou ik gaan voor de oranje fase omdat ik niet goed wist wat het precies ging worden.

3.1.6 Mijn welbevinden na het opdoen van ervaring

Na het opdoen van ervaring in het werken zonder thema formuleren we opnieuw een antwoord op enkele richtvragen om zo te weten te komen welk effect het werken zonder thema heeft gehad op mijn welbevinden.

3.1.6.1 Hoe voel ik mij na het uitproberen van het werken zonder thema?

Desondanks een paar tegenslagen vind ik het werken zonder thema over het algemeen echt super! Als leerkracht geniet ik ervan om de kinderen zo betrokken bezig te zien zonder dat ik hen voortdurend moet sturen en hen moet begeleiden.

Doordat de kinderen een **eigen inbreng** kunnen geven, is het voor mij ook veel makkelijker om een activiteitenaanbod samen te stellen dat aansluit bij hun noden en interesses.

Het mooie aan het werken zonder thema vind ik persoonlijk de **omgang met de kinderen** en het gedrag dat dit bij de kinderen teweeg brengt. Ieder kind is **op zijn eigen tempo** aan het **ontwikkelen en ontdekken**. Als leerkracht kan je echt **inspelen** op datgene waar het kind op dat moment nood aan heeft om te groeien, en je bent echt heel **doelbewust** met de kinderen bezig.

Wat ik vooral belangrijk vind is dat de kinderen niet eens merken dat ze aan het spelen zijn, terwijl dit toch het geval is. Dit **spelend leren** is zeer belangrijk om tegemoet te komen aan **de autonomie/de vrijheid** van de kinderen. Het **bevordert de zelfstandigheid** en **ondernemingszin** waarbij er **ruimte** is voor **vrij kleuterinitiatief**. (Laevers, Menu, Jackers, & Moons, 2015)

In tegenstelling tot bij het uitwerken van een themaweek, heb ik tijdens het werken zonder thema als leerkracht ook veel **meer energie**, en ervaar ik veel **minder stress en werkdruk**. Ik voel me echt super mede doordat ik de kinderen zo zie genieten, ontwikkelen en openbloeien.

3.1.6.2 Wat waren misvattingen over het werken zonder thema?

Ik kwam er al snel achter dat het samen opstarten van een onderzoek niet noodzakelijk is, zeker niet wanneer je pas start met het werken zonder thema. Ook heb ik gemerkt dat het vooral belangrijk is om echt veel **tijd vrij** te **maken om de kinderen te leren kennen**, hen te observeren en dergelijke. Dit bevordert de band en zorgt ervoor dat je echt kan inspelen op de noden, interesses en behoeften van de kinderen.

Hiernaast vertelde mijn mentor dat je als leerkracht niet altijd alles kant-en-klaar in de klas hoeft te hebben staan, of materiaal te gaan aankopen om het activiteitenaanbod te verrijken. Wanneer de kinderen aangeven dat ze iets extra's nodig hebben om hun spel te verrijken of als je dit als leerkracht opvalt, kan je evengoed de kinderen aanzetten tot denken en met hen naar de knutselhoek trekken om na te denken over hoe we dit voorwerp zelf zouden kunnen maken, en vervolgens samen met hen aan de slag gaan. Bovendien wordt hierbij het **probleemoplossend denken** van de kinderen enorm hard gestimuleerd.

Binnen het werken zonder thema heb ik ook geleerd dat een knutselhoek een hoek moet zijn waar kinderen vrijblijvend kunnen knutselen. Het kan niet de bedoeling zijn dat, wanneer de kinderen voor de hoek kiezen, ze verplicht een opgelegd werkje moeten afmaken. De kinderen kiezen namelijk niet voor een bepaalde activiteit binnen de knutselhoek maar gewoon voor het vrij knutselen. We kunnen hen hierbij wel extra uitdagen door een rijk aanbod aan materialen aan te bieden waarmee ze aan de slag kunnen gaan en dit bijvoorbeeld extra ondersteunen door hier een knutselboek aan toe te voegen. (Menu, 2015)

Hoe heb ik het werken zonder thema ervaren?

Tijdens de eerste twee weken stage, en dus ook het uitproberen en kennis maken met het werken zonder thema, voelde het voor mij aan als een soort van **openbaring**, ik werd ondergedompeld in iets totaal nieuws. Ondanks dat ik me vóór aanvang van de stage onzeker voelde, was dit gevoel na afloop van de eerste stage al verdwenen. De eerste reacties waren dus **vrij positief**, ik voelde mij op mijn gemak bij de werking en ik genoot ervan om op deze manier met de kinderen bezig te zijn.

Ook het voorbereiden 's avonds, waar ik in het begin nogal tegenaan zag, viel super goed mee, de werking eiste inderdaad heel veel energie en denkwerk maar op de één of andere manier voelde dit voor mij toch niet zo aan, ik had namelijk het gevoel dat ik zelfs **energie teveel** had, ik maakte met plezier de voorbereidingen voor de volgende dag.

Naar mate de stageperiode vorderde, voelde ik me steeds meer en meer op mijn gemak, ook mijn klasmentor merkte dit op en gaf me hier een compliment over. Het was duidelijk dat de werking van het werken zonder thema mij wel lag en dat ik hier echt **oprechte interesse** in vertoonde.

Vanuit mijn ervaringen die ik gedurende deze twee weken heb opgedaan ben ik naar de uitgroei-stage het werken zonder thema gaan verfijnen door o.a. in te zetten op specifieke rustactiviteiten en het aanbieden van een rijk basismilieu. Bij aanvang van deze stageperiode had ik **het gevoel dat iets miste, dat er iets ontbrak**. Dit gevoel bleef me gedurende de volledige eerste week bij maar toch lukte het mij niet om het te benoemen. Ik voelde mij hier niet zo goed bij om eerlijk te zijn.

In de loop van de tweede week van de uitgroei-stage is mijn pedagoog Joosten, R. op bezoek gekomen, ook zij merkte op dat er **iets niet pluis** was. Samen met haar heb ik dit besproken en a.d.h.v. haar feedback heb ik kunnen plaatsen waar het probleem zat. We zijn tot het besluit gekomen dat mijn **hoeken niet rijk** waren **ingevuld** waardoor er in de klas **onrust en chaos** ontstond, ook in het **reflecteren van de dagplanningen** liep het een beetje fout, ik liet deze niet zo op elkaar aansluiten in vergelijking met de vorige stageperiode. Dit zorgde ervoor dat ik **geen logische opbouw** meer had in mijn activiteiten en dat de rode draad doorheen mijn week een beetje was weggevallen.

Ik voelde mij zelf als leerkracht ook echt **niet goed in mijn vel** tijdens deze stageperiode doordat ik steeds het gevoel had dat er iets ontbrak. Na het bezoek van mijn pedagoog hebben we besloten **in actie** te **schieten** en enkele **interventies** uit te voeren. Als eerste heb ik de poppenkamer en mijn rusthoek grondig onder handen genomen. Dit heb ik gedaan door observaties te doen, met de kinderen mee te spelen en op basis hiervan te gaan kijken waar het mis liep. Op basis van de gegevens die ik hierbij heb verzameld, heb ik acties ondernomen om de hoeken weer op poten te krijgen.

Door een paar problemen die de kop op bleven steken in de rusthoek, kwamen ikzelf en de klaswerking niet terug volledig op gang zoals het eigenlijk hoorde. Er moest duidelijk verder ingezet worden op de rusthoek, hoe ik dit concreet heb aangepakt, licht ik verder toe onder paragraaf 3.3.3.

Welk effect heeft het werken zonder thema tijdens het uitvoeren van de stage op mijn rustgevoel en hoe reflecteert zich dat op de kinderen?

Desondanks de bezorgheden die ik in de vorige paragraaf heb beschreven, voel ik me over het algemeen als leerkracht veel beter. Ik ervaar veel minder stress- en werkdruk. Hiermee wil ik natuurlijk niet zeggen dat het werken zonder thema makkelijk is om toe te passen in de klaspraktijk. In tegendeel, het vraagt enorm veel intensief denkwerk, wanneer je 's avonds van school thuiskomt, moet je nog beginnen aan je voorbereidingen voor de volgende dag. Dit neemt veel tijd en energie in beslag. Persoonlijk vind ik dit niet erg en ondervind ik er niet veel last van doordat ik net het gevoel heb dat ik veel meer energie heb. Het werken zonder thema geeft me echt een duidelijk rustgevoel.

Ik merkte dat dit rustgevoel zich ook reflecteert op de kinderen. Wanneer je als leerkracht innerlijke rust ervaart; straalt je dit automatisch uit in de klas, wat op zijn beurt een positief effect heeft op de kinderen en de klassfeer. Gedurende mijn volledige stageperiode zijn er in totaal 5 lectoren op bezoek gekomen, die me elk een compliment gaven om mijn rustige aanpak. Ze vonden het stuk voor stuk opmerkelijk hoe mijn rust overstraalde op de kinderen en hoe ik deze aan hen overbracht. Hier denk ik dat ik toch terecht trots op mag zijn!

3.1.7 Besluit

Binnen dit onderdeel ontdekten we de voorwaarden om het werken zonder thema te laten slagen en welk effect de werking heeft op mijn welbevinden. Maar hoe zit dit met andere leerkrachten in het werkveld? Dit komen we in het volgende onderdeel te weten.

3.2 Het werken zonder thema en de leerkrachten van GBS de Puzzel te Balen

Binnen deze deelvraag richten we ons vooral op de directie en leerkrachten binnen mijn stageschool, Gemeentelijke basisschool de Puzzel te Balen. A.d.h.v. een interview dat we afnemen bij de directeur van de school willen we meer te weten komen over wat hij opmerkt rond stress- en spanningsklachten binnen het onderwijs, wat zijn visie op onderwijs is, wat voor hem de aanleiding heeft gegeven tot het organiseren van de studiedagen omtrent stresskids en het werken zonder thema én vanwaar zijn interesse in deze topics is ontstaan.

Naast het interview dat we afnemen van de directeur, gaan we ook de leerkrachten van de school bevragen. Dit doen we a.d.h.v. een vragenlijst die we vooraf hebben opgesteld. Het opzet van deze actie is het bevragen van leerkrachten om informatie te verzamelen over wat zij in het werkveld opmerken rond het praktijkprobleem en hoe zij staan tegenover de mogelijke oplossing, nl. het werken zonder thema, die de directie hen aanbiedt. We willen van hen te weten komen hoe zij zich bij deze werking voelen, of het effectief een oplossing kan bieden aan het probleem en welk effect het werken zonder thema heeft op hun welbevinden. In de volgende onderstaande vragen formuleren we enkele antwoorden op de vragen die we hen stelden tijdens het interview en a.d.h.v. de vragenlijst.

3.2.1 Hoe staat de directie van gemeentelijke basisschool De Puzzel tegenover stress- en spanningsklachten in de klas?

Om dit te weten te komen voerde ik op 28 maart 2016 een gesprek met de directie van de school. A.d.h.v. enkele richtinggevende vragen kwam ik meer te weten over zijn visie op onderwijs en hoe hij het topic van mijn onderzoek ervaart in de praktijk.

Wat roept stress- en spanningsklachten bij kinderen op bij de directie van Gemeentelijke basisschool de Puzzel te Balen?

Volgens directeur Van De Sande, D. is dit zeer sterk leerkrachtgebonden omdat de leerkrachten vaak een heel programma willen afwerken en op deze manier druk uitoefenen op de kinderen. Deze druk komt extern van de leerkracht zelf.

Naar zijn mening zou een kleuterschool eerder voornamelijk ontwikkelingskansen moeten bieden a.d.h.v. een rijk milieu om op deze manier de kwaliteit van het onderwijs zo hoog mogelijk te houden in functie van de eigen klasgroep.

Op welke manier kunnen we binnen het onderwijs werken aan een positief klasklimaat, hoog welbevinden en mentale hygiëne van kinderen?

Hier is het volgens hem heel belangrijk om als school een duidelijke visie op onderwijs voorop te stellen. Hierbij heb je de keuze uit een ervaringsgerichte school waarin het kind centraal staat of een prestatiegerichte school waar vooral het product telt. In de lagere school vormt dit vooral een probleem door het te veel te willen bereiken van de eindtermen. Dit zorgt voor veel ballast voor leerkrachten. Als leerkracht is het belangrijk om je leerplan goed te kennen alvorens je er efficiënt mee aan de slag kan gaan. De leerkrachten zouden zich meer moeten afvragen wat echt noodzakelijk is en meer ruimte en tijd bieden om te ontwikkelen op eigen niveau.

Op welke manier komt dit terug bij leerkrachten, op welke manier uit zich dit?

De manier waarop leerkrachten hier op reageren is volgens Van De Sande, D. erg persoonsgebonden. Het hangt ervan af hoe jij als persoon hier tegenover staat, ben je iemand die makkelijk dingen kan loslaten, relativeren en in perspectief kan plaatsen? Dan ga je hier wellicht soepeler mee om dan wanneer je dingen snel persoonlijk opneemt en dingen niet zo goed in perspectief kan plaatsen.

Van De Sande, D. vindt dat dit zich vooral uit in de lichaamstaal die leerkrachten uitstralen, ze kunnen er niet rustig onder blijven of zitten op hun tandvlees. Dit heeft natuurlijk automatisch een weerslag op het klasgebeuren. Leerkrachten zijn minder verdraagzaam, minder tolerant, reageren sneller en gaan hierbij wel eens over de schreef.

Welke veranderingen in onderwijs en maatschappij zouden deze stressklachten bij kinderen en leerkrachten kunnen verhoogd hebben?

Dit heeft volgens de directie te maken met één duidelijke factor, het feit dat we als maatschappij snel geëvolueerd zijn naar een wereld waarin kennis heel snel gedeeld wordt en de technologie zeer snel is beginnen groeien. Dit heeft een impact op het onderwijs door o.a. de toestroom van multimedia en dergelijke. Oudere leerkrachten zijn hier niet mee vertrouwd maar toch moeten ze hierin mee kunnen. Dit zorgt voor een verhoogde druk.

Bovendien leren kinderen alsmaar meer werken met deze mediaproducten en krijgen ze nog onvoldoende de kans om naar buiten te gaan en écht authentiek te leren.

Voor een stukje zou dit volgens Van De Sande, D. ook kunnen te maken hebben met het feit dat we de laatste jaren als school onrechtstreeks toch een beetje zijn gaan meewerken aan het opvoeren van deze prestatiedruk, door bijvoorbeeld het invoeren van de vier maandelijkse rapporten.

Dit heeft vooral een invloed op de kinderen die niet aan specifieke verwachtingen voldoen. De laatste jaren merkt de directie op dat veel meer kinderen gedragsproblemen hebben. Hij vraagt zich af of hier de link met stress zou kunnen gelegd worden.

Het effect van de invoering van het M-Decreet op de klassituatie en het welbevinden van kinderen en leerkrachten.

De invoering van het M-Decreet zorgde in eerste instantie vooral voor een gevoel van ongerustheid en onwetendheid. Het was allemaal nieuw en leerkrachten wisten niet goed wat te verwachten. Bovendien moeten de leerkrachten nu ook veel meer en dieper verantwoorden waarom een doorstroom naar het buitengewoon onderwijs nodig zou zijn.

Doordat de leerkrachten snel merkten dat er geen extreme toestroom van kinderen, die extra zorg zouden vragen kwam, is de stress hierrond wel een beetje gaan liggen.

Volgens Van De Sande, D. heeft de invoering van het M-Decreet wel een gunstig effect op de kinderen. Zo zouden de kinderen van jongs af aan leren omgaan met diversiteit binnen een groep. Dit heeft volgens hem enkel maar voordelen naar het opgroeien toe.

3.2.2 De aanleiding tot het organiseren van studiedagen rond stresskids en het werken zonder thema?

De belangrijkste aanleiding naar het organiseren van deze studiedagen was het overbrengen van kennis naar leerkrachten toe. De directie wou de leerkrachten een duidelijk beeld geven waar stress bij kinderen vandaan komt en hoe ze dit kunnen aanpakken in de klas.

De interesse in het werken zonder thema is gekomen doordat één van de leerkrachten hier vorig jaar op zelfstandige basis is mee begonnen. Het doel van de studiedag is om leerkrachten warm te maken voor deze werking en hen hopelijk aan te zetten om het eens te proberen in hun eigen klaspraktijk.

Kansen die het werken zonder thema kan bieden inzake het creëren van een stressvrij klasklimaat.

Volgens Van De Sande, D. staat het werken zonder thema gelijk aan tijd en ruimte maken voor je kinderen en hun ontwikkeling. Dit heeft enkel kans op slagen wanneer de leerkrachten voor zichzelf ervaren dat het werkt. De directie hoopt dat ze hier een gezond evenwicht in kunnen vinden en de werking zonder thema kunnen combineren met een werking die bij hen past. De directie verwacht dat de leerkrachten vooral gaan investeren in de hoeken, het rijk milieu om zo tegemoet te komen aan de ontwikkeling van de kinderen.

3.2.3 Hoe staan de leerkrachten tegenover stress- en spanningsklachten in de klas?

Vóór we de overschakeling willen maken naar hoe de leerkrachten het werken zonder thema hebben ervaren, richten we ons eerst even op wat zij zelf in het werkveld opmerken rond stress- en spanningsklachten bij kinderen en leerkrachten. We doen dit om hen later de vraag te kunnen stellen of het werken zonder thema volgens hen een mogelijke oplossing voor het praktijkprobleem zou kunnen bieden.

De antwoorden op volgende vragen heb ik verzameld door middel van de leerkrachten een vragenlijst te laten invullen die ik vooraf had opgesteld.

Wat roept stress- en spanningsklachten bij kinderen op bij de leerkrachten van Gemeentelijke basisschool de Puzzel te Balen?

De leerkrachten zien de **stressklachten en werkdruk** bij kinderen steeds **toemenen**. Ze vinden het jammer dat kinderen hier van jongs af aan al mee te maken krijgen, het maakt hen een beetje boos, kinderen horen gewoon kind te zijn en geen hoopje ellende of overstresste wezentjes.

De leerkrachten merken vooral op dat de kinderen **niet graag naar school komen**, dat ze **moe** of **futloos** zijn, ze zich **afzonderen**, **geen interactie** tonen en dergelijke. Bovendien merken ze ook dat de kinderen zich in een lage staat van welbevinden en betrokkenheid bevinden, de kinderen missen kansen in hun ontwikkeling.

Op welke manier kunnen we binnen het onderwijs werken aan een positief klasklimaat, hoog welbevinden en mentale hygiëne van kinderen?

Dit kunnen we volgens hen doen door meer de **nadruk** te leggen **op** het **leerproces** en minder op het product. Door de kleuters meer zelf te laten nadenken, problemen op te lossen, te laten ervaren, foutjes te laten maken en op deze manier ervan te leren. Van proberen kan je leren maar zeker ook van fouten te maken.

Naast het belang van **in te spelen op de noden van de kinderen** en hen de tijd geven om te ontwikkelen en te groeien, speelt ook het scheppen van wederzijds respect en vertrouwen een belangrijke rol.

Bovendien moeten kinderen **op** hun **eigen tempo** en eigen leerstijl kunnen **ontwikkelen**. Als leerkracht kan je de kinderen laten voelen dat ze mogen zijn wie ze zijn en ga je al spelenderwijs leerkansen aanbieden. Ook het maken van duidelijke afspraken en het scheppen van regelmaat kan rust en structuur brengen voor de kinderen.

Op welke manier komt dit terug bij leerkrachten, op welke manier uit zich dit?

Mijn klasmentor kreeg van de directeur de kans om het werken zonder thema uit te proberen. Ze mocht fouten maken, werd niet gepusht en mocht op haar eigen tempo hieraan werken. Haar welbevinden is er hierdoor sterk op vooruit gegaan.

Volgens hen is **de rol van de leerkrachten** een belangrijke factor binnen de ontwikkeling van de kinderen. Leerkrachten die zich goed in hun vel voelen stralen dit automatisch uit in de klas, wat een positief effect heeft op het welbevinden van de kinderen en het klasklimaat. Als je als leerkracht de kinderen de kans geeft om op hun eigen tempo te kunnen ontwikkelen, ga je er automatisch ook aan werken om je kinderen een zo leuk mogelijke tijd te bezorgen in de kleuterklas.

Andere leerkrachten ervaren druk door o.a. **de planlastvermindering** die naar hun mening ver te zoeken is.

Welke veranderingen in onderwijs en maatschappij zouden deze stressklachten bij kinderen en leerkrachten kunnen verhoogd hebben?

Naar hun mening heeft dit vooral te maken met de **prestatiegerichte maatschappij** die te hoge eisen stelt. Wanneer je niet goed presteert kan je makkelijk worden vervangen. Ook de **grote administratieve bundel** die leerkrachten moeten bijhouden, zorgt voor stress en werkdruk. Leerkrachten geven aan dat ze deze papierbundel niet nodig hebben om kwaliteitsvol onderwijs te bieden. Er kruipt enorm veel tijd en energie in het invullen van deze papierbundel, tijd en energie die je niet aan je klas en kinderen kan spenderen.

Hier komt nog bij kijken dat een 'gewoon' kind tegenwoordig niet goed genoeg meer is, ze willen **allemaal de beste zijn**: in de school, in hun sport, in hun hobby, als vriendje, voor hun ouders,...

Ook de verhoogde **druk bij de ouders** komt ter sprake. Ouders moeten vaak allebei gaan werken om samen met hun kinderen een mooie toekomst te kunnen opbouwen. Deze veeleisende jobs beperken de tijd dat ouders effectief kunnen spenderen aan de ontwikkeling van de kinderen. Wanneer ze de werkdruk en stress (drukke veeleisende job, verplichtingen,...) bij ouders zouden wegnemen, zouden de kinderen zich mogelijk ook veel rustiger gedragen. Nu komen de kleuters vaak al druk en gestresseerd aan in de klas.

Het effect van de invoering van het M-Decreet op de klassituatie en het welbevinden van kinderen en leerkrachten.

De leerkrachten kijken over het algemeen een beetje **bedenkkelijk** naar het M-Decreet, ze hebben het gevoel dat ze worden "belast" met problemen waar ze nauwelijks tegen opgewassen of voor geschoold zijn.

Jarenlang hebben ze eraan gewerkt om deze kinderen meer kansen te bieden in kleine groepjes maar door de afschaffing komen ze terug in het regulier onderwijs terecht. Hierdoor gaat mogelijk het **welbevinden van het kind in kwestie**, de **andere kinderen** en de **klasleerkracht** achteruit.

Het kind **mist** hier mogelijk **veel ontwikkelingskansen** en de leerkracht zou **minder oog** en tijd hebben voor de andere klasgenootjes.

Een andere leerkracht heeft dit jaar een bijzonder slechte ervaring door de invoering van het M-Decreet. Zowel het kind in kwestie, als de andere kleuters in de klas en de juf hebben er geen meerwaarde aan gehad. Voor haar is het M-Decreet een verdoken besparing.

3.2.4 Hoe staan de leerkrachten tegenover het werken zonder thema?

Hun eerste bedenkingen over het werken zonder thema.

De meningen hierover zijn verdeeld. Mijn **klasmentor** dacht vooraf dat het werken zonder thema voor heel veel chaos zou zorgen binnen de klasgroep.

Anderen leek het heel fijn om op die manier te werken doordat ze de kinderen mogelijk veel beter zouden gaan leren kennen. Ook legden ze vooraf de verbintenis met het ervaringsgerichte onderwijs.

Nog andere leerkrachten kijken er eerder bedenkelijk tegenaan, ze voelen zich wel goed bij de werking met thema en vinden het jammer dat ze hun werking moeten omgooien. Ze vinden dit goed voor de leerkrachten die niet meer tevreden zijn over hun manier van werken en op zoek zijn naar iets nieuws. Ze zijn van mening dat je elke leerkracht in zijn eigenheid moet laten. Naast deze bedenking voelen ze zich onzeker en angstig door de vertrouwde werking die voor een stukje wegvalt.

Mogelijke valkuilen en kansen binnen het werken zonder thema.

Mogelijke **valkuilen** liggen volgens hen bij de bedenking dat je als leerkracht **niet genoeg** kan **tussenkomen** en er zo veel **ontwikkelingskansen** aan de kinderen zouden **verloren gaan**. Ook hebben de leerkrachten schrik voor **chaos en onrust** dat het zou kunnen veroorzaken door een **onvoldoende rijke voorbereiding**. De leerkrachten hebben bedenkingen of alle leergebieden en domeinen wel voldoende aan bod zouden komen in een themaloze week en of de minder sterke kinderen wel nog voldoende ontwikkelingskansen krijgen.

Wat met de kinderen die nood hebben aan structuur, vinden zij hun weg nog wel?

Enkele leerkrachten gaan er vanuit dat je doorheen een themaloze week toch automatisch **terugvalt in het automatisme** en overschakelt op het uitwerken van een thema.

Onder **kansen** zien de leerkrachten vooral dat ze mogelijk **meer tijd** zouden hebben voor de (zorg)kinderen, dat het werken zonder thema **rust** zou brengen in de klas, dat je bijna **individueel onderwijs** zou kunnen bieden, dat je kan **werken op eigen niveau** van de kinderen, en dat de kinderen er **zelfstandiger en socialer** van zouden worden.

Hoe hebben zij het werken zonder thema ervaren?

De meningen hierover zijn opnieuw sterk verdeeld. Enkele leerkrachten vonden het heel **fijn en leerrijk**, anderen hadden eerder een negatieve ervaring.

Bij mijn **klasmentor** waren de **eerste ervaringen negatief**, ze verloor de pedalen. Haar buikgevoel vertelde echter dat ze wel goed bezig was, wat voor haar de doorslag heeft gegeven om door te zetten. Door veel te ervaren, fouten te maken en het weer anders aan te pakken voelde ze uiteindelijk dat ze **op de goede weg** was. Intussen wil ze niet meer terug naar de klassieke manier van werken. Ondanks dat ze uren besteedt aan haar schoolwerk, overkoepelt het **rustgevoel** dat ze heeft bij deze manier van werken en vindt ze dit alles meer dan de moeite waard.

Enkele leerkrachtenervaarden het werken zonder thema net als **drukker**, ze liepen wat verloren en wisten niet goed wat te doen. Door hun doorzettingsvermogen en dingen telkens opnieuw aan te passen hebben ze uiteindelijk, na enkele weken toch de meerwaarde van het werken zonder thema ontdekt en beschrijven ze het eerder als boeiend en uitdagend.

Andere leerkrachten zien het probleem ergens anders liggen, ze hebben een te kleine klas waar ze weinig kunnen aanpassen aan de infrastructuur. De kleuters liepen tijdens de werking wat verloren en de leerkrachten voelden zich er zelf ook niet zo goed bij.

Een andere leerkracht vond het werken zonder thema **absoluut geen meerwaarde**, haar 2;5 jarige kleuters liepen verloren in de klas en er waren kindjes die voor het eerst dit schooljaar wenend naar school kwamen. De kinderen gaven aan dat het eigenlijk de ganse dag door kiesuurtje leek te zijn. Doordat in haar klas twee kinderen met een beperking zitten had ze tussendoor niet meer de tijd om te observeren en echt aandacht te schenken aan de andere kinderen binnen de klas.

Wat zijn volgens hen de succesfactoren van het werken zonder thema?

Door het werken zonder thema toe te passen krijg je een **andere visie op onderwijs** en op de **kleuters**. Het kind komt meer centraal te staan en je creëert rust, wat de kinderen alleen maar ten goede komt. Je hebt **meer tijd voor de kleuters** en je biedt **onderwijs op hun niveau**, zorg op maat dus.

Een leerkracht die schippert tussen verschillende klassen denkt dat het werken zonder thema vooral een meerwaarde kan hebben wanneer je als leerkracht een **vaste klas** hebt, omdat je dan pas echt de kans krijgt om je kinderen te leren kennen.

De nadelen van het werken zonder thema.

De nadelen uiten zich vooral in het **administratief werk** dat er na de schooluren nog bij komt kijken. Bovendien moet je je als leerkracht zelf goed voelen bij de werking om deze te laten slagen en er iets leerrijks van te kunnen maken.

Biedt het werken zonder thema effectief kansen om de druk in de klas te verminderen?

Doordat de leerkracht **meer tijd** heeft **voor de kinderen** ervaren de kinderen dit als positief, dit heeft op zijn beurt dan weer een **gunstig effect op hun welbevinden**. Bovendien krijgen de kinderen meer kansen om te ontwikkelen op hun eigen tempo en naargelang hun eigen interesses, kennen en kunnen. Dit lokt **betrokken spel** uit wat op zijn beurt automatisch zorgt voor **rust in de klas**.

Voor de **leerkracht** staat er geen druk uit te voeren programma te wachten. Het tempo van onderwijs geven ligt veel lager, wat veel minder stress met zich meebrengt. Dit heeft een **gunstig effect op het klasklimaat en de klasgroep**.

Binnen de **klas** kan je meer ingaan op de sociale (werk)punten, wat het samenhangsgevoel versterkt.

Toch is het werken zonder thema niet de enige manier om de druk in de klas te verminderen. Ook binnen de werking met thema kan het er perfect rustig aan toe gaan. Dit is allemaal afhankelijk van de manier waarop jij er als leerkracht tegenover staat. De leerkrachten zijn van mening dat je elke leerkracht in zijn eigenheid moet laten en dat ze moeten kunnen werken op een manier die voor hen goed aanvoelt. Kleuterleerkrachten hebben voor dit beroep gekozen omdat ze creatief met kinderen kunnen bezig zijn, en of dit nu met of zonder thema is, is niet van belang, zolang de leerkracht én de kinderen er zich maar goed bij voelen!

Het effect van het werken zonder thema op de leerkrachten.

We kunnen hierin **twee richtingen** uitgaan, één deel van de leerkrachten werkt duidelijk **liever met thema** waarin ze wel ruimte bieden voor inbreng van de kinderen en tijd maken voor observatie.

Een **andere groep** leerkrachten voelt zich beter bij de **werking zonder thema**. Bij aanvang is het eventjes aanpassen maar je gaat uiteindelijk alles veel ruimer bekijken en op deze manier meer uit je lesgeven halen.

Sommige leerkrachten voelen hun een betere leerkracht, ze kunnen veel beter op de noden van de kinderen ingaan en er is ook ruimte om in te spelen op de inbreng van de kinderen. Zo hebben ze de kleuters op een andere manier leren kennen, vanuit hun sterktes (talenten) hebben ze ook hun zwaktes leren kennen. Bovendien voelen de leerkrachten zich veel beter in hun vel, ervaren ze meer innerlijke rust en is hun welbevinden er sterk op vooruit gegaan. Ook vinden ze het werken zonder thema uitdagend omdat je moet gaan zoeken naar uitdagende mogelijkheden om je hoeken te verrijken en om de kleuters aan te zetten tot al spelenderwijs te leren.

3.2.5 Besluit

We merken op dat ons probleem effectief duidelijk merkbaar is in de praktijk. Zowel directie als leerkrachten merken dit op en wijten het allemaal aan de verhoogde werk- en prestatiedruk die hen wordt opgelegd door de maatschappij.

De directie van de scholengroep Balen ziet het werken zonder thema als een mogelijke oplossing voor het probleem en biedt de leerkrachten dan ook de kans, vrijheid en het vertrouwen om dit te mogen uittesten en zelfstandig te mogen ondervinden in hun klaspraktijk.

Zoals binnen dit onderdeel beschreven staat, zijn de meningen van de leerkrachten over het werken zonder thema verdeeld. Enkelen zien er echt de meerwaarde van in terwijl anderen zich beter voelen bij de oorspronkelijke, vertrouwde werking en dit liever ook zo behouden.

Persoonlijk ben ik er ook van overtuigd dat we elke leerkracht in zijn eigenheid moeten laten, niet alleen voor de leerkracht maar ook voor de kinderen en de klassfeer zal dit een gunstig effect hebben.

3.3 Hoe kan ik als leerkracht samen met de kleuters bewust inzetten op rustactiviteiten?

Tijdens de uitgroei­stage waar we het werken zonder thema gaan ver­fijnen, gaan we hiernaast ook bewust inzetten op kleine momentjes en activiteiten om tot rust te komen. Dit kan gaan van kleine ademhalings-, ontspanningsoefeningen of rustge­vende bewegingstussendoortjes tot het integreren van yogamomenten en dergelijke. Om ons hier verder in te gaan ver­diepen ben ik gestart met het **deelnemen aan een Freinetbijeenkomst** in de Toverfluit te Hasselt.

Tijdens de gespreksavond heb ik de Freinetmedewerkers be­vraagd over wat zij rond stress- en spanningsklachten op­merken in het werkveld, en op welke manier zij dit aanpak­ken, hier aan tegemoet komen in de praktijk.

Vanuit de informatie die ik hiermee heb verkregen, heb ik be­sloten om me uiteindelijk verder te gaan **verdiepen in yoga** en bewust in te zetten op het integreren van **een rusthoek** binnen de klas.

3.3.1 Wat merken leerkrachten in het werkveld op rond stressklachten en het welbevinden van kinderen?

Zoals ik boven heb beschreven, ben ik gestart met het be­vragen van de Freinetmedewerkers. Dit heb ik gedaan tijdens een mondeling groeps­gesprek dat ik met hen voerde. Vanuit dit gesprek ben ik te weten gekomen wat hun visie hier op is en hoe zij hieraan tegemoet komen.

Wat merken ze op en hoe uit zich dit?

Volgens hen is stress niet meteen een term die wordt ge­bruikt bij kinderen maar eerder bij volwassenen. Bij kinderen spreken we meer over een **verlaagde staat van welbevinden** of leggen we de nadruk op **mentale hygiëne**. De Freinetmedewerkers zien dit vooral terug komen in het ver­tonen van **druk gedrag, vermoeidheid en futloosheid, concentratieproblemen, zich afzonderen, buikpijn hebben, afdwalen**, en dergelijke.

Wat kan hier een mogelijke oorzaak van zijn?

Een kind kan niet lekker in zijn vel zitten door bijvoorbeeld **de thuissituatie**, het gevoel te hebben van ergens niet bij te horen, **een taak of opdracht** te moeten uitvoeren waar het op dat moment geen behoefte aan heeft, of het **in de knoop zitten** met zichzelf door voortdurend te moeten **zoeken naar oplossingen** om zijn welbevinden weer op te krikken.

De rust bij de leerkracht is hier ook een heel **belangrijke factor**, de rust en antistress van de kinderen begint bij de leerkracht zelf. Wanneer de leerkracht rustig is, reflecteert dit zich automatisch op de kinderen.

Hoe pakken ze dit aan? Integreer je momenten om tot rust te komen, welke?

Binnen het Freinetonderwijs geldt de visie van methodeonderwijs. De kinderen krijgen tijdens een **praatronde** de kans om iets te vertellen over hun interesses, noden, vragen,... Dit gebeurt soms met ondersteuning van een voorwerp dat de kinderen meebrengen. Deze materialen worden later toegevoegd aan de kijktafel waar de kinderen de materialen mogen bekijken en ermee spelen. Tijdens de praatronde kan een bepaald voorwerp of gespreksvoorwerp interesse opwekken bij verschillende kinderen. Vanuit deze interesse wordt er dan mogelijk een onderzoekje opgestart en gaan de kinderen hiermee aan de slag binnen de klas. Er wordt dus ingespeeld op de **interesses en noden van de kinderen**.

- ✓ Ze passen de werking van het **werken zonder thema** toe.
- ✓ Het aanbieden van **rustgevende activiteiten** zoals bijvoorbeeld het inlassen van yogamomenten, het voorlezen van een verhaal, knuffelen met de kinderen, met andere woorden dus het aanbieden van momenten waarbij je het gezellig maakt.
- ✓ Andere momenten om **rustmomenten** te integreren zoals dansen, zingen, naar de buitengeluiden luisteren, schrijfdans, sherborne, lachtherapie, het integreren van kleine slaapmomenten in de klas, meditatie, het inrichten van een relaxatieatelier, massage met pluimpjes of tennisballen.
- ✓ Het **inkleuren van een mandala** op rustgevende muziek.

Wanneer je rust wil creëren in de klas moet je zeker ook **momenten inschakelen wanneer er absoluut geen rust is**. Dit kan je doen door bijvoorbeeld eens een **stevig dansnummer** op te zetten en je eens goed te laten gaan, **tussendoortjes of actieve ontladingsmomenten** in te lassen, de speeltijd,...

Het is zeer belangrijk om te gaan **differentiëren** en te gaan kijken wat welk kind precies nodig heeft, want niet alle kinderen hebben hetzelfde nodig om tot rust te komen.

Gedurende mijn stageperiode merkte ik bijvoorbeeld dat enkele kinderen tijdens de yogamomenten steeds opnieuw de vraag stelden wanneer ze tikkertje gingen spelen, ze hadden dus duidelijk nood aan een actief ontladingsmoment binnen de LO lessen. Ik heb dit opgelost door voor elk yogamoment de kinderen een tikspel te laten spelen terwijl ik de materialen klaar legde.

Wat is hier de meerwaarde van het inlassen van deze momenten?

Binnen het Freinetonderwijs is er ruimte voor de interesses, noden en behoeften van de kinderen. De ideeën van de kinderen krijgen steeds voorrang op die van de leerkracht. Op deze manier voelen de kinderen zich meer gewaardeerd en kunnen zij een meerwaarde bieden aan het uitwerken van de week/activiteiten.

Wanneer is er nood aan het inlassen van deze momenten?

Volgens de Freinetmedewerkers mag je de kinderen **niet pushen** om tot rust te komen, maar moeten ze **zelf** kunnen **aangeven** wanneer ze hier nood aan hebben. Je kan de kinderen kansen bieden om tot rust te komen binnen de klas door rustgevende activiteiten aan te bieden waar ze zelfstandig voor kunnen kiezen. Hierbij denken we bijvoorbeeld aan het **inrichten van een rusthoekje** binnen de klas waar de kleuters vrij voor kunnen kiezen i.p.v. met de volledige groep gezamenlijk naar de snoezelruimte te trekken. Anderzijds kan je klassikale rustmomenten aanbieden, zoals bijvoorbeeld het inlassen van **yogamomenten**. Kinderen die niet willen deelnemen aan deze activiteit, of die geen behoefte hebben om op dat moment tot rust te komen, kunnen aan de kant gaan zitten en toekijken op voorwaarde dat ze zich rustig bezighouden en de activiteit niet verstoren.

Een overzicht van handvaten en vergeet-me-nietjes wanneer je bewust gaat inzetten op rustactiviteiten.

- ✓ Het moeten niet altijd écht rustactiviteiten zijn, het kan ook door: zingen, dansen, het voorlezen van een verhaal, knuffelen met de kinderen, lachtherapie, het luisteren naar de buitengeluiden, het inkleuren van een mandala op rustgevende muziek en dergelijke.
- ✓ Schenk ook zeker aandacht aan actieve ontladingsmomenten waarbij de kinderen absoluut niet rustig hoeven te zijn maar zich kunnen laten gaan. Denk hierbij bijvoorbeeld aan dansen op een stevig nummer, tikspelletjes, actieve ontladingsmomenten inlassen, de speeltijd,...
- ✓ Houdt rekening met differentiatie, niet alle kinderen hebben hetzelfde nodig om tot rust te komen.
- ✓ Kinderen moeten vooral zelf de kans krijgen om aan te geven wanneer ze nood hebben aan rust en hier ook zelfstandig acties voor kunnen ondernemen. Dit kan bijvoorbeeld door een rusthoekje te integreren in de klas dat vrij ter beschikking van de kinderen staat.
- ✓ Let erop dat het inzetten op rust niet te kunstmatig wordt, dit zou wel eens het tegenovergestelde effect kunnen hebben!

3.3.2 Yoga activiteiten

Vanuit gesprekken met danslector Joosen, I., een bezoek aan een yoga instituut voor kinderen en het lezen van het boek 'Het yoga avontuur voor kinderen' (Purperhart, 2004) ben ik te weten gekomen wat yoga precies is en hoe ik dat kan aanpakken in de klas. Met deze informatie ben ik aan de slag gegaan om yogalessen op te bouwen die ik heb uitgevoerd met de kinderen van mijn klas.

In onderstaande paragrafen komt u te weten wat yoga precies is, wat het verschil is tussen yoga en mindfulness op kindniveau, hoe ik dit concreet heb aangepakt en wat mijn ervaringen hierin geweest zijn.

Wat is yoga precies, is er een verschil tussen yoga en mindfulness?

Yoga is een woord afkomstig uit het Sanskriet (Oud-Indiaas), in het Nederlands zou dit 'verbinden' betekenen. Het verbinden verwijst naar het verenigen van lichaam en geest wat we kunnen controleren door middel van de ademhaling. Yoga heeft dus niet alleen betrekking op het uitvoeren van een aantal fysieke houdingen en oefeningen om je lichaam sterker en gezonder te maken.

Mindfulness is eigenlijk meer een vorm van meditatie waarbij er veel aandacht geschonken wordt aan het bewust gewaarworden van het hier en nu of het verplaatsen in gedachten. (Moeyersons, 2011) Dit lijkt me nog zeer moeilijk voor kinderen met een leeftijd van 4 tot 5 jaar.

Yoga gaat dan weer meer over het aannemen van verschillende houdingen om zo tot rustervaringen en het gewaarworden van spanning en ontspanning te komen. Dit lijkt me meer geschikt en haalbaar om toe te passen in de kleuterklassen.

Hoe pakken we yoga concreet aan?

Om te weten te komen hoe ik yoga concreet ga aanpakken, ben ik me enerzijds gaan **inlezen** in het boek '**Het yoga avontuur voor kinderen**'. (Purperhart, 2004) Het boek is eigenlijk een soort van handleiding voor leerkrachten en ouders die samen met de kinderen willen gaan deelnemen aan yoga activiteiten. Doorheen het boek vind je talrijke oefeningen die je in yogamomenten kan verwerken.

Naast het inlezen in het boek heb ik, om meer kennis te verwerven over yoga op kindniveau, **deelgenomen aan een yogaworkshop voor kinderen** op een deelschooltje van mijn stageschool. Hier heb ik een heel duidelijk beeld gekregen over de manier waarop een yogales precies wordt opgebouwd.

Vanuit de kennis die ik heb verworven door het inlezen in het boek en de deelname aan de yogaworkshop ben ik zelf lessen gaan maken die ik vervolgens met de kinderen heb uitgevoerd tijdens mijn stageperiode. Enkele voorbeelden van deze lessen kan je terugvinden in bijlage 5.

Welk effect heeft yoga specifiek op mij als leerkracht?

Volgens de Freinetmedewerkers die ik ontmoette tijdens de gespreksavond in de Toverfluit te Hasselt is het, voordat je yoga activiteiten met kinderen gaat organiseren, eerst en vooral belangrijk om voor jezelf te weten wat yoga met jou doet en welk effect dit heeft op jou. Aangezien ik hier zelf nog geen enkele ervaring in had, heb ik besloten om zulk **yogamoment te gaan bijwonen**. Hiervoor ben ik eerst op zoek gegaan naar plaatsen bij mij in de buurt waar dergelijke yogamomenten plaatsvonden. Dit vond ik persoonlijk niet zo makkelijk aangezien het hier schijnbaar niet zo veel voorkomt of er niet erg veel reclame rond wordt gemaakt.

Uiteindelijk ben ik terecht gekomen bij het **Arcadecenter te Balen**, dit is een sport- en ontspanningscentrum waar sinds kort yogalessen in groep worden gegeven. Hier heb ik deelgenomen aan één sessie '**hatha yoga**', het gaat hierbij om een combinatie van ontspannings- en ademhalingsoefeningen.

Over het algemeen is deze sessie vrij goed meegevallen. Toch denk ik niet dat yoga echt iets is waaraan ik wekelijks zou deelnemen. Ik ben van nature uit een rustig persoon dat zich niet snel laat opjagen. Ik heb er dus ook niet echt behoefte aan om wekelijks een uurtje tot rust te gaan komen. Persoonlijk kan ik er meer van genieten om even intensief te gaan lopen. Dit heeft voor mij een veel gunstiger effect doordat ik tijdens het lopen alles even kan loslaten en vergeten.

Wat zijn de voor- en nadelen van het integreren van yogamomenten in de kleuterklas?

Tijdens mijn stageperiode merkte ik op dat **niet** alle kinderen hier **evenveel interesse** in toonden of hier **behoefte** aan hadden. Enkele kinderen stelden me regelmatig de vraag of we geen tikkertje konden spelen. Het was dus wel heel duidelijk dat sommige kinderen eerder nood hadden aan een actief ontladingsmoment in tegenstelling tot het ervaren van rust. Vanaf het tweede yogamoment is dit telkens wel beter en beter gegaan. Langzaam begonnen de kinderen meer en meer interesse te tonen en gingen ze actief meewerken, een eigen inbreng geven in de houdingen en dergelijke.

Welk effect heeft yoga op het welbevinden van de kinderen? Hoe meten we dit?

Om te weten te komen welk effect yoga heeft op het welbevinden van de kinderen heb ik een **gevoelensbord** ontworpen. Het gevoelensbord kwam niet enkel ter sprake tijdens de yogamomenten maar was **permanent** in de klas aanwezig.

Na het onthaal mochten de kinderen starten met het plaatsen van hun knijpertje bij het gevoel dat op dat moment het best bij hen paste. Gedurende de ganse dag waren de kinderen vrij om hun knijpertje te gaan verhangen.

Na het uitvoeren van de yogamomenten deden we dit dan weer even klassikaal zodat ik als leerkracht het effect ervan op het welbevinden van de kinderen kon meten. Ik merkte niet echt een specifiek verschil op. Ik denk dat dit vooral te maken heeft met het feit dat het merendeel van de kinderen (op 2 à 3 kinderen na) hun knijpertje altijd bij het gevoel "blij" plaatste. De kinderen voelden zich duidelijk goed in de klas, het invoeren van de yogamomenten had hier dus niet zo'n groot effect op. De kinderen die kozen voor een ander gevoel deden dit meestal omdat ze 's nachts een enge droom hadden gehad of omdat een kindje hen pijn had gedaan, meestal ging dit gevoel ook snel weer over en gingen ook zij hun knijpertje verplaatsen naar het gevoel "blij".

3.3.3 Het inrichten van een rusthoek

Naast het integreren van yogamomenten zette ik gedurende de uitgroei stage ook in op het inrichten van een rusthoek binnen de klas. Hiervoor heb ik mij vooral gebaseerd op de **tips en tricks** die ik verkreeg van de Freinetmedewerkers, maar ook door informatie die ik heb verzameld door het **lezen** van 'Het grote snoezelboek'. (Derie & Vanoosthuysse, 2008)

Binnen dit onderdeel zal u kunnen lezen welk doel ik met de hoek wil bereiken, hoe ik deze stap voor stap ben gaan inrichten en welk effect het inrichten van deze hoek heeft gehad op mij als leerkracht, de kinderen en het klasgebeuren.

Welk doel willen we bereiken?

Met het inrichten van een rusthoek binnen de klas willen we de kinderen **vrijblijvend** de kans geven om een **rustmomentje** in te lassen tijdens de hoekenwerking. De kinderen kunnen zelfstandig en vrijblijvend aangeven en beslissen wanneer ze er nood aan hebben om even tot rust te komen. Het is wel de bedoeling dat de kinderen de hoek ook effectief gebruiken om tot rust te komen en er geen andere activiteiten gaan ondernemen.

Waar richten we de hoek in?

We richten de hoek het best ergens in waar het **rustig** is, dit wil zeggen niet naast de drukke hoeken zoals de poppenkamer, constructiehoek of dergelijke. Het is ook belangrijk dat we als leerkracht een goed **overzicht** over de volledige klas kunnen **bewaren** en dat we een goed zicht hebben op het gene wat er zich in de rusthoek afspeelt.

Welke materialen zijn geschikt om de hoek in te richten?

Om mijn materiaalkeuze te maken ben ik me een beetje gaan inlezen in 'Het grote snoezelboek'. (Derie & Vanoosthuysse, 2008) Hieruit zijn we te weten gekomen dat het belangrijk is om binnen de rusthoek **alle zintuigen te prikkelen**, we moeten dus zowel aandacht schenken aan het horen, zien, ruiken en het voelen.

Het is belangrijk om een **aantrekkelijke rustige sfeer te creëren**, dit kunnen we doen door het hoekje ietwat schemerig in te richten met bijvoorbeeld een sterrenhemel, kussentjes en denkontjes.

Verder heb ik de besloten om de hoek in te richten met lampjes, massageartikelen, voelzakjes en geurkussentjes. Na enkele dagen heb ik de kinderen de kans gegeven om een knuffel mee te brengen die ze aan de rusthoek mochten toevoegen.

Wanneer stellen we de hoek ter beschikking?

Ik heb ervoor gekozen om de hoek **altijd, vrijblijvend** ter beschikking te stellen zodat de kinderen zelfstandig konden aangeven wanneer ze er nood aan hadden om tot rust te komen.

Hoe reageren de kinderen op de hoek?

Bij aanvang van de stageperiode toonden de kinderen **veel belangstelling en interesse** in de hoek. Dit kwam, denk ik, vooral doordat dit totaal nieuw voor hen was. Iedereen wou in de hoek op ontdekking gaan en er was altijd wel iemand te vinden.

Ik merkte op dat de hoek **niet echt functioneerde zoals ik het had voorzien** en in gedachten had. De kinderen speelden een rollenspel met de knuffels en het ging er soms tamelijk wild aan toe. Na enkele dagen heb ik besloten om de materialen die ik in de rusthoek aanbood, met de kinderen klassikaal te overlopen in de kring. Hierbij gaf een kleuter aan het fijn te vinden dat ik deze interventie uitvoerde omdat ze eigenlijk niet goed wisten wat de bedoeling ervan was. Dit stelde me op dat moment een beetje gerust en ik besloot om de hoek nog een kans te geven.

Het ging even goed maar al snel liep het toch weer de verkeerde kant op. Ik merkte dat dit ook wel sterk afhankelijk was van welke kinderen er in de hoek aanwezig waren. Ik heb nog geprobeerd om de knuffels in de hoek weg te halen maar niets leek te werken.

Ik denk dat dit voor een stuk ook te maken had met het feit dat ik op dat moment niet voldoende oog had voor de belangrijkste **voorwaarden** om het **werken zonder thema** te laten slagen. Ik denk hierbij bijvoorbeeld aan het feit dat mijn andere **hoeken niet rijk genoeg** waren ingevuld, waardoor de kinderen wat verloren liepen. Of doordat ik als leerkracht gestresseerd raakte door de vele begeleiding die de rusthoek eiste, de controle wat verloren was. Zo ben ik opnieuw **sturend gaan optreden** waardoor ik, i.p.v. aandacht te schenken aan een open framework, weer eerder in de **schoolse aanpak** terecht kwam waarbij het initiatief van de kinderen voor een stukje werd ontnomen.

Ook had ik door de vele begeleiding die de hoek eiste minder oog voor de kinderen en had ik minder tijd om echt in hun zelf en hun ontwikkeling te investeren. Dit alles heeft volgens mij een bijdrage geleverd aan de drukte en chaos in de rusthoek en het klasgebeuren.

Wanneer hebben de kinderen nood aan rust?

Het is me doorheen mijn onderzoek niet echt duidelijk geworden wanneer de kinderen nood hebben aan rust. Ik denk dat dit vooral te maken heeft met de sfeer die vooraf al in mijn stageklas heerste. Er is eigenlijk nooit echt drukte geweest en het heeft er altijd vrij rustig aan toe gegaan.

Het effect van het invoeren van de rusthoek op het welbevinden van de kinderen.

De kinderen vertoonden regelmatig **druk gedrag** in de rusthoek wat op zijn manier een effect heeft gehad op het volledige klasgebeuren. Er ontstond veel meer **chaos en onrust**.

Het effect van het invoeren van de rusthoek op mij als leerkracht én op het klasgebeuren.

Zoals je hierboven kan lezen, had de rusthoek **niet** meteen **het gewenste effect**. Ik merkte dat het een negatief effect had op het klasgebeuren. Het ging er heel **chaotisch** aan toe, de kinderen waren enorm **druk** en ik voelde mij er **als leerkracht** ook echt niet goed meer bij.

De werking van het werken zonder thema ging hierdoor ook een beetje verloren, wat ik bijzonder jammer vond. Door het negatief gedrag, en de begeleiding die de rusthoek van mij **als leerkracht** eiste, ben ik voor een stuk toch **stress** beginnen krijgen.

De stress die ik op dat moment als leerkracht ervaarde, heeft ook zijn **weerslag** gehad op de **kinderen en het klasgebeuren** want hierdoor ben ik zelf weer meer mijn leerkrachtgestuurde houding gaan aannemen en gingen de succesfactoren van het werken zonder thema en de meer kindgerichte aanpak een beetje verloren.

Ik merkte dat er dringend iets moest gebeuren en heb uiteindelijk in samenspraak met de klasmentor en mijn promotor besloten om de **hoek weg te nemen**.

Meteen vanaf de eerste dag dat de hoek weg was, is de sfeer in de klas weer volledig omgeslagen. Na twee dagen had ik echt weer het **positieve gevoel** van daarvoor, ik voelde me als **leerkracht** terug beter in mijn vel omdat ik terug volop kon inzetten op de factoren waar het werken zonder thema eigenlijk rond draait. Ik kon me terug focussen op de kinderen en op wat écht belangrijk was. Het wegnemen van de rusthoek gaf me opnieuw een **rustgevend gevoel** en het leek alsof er een enorme last van mijn schouders viel. Ook voor de **kinderen** was de verandering duidelijk merkbaar. Het spel in de andere hoeken kwam weer veel beter op gang en de kinderen waren allemaal weer betrokken aan het spelen.

3.3.4 Besluit

Binnen dit onderdeel bespraken we de voorwaarden voor het integreren van rustmomenten. Vanuit een gesprek met de Freinetmedewerkers van de Toverfluit te Hasselt verkregen we allerlei tips en tricks over hoe zij dit aanpakken in de klaspraktijk. Vanuit hun visie heb ik mezelf verder verdiept in het integreren van yoga activiteiten en het inrichten van een rusthoek.

Hieruit hebben we duidelijk opgemerkt dat de yoga activiteiten een succes waren maar dat we door het te weinig aandacht schenken aan de voorwaarden van het werken zonder thema, bij het inrichten van de rusthoek de bal een beetje hebben misgeslagen.

Toch zie ik dit niet als een mislukking of een negatieve ervaring. In tegendeel, ik heb er net uit geleerd dat ik als leerkracht steeds mijn eigen handelen, moet blijven in vraag stellen en dat ik met een kritische blik hierop moet blijven reflecteren.

Hiermee komen we stilletjes aan bij het einde van mijn zelfstandig project, in het volgende en voorlaatste hoofdstuk zal u de conclusie van mijn onderzoek kunnen lezen.

4 Hoofdstuk 4: Conclusie voor mijn onderzoek

Inleiding

Om mijn conclusie van mijn onderzoek te formuleren, blik ik even terug op mijn onderzoeksvraag en bijkomende deelvragen. De **hoofdvraag** van mijn onderzoek is: **“Hoe kan ik als stagiaire samen met de kinderen zorgen voor het creëren van een krachtige leeromgeving die elk kind in zijn ontwikkeling ondersteunt en aandacht schenkt aan hun welbevinden?”**

Door op zoek te gaan naar een antwoord op de verschillende deelvragen ben ik erin geslaagd om vanuit die informatie een antwoord te kunnen formuleren op mijn onderzoeksvraag.

Tijdens de **Freinetbijeenkomst** in de Toverfluit te Hasselt vond ik het opmerkelijk dat de Freinetmedewerkers aangaven dat ze niet meteen stressklachten bij kinderen opmerkten. Wanneer ik hen de vraag stelde of het werken zonder thema hier een mogelijk effect op zou kunnen hebben, antwoordden zij me volmondig ja.

Ook via mijn **klasmentor Dierckx, H.** kreeg ik al enkele keren te horen dat het werken zonder thema echt wel een effect zou hebben op het scheppen van rust in de klas, op haar welbevinden én op dat van de kinderen. Op basis van deze gegevens heb ik uiteindelijk besloten om te gaan onderzoeken of het werken zonder thema effectief een bijdrage kan leveren aan het creëren van een krachtige leeromgeving die elk kind voldoende rijke ontwikkelingskansen biedt.

4.1 Ikzelf en het werken zonder thema

Vanuit de **eerste deelvraag “Wat betekent het werken zonder thema voor mij en welk effect heeft het op mijn welbevinden?”** ben ik als stagiair dan ook zelf aan de slag gegaan met het werken zonder thema. Over het algemeen was dit voor mij echt een **bijzondere**, maar ook zeer **leerrijke ervaring!** Ik vind het ongelooflijk hoeveel **rust** het werken zonder thema brengt in de klas. Dit was voor mezelf niet alleen te merken op klasniveau, maar ook voor de leerkracht én voor de kinderen.

Het mooie aan het werken zonder thema vind ik de **omgang met de kinderen** en het gedrag dat dit bij de kinderen teweeg brengt. Ieder kind is op zijn eigen tempo aan het ontwikkelen en ontdekken. Als leerkracht kan je echt inspelen op datgene waar het kind op dat moment nood aan heeft om te groeien in zijn ontwikkeling. Bovendien ben je via het werken zonder thema ook veel **doelbewuster** met de kinderen bezig. Als leerkracht genoot ik er zelfs van om de kinderen zo betrokken bezig te zien, hen te zien, groeien, openbloeien, genieten en ontdekken.

In tegenstelling tot het uitwerken van een themaweek heb ik tijdens het werken zonder thema als leerkracht ook veel **meer energie**, ik voel me super mede doordat ik de kinderen zo zie genieten, ontwikkelen en openbloeien.

Toch ben ik gedurende mijn onderzoek niet alleen met succeservaringen maar ook met tegenslagen in contact gekomen. Zo heeft het werken zonder thema niet altijd een gunstig effect gehad om mijn welbevinden, vóór aanvang van de stageperiode bezorgde de nieuwe werking mij toch voor een stukje stress en vooral een gevoel van onzekerheid doordat ik niet goed wist wat te verwachten. Ook tijdens de uitgroeistage liep het even de verkeerde kant op doordat ik niet voldeed aan de basisvoorwaarden om het werken zonder thema te laten slagen. Ik heb aan levende lijve mogen ondervinden wat het belang hiervan is.

Nog nooit, zelfs niet bij het thematisch werken, heb ik zoveel **stress** ervaren als tijdens de eerste twee weken van mijn uitgroei-stage! Doordat ik niet voldeed aan de basisvoorwaarden om het werken zonder thema te laten slagen ervaarde ik in de klas enorm veel **druk, chaos en onrust**. Doordat deze factoren een negatief effect op mijn welbevinden gaven, reflecteerde dit natuurlijk ook op de kinderen en de klasgroep, wat heeft gezorgd voor een rommelig boeltje.

Ik voelde me als leerkracht echt niet goed meer in mijn vel en mijn staat van **welbevinden** was sterk **gedaald**. Ik merkte op dat het de hoogste tijd was om een interventie uit te voeren. Daarom heb ik toen besloten om eerst en vooral een weg te zoeken om opnieuw naar de basis van het werken zonder thema te gaan. Na het uitvoeren van enkele gerichte interventies, waaronder het wegnemen van de rusthoek, ben ik er uiteindelijk dan toch geraakt en is mijn welbevinden terug in stijgende lijn naar boven gegaan.

Doordat mijn welbevinden als leerkracht terug toenam en ik mezelf ook weer beter voelde in mijn klaspraktijk ben ik dit opnieuw beginnen uitstralen, wat op zijn beurt ook weer heeft gezorgd voor een gunstig effect op de kinderen en een positief klasklimaat.

4.2 De leerkrachten van GBS De Puzzel te Balen en het werken zonder thema

Met mijn **tweede deelvraag** ben ik me verder gaan verdiepen in de manier waarop andere leerkrachten, meer bepaald de leerkrachten van GBS De Puzzel te Balen, het werken zonder thema hebben ervaren en welk effect dit heeft gehad op hun welbevinden.

Vanuit de resultaten die ik heb bekomen a.d.h.v. **een vragenlijst** is het duidelijk dat de leerkrachten hier zeer uiteenlopende en verschillende meningen over hebben. We kunnen hierbij een **onderscheid** maken tussen een groep leerkrachten die het werken zonder thema als positief heeft ervaren, en een groep leerkrachten die het eerder een teleurstellende of negatieve ervaring vonden.

De groep leerkrachten die het werken zonder thema als **positief** ervaarden, merkten duidelijk een verschil in rustgevoel binnen de klas en zowel hun eigen welbevinden als dat van de kinderen heeft een serieuze boost gekregen.

De leerkrachten die het werken zonder thema als **negatief** ervaarden, hadden meer een gevoel van onrust en chaos binnen de klas en voelden zichzelf ook niet zo goed bij de nieuwe werking. Dit heeft uiteindelijk ook een weerslag gehad op de kinderen, de kinderen liepen verloren in de klas, huilden, vertoonden drukker gedrag en kwamen naar hun mening minder graag naar school.

4.3 Hoe kan ik als stagiaire samen met de kinderen bewust inzetten op rustactiviteiten?

Om een antwoord te vinden op mijn **derde** en laatste **deelvraag** ben ik me gaan focussen op twee pistes nl, enerzijds het integreren van **yogamomenten** en anderzijds het aanbieden van een **rusthoek** binnen de klas. De antwoorden op deze twee interventies zijn dan ook heel verschillend.

Zoals u in het vorige hoofdstuk hebt kunnen lezen was het invoeren van deze **rusthoek niet zo'n groot succes**. De hoek lokte niet het beoogde doel uit maar eerder negatief en druk gedrag van de kinderen. Het zorgde o.a. voor chaos en onrust binnen de klas. Bovendien zorgde de vele begeleiding die de hoek eiste op zijn beurt voor enorm veel stress bij mij als leerkracht. Dit alles heeft natuurlijk ook zijn impact gehad op het klasgebeuren, het gedrag en de leeromgeving van de kinderen.

Ik denk dat ik hier vooral **als leerkracht zelf in de fout** ben **gegaan** doordat ik heb geprobeerd om te hard en te **kunstmatig rust** te willen **aanbrengen in de klas**. Doorheen mijn onderzoek heb ik geleerd dat kinderen zelf moeten kunnen aangeven wanneer ze er nood aan hebben om tot rust te komen en dat je dit absoluut niet mag forceren want dan krijg je dus net het tegenovergestelde effect.

In tegenstelling tot het invoeren van de rusthoek hadden de **yogamomenten** wel het gewenste effect, naar mate deze momenten meer aan bod kwamen werd de betrokkenheid van de kinderen hierbij steeds hoger. Ze gaven aan de activiteiten fijn te vinden en er plezier aan te beleven.

Of dat het echt een **effect** heeft gehad op hun **rustgevoel of** op hun **welbevinden** is me niet echt duidelijk geworden. Over het algemeen voelde de kinderen zich echt goed in de klas, dit bleek uit de gegevens die ik verzamelde a.d.h.v. het gevoelensbord. Hierop konden de kinderen hun gevoel aantonen en wat opmerkelijk was, is dat dit bij het merendeel van de klas steeds zeer positief was. De kinderen kwamen duidelijk graag naar school en voelde zich goed binnen de klasgroep en het klasgebeuren.

4.4 Een antwoord op mijn onderzoeksvraag

Om een antwoord te kunnen geven op de vraag “Hoe kan ik als stagiaire samen met de kinderen zorgen voor het creëren van een krachtige leeromgeving die elk kind in zijn ontwikkeling ondersteunt en aandacht schenkt aan hun welbevinden?” baseren we ons op de antwoorden die we verzamelden van de deelvragen.

Ik denk dat we vanuit deze antwoorden kunnen concluderen dat het werken zonder thema zeker een **mogelijke meerwaarde** zou kunnen bieden. Vanuit onze eigen ondervindingen en de antwoorden die we verkregen van de leerkrachten uit het werkveld, kunnen we stellen dat de werking zeker en vast kansen kan bieden om de stress- en spanningsklachten en de werken prestatiedruk voor de leerkracht en kinderen te verminderen.

Vanuit onze vragenlijsten merken we ook op dat het **welbevinden** van de leerkrachten én kinderen, die het werken zonder thema als positief ervaren, aanzienlijk zou zijn **gestegen**.

Hierbij komt nog kijken dat we binnen het werken zonder thema duidelijk **aandacht** hebben **voor** het inrichten van een **rijk milieu**, m.a.w. een krachtige leeromgeving waarin we extra aandacht schenken aan de **ontwikkeling van het individuele kind** wat op zijn beurt automatisch zorgt voor een verhoogde staat van welbevinden voor kinderen én de leerkracht.

Besluit

Ik kan hieruit concluderen dat ik het werken zonder thema heb ervaren als een zeer positieve ervaring. De werking heeft duidelijk een effect op mijn welbevinden en rustgevoel. Ik voel me echt goed bij deze manier van werken en ik hoop dan ook dat ik in mijn verdere loopbaancarrière de kans zal krijgen om deze in mijn eigen klaspraktijk verder te kunnen toepassen en dat ik mijn inhoudelijke kennis op basis hiervan verder kan gaan verdiepen.

Nu mijn onderzoek is afgelopen, blijf ik echter wel met één bedenking zitten. Ik vind het ontzettend jammer dat het integreren van de rusthoek niet tot zijn volste recht is gekomen. Ik denk persoonlijk dat hier echter wel nog veel kansen in zitten. Wanneer ik later de kans zou krijgen om het werken zonder thema uit te voeren in mijn eigen klaspraktijk, zou ik na verloop van tijd, wanneer ik wat meer ervaring opgedaan heb, in deze werking het invoeren van de rusthoek zeker en vast opnieuw willen uitproberen!

Tijdens mijn stageperiode verkreeg ik van mijn mentor informatie over een zekere stoeimat. Dit zou een mat zijn die permanent in de klas ter beschikking staat en waar de kinderen die hier nood aan hebben, actief op kunnen ontladen a.d.h.v. samenwerkingspelletjes. Ook dit lijkt me zeer interessant om me verder in te verdiepen en later uit te testen in mijn verdere loopbaancarrière.

Verder zou ik aan alle leerkrachten in het werkveld en studenten warm willen aanbevelen om het werken zonder thema eens uit te proberen en het effect hiervan zelf te ervaren.

Literatuurlijst

- Buyse, E. (2009). SibO-onderzoek over klasklimaat, relaties en leerkrachtgedrag. *Steunpuntgok*.
- Derie, J., & Vanoosthuyse, R. (2008). *Het grote snoezelboek. Een wondere wereld van zintuigen*. . Sint-Niklaas: Abimo.
- Desmet, Y. (2012, december 03). Opgehaald van www.demorgen.be:
<http://www.demorgen.be/nieuws/in-onze-o-zo-prestatiegerichte-samenleving-willen-we-allemaal-dat-ons-kind-de-eerste-van-de-klas-is-b606f42e/>
- Laevers, F., Menu, E., Jackers, I., & Moons, J. (2015). *Ervaringsgericht werken met kleuters in het basisonderwijs*. Averbode: CEGO Publishers.
- Menu, E. (2015). *Vertrek eens zonder thema*. Tielt: Lannoo nv.
- Moeyersons, A. (2011). Opgehaald van www.scriptiebank.be:
<http://scriptiebank.be/scriptie/mindfulness-de-kleuterklas-bij-4-en-5-jarigen>
- Peerlings, W. (2008). *Stresskids: Survivalgids voor kinderen en hun ouders*. Tielt: Lannoo nv.
- Purperhart, H. (2004). *Het yoga avontuur voor kinderen*. Katwijk: Panta Rhei.
- Roosen, K. (sd). Opgehaald van www.vlinderboom.be: <http://www.vlinderboom.be/>
- Van de keuken, T. (2016, februari 21). Opgehaald van www.tvblik.nl: <http://tvblik.nl/demonitor/21-februari-2016>
- Van De Sande, D. (2016, april 28). Welbevinden en mentale hygiëne van kinderen en leerkrachten. (L. Van Beylen, Interviewer)
- Van Der Donk, C., & van Lanen, B. (2013). *Praktijkonderzoek in de school*. Bussum: Coutinho.
- Vaneechoutte, A. (2015). Zoek het probleem achter het etiket. *Klasse*.
- Vanherle, M., & Truys, J. (2015, februari 02). Opgehaald van www.deredactie.be:
<http://deredactie.be/cm/vrtnieuws/binnenland/1.2227020>

Bijlagen

Bijlage 1: Een overzicht van de actiepuntenlijst per kind.

Actiepunten

6 weken stage

Datum	naam	actie	handeling	reflectie
24.02.2016	A***	Potloodgreep	✓ Schrijfoefening	25.02.2016 Ok. Ze ervaart niet echt dat ze aan het leren is. Indien de potloodgreep niet extreem slordig is en op voorwaarde dat de kinderen fijn kunnen werken is het niet noodzakelijk dat ze hem echt 100% correct hanteren (besproken in samenspraak met leerkracht 1 ^{ste} leerjaar).
16.02.2016	F***	Kleurenkennis	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Twisterspel schilderen ✓ Twisterspel spelen. ✓ Peppino spel spelen volgens patroon. ✓ Kralen rijgen volgens een kleurenpatroon. 	<p>25.02.2016 Twisterspel schilderen, hij benoemt de kleuren en de vorm die hij tekende.</p> <p>27.04.2016 Het lijkt goed te gaan, hij benoemt de kleuren correct die worden aangeduid op het draaibord. Hij voert de handelingen ook correct uit (hand/voet op correcte kleur zetten).</p> <p>09.05.2016 Hij is hier al goed in geëvolueerd. Vandaag maakte hij een ketting volgens een kleurenpatroon van de eerste keer foutloos. Hij speelde ook even het Peppino spelletje, dit leek ook vlot te gaan. Wel was hij het Peppino spel snel beu.</p>
Twee weken stageperiode.	Y***	Tellen	✓ Telspelletjes spelen.	09.05.2016 In tegenstelling tot mijn observatie vóór aanvang van de stageperiode, is ze hierop vooruit gegaan. Ze is ook zelfzekerder geworden en twijfelt niet meer zo over haar antwoord.

<p>14.04.2016 23.04.2016</p>	<p>L***</p>	<p>Tellen Ruimtelijk inzicht.</p>	<p>✓ Telspelletjes spelen.</p>	<p>21.04.2016 We speelden samen het spelletje met de legoblokjes in de denkhoeck. L*** heeft echt een grote achterstand wat het tellen betreft, ze herkent de cijfers niet, slaat getallen over en springt regelmatig terug naar drie. Zelfs aanwijzend tellen of tellen met concreet materiaal verloopt heel stroef. 02.05.2016 We spelen samen het Peppino spel, L*** valt hier echt op uit, ze houdt noch rekening met kleur, noch met de stickers die op de blokjes staan. 09.05.2016 We oefenen op het tellen in de wiskundehoeck. Het verloopt echt heel stroef. Ook het inzicht in de begrippen 'groot' en 'klein' is nog niet echt verworven. Zelfs korte zinnen in een rollenspel gaat heel moeizaam.</p>
<p>23.04.2016</p>	<p>J***</p>	<p>Ruimtelijk inzicht.</p>	<p>✓ Spelen van Peppino spel</p>	<p>02.05.2016 Het nabouwen van het kaartje lukt eigenlijk vrij goed, mits hij voldoende zijn tijd hiervoor kan nemen. 09.05.2016 Hij kiest zelf voor het Peppino spel, hij bouwt de toren en vraagt hierna aan de leerkracht om het te komen controleren. Hij maakt nog enkele foutjes, maar gaat zelfstandig op zoek naar zijn fout om ze te kunnen verbeteren.</p>
<p>15.02.2016</p>	<p>H***</p>	<p>Sociaal-emotionele ontwikkeling</p>	<p>✓ Observeren van sociaal-emotionele ontwikkeling, communicatie met andere kinderen + met de leerkracht tijdens klassikale momenten, en hoekenwerking. Is er een verschil?</p>	<p>16.02.2016 Ze komt spontaan iets vertellen tegen de leerkracht. 18.02.2016 Ze communiceert met andere kinderen tijdens het maken van de oven. 19.02.2016 Durft antwoord te geven tijdens klassikale activiteiten. 22.02.2016 Ze komt vragen of de leerkracht naar haar werkje wil komen kijken. Op vraag van de LKR vertelt ze wat ze heeft gedaan. 25.02.2016 OK. Het valt me niet meer op dat H*** teruggetrokken is. Ze communiceert met de leerkracht en de andere kinderen. 7.03.2016 H*** is helemaal open gebloeid, ook naar de leerkracht toe. Wanneer ze me ziet komen roept ze al van ver.</p>

28.04.2016	M***	Dwaalt rond in de klas, vind niet goed zijn weg.	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Interesse opwekken, zijn eiland verfijnen. 	<p>29.04.2016 We bekeken samen boekjes over het menselijk lichaam en een boekje over experimenten met water. We besloten om samen een bootje te gaan bouwen dat kan blijven drijven. M*** was de hele dag erg betrokken aan het experimenteren.</p> <p>09.05.2016 M*** lijkt beter zijn draai te hebben gevonden in de klas.</p> <p>10.05.2016 Vandaag ging het weer even mis. Hij vraagt veel aandacht van de leerkracht, zolang ik met hem meespeel is hij wel erg betrokken bezig, zelfstandig is het wat minder.</p>
14.04.2016	E***	Sociaal emotionele ontwikkeling + welbevinden + zelfstandigheid.	/	E*** komt zeer sporadisch naar school, door haar vele afwezigheid ben ik er niet in geslaagd hieraan te werken.
16.02.2015 14.04.2016	K***	Puzzelen Ruimtelijk inzicht	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Regelmatig oefenen + begeleiden. Aandacht besteden aan de verschillende stapjes die moeten worden doorlopen. ✓ Spelen van Peppino spel 	<p>24.02.2016 Het lukt al beter, hij sorteert beter + heeft al meer oog voor de tekening en de kleuren die op de puzzelstukjes staan → Hij past ze op basis hiervan in elkaar.</p> <p>03.05.2016 K*** is sterk geëvolueerd, hij bouwt de toren heel snel en correct na. Ook het puzzelen, begint beter te lukken.</p>
16.02.2016 18.02.2016 Vorige stageperiode	S***	Vormherkenning + kleurenkennis Motivatie moetjes	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Experimenteren met logiblokken. Simpele dingen maken zoals een boom, huisje, boot,... vormen benoemen. ✓ Laten deelnemen aan het kleurenspeel. ✓ Activiteit met hoedjes herhalen in kleine groep. ✓ Ontwerpen van Moederdag kaartje. 	<p>18.02.2016 Hij dwaalt snel af van de activiteit, na één oefening wil hij alweer gaan spelen. Uiteindelijk maken we er 3. Het benoemen van de cirkel lukt al. De andere vormen zijn nog niet gekend. Hij verwacht de kleur blauw met groen.</p> <p>25.02.2016 Hij geeft aan met welke kleur hij is aan het schilderen (groen).</p> <p>29.04.2016 Na een concrete opdracht van de leerkracht heeft S*** voor eventjes de smaak te pakken. Op eigen initiatief maakt hij een mooie tekening met stiften aan de binnenkant van het kaartje. Hierna komt hij trots vertellen wat hij allemaal heeft getekend. Hij tekent nog wel niet echt heel realistisch (zijn mama krijgt blauwe haren).</p> <p>09.05.2016 Hij gaat meer op verkenning in andere hoeken en durft meer en meer afstappen van zijn vertrouwde omgeving.</p>

Bijlage 2: Hoekenverrijkingsfiche.

Hoekenverrijkingsfiche

(18.04.2016 t.e.m. ...)

Datum	Hoek	Materiaal/opdracht	Actiepunt/doelstelling
20.04.2016	Rusteiland	Geurkussens + knuffels van kinderen toevoegen.	<p>Prikkelen van het geurzintuig. OD.LO.1.39 De kinderen nemen de sensorische prikkels waar met al hun zintuigen en reageren hier spontaan op.</p> <p>Concreet: OD.LO.1.39 De kinderen ruiken aan de bloemenkussens en nemen rustig de verschillende geuren waar.</p>
20.04.2016	Samen eiland	Fototoestel toevoegen: foto's maken / kennis maken met een fototoestel.	<p>Foto's maken van elkaar met behulp van een fototoestel (poseren als een prinses/ridder). MV.MED.2.2 De kinderen kunnen de audiovisuele media functioneel bedienen</p> <p>Concreet: MV.MED.2.2 De kinderen maken foto's van elkaar met behulp van het fototoestel. (→ De kinderen experimenteren hier zelf mee. Indien ze er niet zelf toe komen, kan er een stappenplan aangeboden worden).</p>
22.04.2016	Taaleiland	Toevoegen van sponsjes + pincet: experimenteren met een nieuwe techniek.	<p>Druktechniek water uitvoeren op het krijtbord met behulp van sponsjes en een pincet.</p> <p>WO.TEC.01.05 De leerlingen ontdekken al explorerend en experimenterend eigenschappen van allerlei grondstoffen en materialen. OD.LO.1.29 De kinderen kunnen klein-motorische vaardigheden in verschillende situaties voldoende nauwkeurig gedoseerd en ontspannen uitvoeren.</p> <p>Concreet: WO.TEC.01.05 De kinderen ontdekken door experimenteren welk effect het sponsje met water geeft op het krijtbord. OD.LO.1.29 De kinderen grijpen het sponsje vast met behulp van een pincet.</p>

25.04.2016	Beeldeneiland	Toevoegen van gekleurd krijt, zout en lijm: experimenteren met een nieuwe techniek.	<p>Ontdekken dat ze krijt kunnen raspen en met dit schaafsel zout kunnen kleuren.</p> <p>De kinderen experimenteren met lijm en gekleurd zout en maken hier tekeningen mee.</p> <p>WO.TEC.01.05 De leerlingen ontdekken al explorerend en experimenterend eigenschappen van allerlei grondstoffen en materialen.</p> <p>MV.BLD.OM.3.6 De kinderen vinden plezier en voldoening in het beeldend vormgeven.</p> <p>Concreet:</p> <p>WO.TEC.01.05 De kinderen schaven het krijt af met behulp van een schaar, mengen dit met het zout en komen hierbij tot de ontdekking dat ze op deze manier het zout kunnen kleuren.</p> <p>WO.TEC.01.05 De kinderen ontdekken door experimenteren dat het zout in de lijm op hun papier blijft kleven.</p> <p>MV.BLD.OM.3.6 De kinderen beleven plezier aan het experimenteren met de verschillende materialen en het maken van de tekening.</p>
25.04.2016	Wereldeiland	Toevoegen van koffer: drijven en zinken: Experimenteren: wat blijft drijven en wat zinkt?	<p>Ontdekken welke materialen drijven en welke zinken.</p> <p>WO.TEC.01.05 De leerlingen ontdekken al explorerend en experimenterend eigenschappen van allerlei grondstoffen en materialen.</p> <p>Concreet:</p> <p>WO.TEC.01.05 De kinderen plaatsen de materialen die op de opdrachtkaartjes staan in de bak met water en controleren hierbij of ze blijven drijven of zinken, vervolgens duiden ze dit aan op het controleformulier.</p>
25.04.2016	Sameneiland	Zwaarden + opmaaktafel toevoegen: Inleven in verschillende rollen + spel organiseren.	<p>Communiceren met elkaar + spel organiseren door met elkaar te overleggen/communiceren.</p> <p>OD.NL.2.10 De kinderen kunnen zich inleven in duidelijk herkenbare rollen en situaties en vanuit eigen verbeelding hierop inspelen.</p> <p>Concreet:</p> <p>OD.NL.2.10 De kinderen bespreken met elkaar hun spel (organisatie) en verdelen hierbij de rollen die ze op zich gaan nemen.</p>

25.04.2016	Denkeiland	Toevoegen van opvoedend spel 'Peppino': Ruimtelijk inzicht beoefenen.	<p>Ruimtelijk inzicht ontwikkelen door middel van het nabouwen van patronen. NL.LEZ.DV.D05.01.01 De kinderen kunnen de bedoeling van de schrijver herkennen in de instructies (handelingen, uitleg,...) indien deze teksten zijn gemaakt in beeldtaal. WO.RUI.8a De kinderen kunnen mits aanwijzingen orde brengen in een beperkte ruimte mits visueel gesteunde aanwijzingen. WO.MNS.SV.12.6 De kinderen kunnen de regels en taakverdeling die in groep afgesproken werden, naleven en controleren of de anderen dit ook doen.</p> <p>Concreet: NL.LEZ.DV.05.01.01 De kinderen bekijken het instructiekaartje en bouwen op basis hiervan om ter snelst hun toren. WO.RUI.8a De kinderen bouwen om ter snelst een toren na die identiek is aan het opdrachtkaartje. WO.MNS.SV.12.6 De kinderen houden zich aan de spelregels en controleren of de anderen dit ook doen.</p>
25.04.2016	Muziekeiland	Aanbieden van liedpartituren: gericht muziekinstrumenten bespelen + stappenplan lezen.	<p>Lezen van een stappenplan + instructie uitvoeren a.d.h.v. een stappenplan. NL.LEZ.DV.D05.01.01 De kinderen kunnen de bedoeling van de schrijver herkennen in de instructies (handelingen, uitleg,...) indien deze teksten zijn gemaakt in beeldtaal.</p> <p>Concreet: NL.LEZ.DV.D05.01.01 De kinderen lezen de liedpartituur en bespelen vervolgens de muziekinstrumenten op de aangegeven wijze.</p>
25.04.2016	Fijn eiland	Aanbieden van magneetblokken en rijgparels met patronen.	<p>Lezen van een opdrachtkaart + beoefenen van ruimtelijk inzicht. NL.LEZ.DV.D05.01.01 De kinderen kunnen de bedoeling van de schrijver herkennen in de instructies (handelingen, uitleg,...) indien deze teksten zijn gemaakt in beeldtaal. WO.RUI.8a De leerlingen kunnen mits aanwijzingen orde brengen in een beperkte ruimte met visueel gesteunde aanwijzingen.</p> <p>Concreet: NL.LEZ.DV.D05.01.01 De kinderen voeren de instructie (kralen rijgen en figuren bouwen) uit die ze kunnen 'lezen' op de opdrachtkaarten. WO.RUI.8a De kinderen rijgen de kralen aan het touw in de volgorde zoals aangegeven op de patroonkaarten. WO.RUI.8a De kinderen bevestigen de magneetblokken aan elkaar zoals is aangegeven op de patroonkaarten.</p>

26.04.2016	Rusteiland	Toevoegen van watjes: uitvoeren van een klankmassage.	Uitvoeren van een klankmassage en tot rust komen. OD LO.1.16 De kinderen kunnen komen tot rustervaringen. Concreet: OD.LO.1.16 De kinderen genieten van de rustige geluiden die ze horen tijdens de klankmassage en laten deze rustig op hun inwerken.
28.04.2016	Bewegeiland	Toevoegen van Twisterspel: oefenen op kleurenkennis / naleven van spelregels.	De kinderen beoefenen op een speelse manier de verschillende kleuren en oefenen op het behouden van hun evenwicht + lenigheid. OD.LO.1.3 De kinderen kunnen het evenwicht behouden in verplaatsingen en bij houdingen op diverse steunvlakken. Concreet: OD.LO.1.3 De kinderen verplaatsen zich naar gelang de opdracht die ze krijgen van de kleuter die aan het twisterbord draait (een voet op rood, een hand op blauw,...) en proberen om zo lang mogelijk hun evenwicht hierin te bewaren.
28.04.2016	Samen eiland	Aanbieden van verschillende houten vormen (fotokaders) + brief van Octaaf de fotograaf: al spelenderwijs vormen ontdekken.	De kinderen kiezen een vorm uit, benoemen deze en gebruiken deze als fotokader om een foto van hen te laten maken. OD.WI.2.4 De kinderen kunnen in concrete situaties handelingen uitvoeren met vormen, grootheden en figuren, in functie van een kwalitatief kenmerk. Concreet: OD.WI.2.4 De fotograaf geeft aan welke vorm (fotokader) de kinderen moeten nemen om voor hun gezicht te houden, de kinderen nemen de correcte fotokader erbij en nemen vervolgens hiermee een positie aan zodat de fotograaf hun hoofd hierdoor kan zien.
02.05.2016	Taaleiland	Toevoegen van grabbelbak met letterkaartjes: wat is de beginletter?	De kinderen grabbelen een kaartje uit de grabbelbak en zoeken vervolgens op hun kaart met welke letter dit woord begint. NL.TBS.04.01 De kinderen doen ervaringen op met klanken, klankgroepen, letters en letterclusters in concrete situaties van taalgebruik. Concreet: NL.TBS.04.01 De kinderen zoeken de beginletter van het woord dat staat afgebeeld op het kaartje en leggen dit vervolgens op de correcte plaats op hun letterkaart.

02.05.2016	Samen eiland	Toevoegen van frituurgerij: experimenteren.	<p>De kinderen gaan naar het bal waar ze frietjes kunnen kopen aan een frietkraam. Ze verdelen onderling de rollen, leven zich in en spelen een 'doen alsof'-spel.</p> <p>OD.NL.2.10 De kinderen kunnen zich inleven in duidelijk herkenbare rollen en situaties en vanuit eigen verbeelding hierop inspelen.</p> <p>Concreet:</p> <p>OD.NL.2.10 De kinderen verdelen onderling de rollen en taken, leven zich in en spelen samen een fantasiespel.</p>
02.05.2016	Wereldeiland	Aanbieden van fantasieverhaal/probleemstelling: kinderen moeten een bootje maken dat blijft drijven.	<p>De kinderen ontwerpen een bootje dat kan blijven drijven op het water terwijl er een poppetje in/op zit.</p> <p>WO.TEC.02.01 De kinderen gaan in een eenvoudige situatie na welke technische realisatie het best tegemoet komt aan een behoefte.</p> <p>WO.TEC.02.25 De kinderen stellen vast of het doel werd bereikt met de technische realisatie.</p> <p>MV.BLD.OM.2.4 De kinderen vinden al doende middelen om problemen op te lossen.</p> <p>Concreet:</p> <p>WO.TEC.02.01 De kinderen ontdekken door middel van te experimenteren (bootjes op het water zetten) welke bootjes blijven drijven en welke niet.</p> <p>WO.TEC.02.25 De kinderen controleren of de bootjes voldoen aan de vereiste van het drijven en of ze een poppetje kunnen boven houden.</p> <p>MV.BLD.OM.2.4 De kinderen zoeken een oplossing voor het probleem (bootje dat zinkt, waardoor poppetje in het water komt).</p>

09.05.2016	Denkeiland	Aanbieden van spelimpulsen rollenspel koper en verkoper a.d.h.v. bestelkaartjes.	<p>De kinderen leven zich in de verschillende rollen in. Ze lezen een bestelling af van een kaartje, leren om te betalen a.d.h.v. de 1-1-relatie en houden rekening met de begrippen groot, klein en middelgroot.</p> <p>WI.ME.OBJ.1.1.1 De kinderen kunnen kwantificeerbare eigenschappen (continu) bij zichzelf, bij anderen, bij voorwerpen verwoorden en gebruiken daarbij de begrippen voor lengte: lang, kort, hoog, laag, groot en klein.</p> <p>WI.GK.ORD.2 De kinderen kunnen zonder te tellen, maar door een 1-1-relatie uit te voeren, twee hoeveelheden vergelijken.</p> <p>OD.WI.1.2 De kinderen kunnen met aanwijzing vijf dingen correct (simultaan) tellen en daarna zeggen hoeveel dingen er geteld zijn.</p> <p>OD.NL.2.10 De kinderen kunnen zich inleven in duidelijk herkenbare rollen en vanuit hun eigen verbeelding hierop inspelen.</p> <p>NL.LEZ.DV.D05.01.01 De kinderen kunnen de bedoeling van de schrijver herkennen in de instructies (handelingen, uitleg,...) indien deze teksten zijn gemaakt in beeldtaal.</p> <p>Concreet:</p> <p>WI.ME.OBJ.1.1.1 De kinderen vergelijken de frietbakjes met elkaar en nemen vervolgens het bakje zoals opgegeven bij de bestelling (groot, klein, tussenin).</p> <p>OD.WI.1.2 De kinderen tellen het aantal frietjes dat de koper wil kopen en zegt op basis hiervan hoeveel hij moet betalen (één centje per frietje).</p> <p>WI.GK.ORD.2 De kinderen controleren door de 1-1-relatie uit te voeren (elk frietje met een centje samen leggen) of ze correct hebben betaald.</p> <p>OD.NL.2.10 De kinderen leven zich in, in de rol van frietverkoper en klant en spelen a.d.h.v. hiervan een fantasiespel.</p> <p>NL.LEZ.DV.D05.01.01 De kinderen lezen de bestelling die op hun bestelkaartje staat en geven (vertellen) op basis hiervan hun bestelling door aan de verkoper.</p>
------------	------------	--	--

11.05.2016	Muziekeiland	Aanbieden van muzikaal verhaal.	<p>De kinderen beluisteren een muzikaal verhaal a.d.h.v. een mediaproduct. MV.MUZ.MB.2.4.1 De kinderen kunnen tijdens het beluisteren van een muziekfragment met kleur, lijn en beweging de sfeer weergeven. MV.MUZ.MB.2.4.1 De kinderen kunnen een gegeven melodisch signaal herkennen en erop reageren. NL.LUI.DV.D03.04.01 De leerlingen kunnen in fictionele teksten de verhaallijn volgen en begrijpen. Zij tonen dit op een actieve manier door te reageren met non-verbaal gedrag of verbaal gedrag (vragen stellen, het vervolg van het verhaal voorspellen, ... Concreet: MV.MUZ.MB.2.4.1 De kinderen tekenen tijdens het beluisteren van het muziekfragment hetgene waaraan de muziek hen doet denken. Ze doen dit met behulp van kleurpotloden. MV.MUZ.MB.3.1.2 De kinderen geven aan dat de leerkracht de pagina van het boekje moet omdraaien wanneer ze het geluid van de trom horen. NL.LUI.DV.D03.04.01 De kinderen vertellen het verhaal in grote lijnen na.</p>
12.05.2016	Muziekeiland	Aanbieden van muzikaal spel.	<p>De kinderen experimenteren met het lapboard, luisteren naar de geluiden die de andere kleuter speelt en bootsen deze na. MV.MUZ.MB.2.1.2 De kinderen onderzoeken voorwerpen door er geluiden mee te maken. OD.MV.2.5 De kinderen kunnen met plezier een toenemend vermogen tot experimenteren en improviseren ontwikkelen met klank, stem of instrument. Concreet: MV.MUZ.MB.2.1.2 De kinderen experimenteren met de verschillende muziekinstrumenten die zijn bevestigd op het lapboard. OD.MV.2.5 De kinderen beleven plezier aan het spelen met het muzikaal spel.</p>

Bijlage 3: Een overzicht van de dagplanningen.

<p align="center">Dagplanning 15.02.2016</p>	<p align="center">Reflectie</p>
<p><u>09u00: WO – TIJD: Onthaal + borden en kalenders.</u> WO-TIJD-2.1 De leerlingen kunnen verschillende soorten kalenders functioneel gebruiken. WO-MNS-SC-1.1.1 De kleuters kunnen de eigen gevoelens van angst, blijheid, boosheid of verdriet (h)erkennen, uitdrukken en benoemen.</p>	<p>OK.</p>
<p><u>09u25 NED-SPR/LUI praatronde: spreken over eigen interesses en gevoelens.</u> WO-MNS-De kleuters kunnen de eigen gevoelens van angst, blijheid, boosheid of verdriet (h)erkennen, uitdrukken en benoemen. OD-NL 2.2 De kleuters kunnen spreken over ervaringen of gebeurtenissen uit de eigen omgeving of over wat ze van anderen vernamen.</p>	<p>J*** babbelt wanneer andere kinderen aan de beurt zijn. Zelfs na 2 keer een opmerking gekregen te hebben. Wanneer dit nog eens gebeurt, gaat hij even op de gang zitten. H*** en M*** vertellen niets wanneer ze zelf aan de beurt zijn, wanneer ik een vraag stel aan H*** antwoord ze steeds met 'ik weet het niet'. De tent in de leeshoek lokt uit tot de gedachte 'kamperen'. De kinderen brainstormen hoe ze hierover een spel kunnen maken. Ze denken aan het maken van een kampvuur, hiervoor willen ze stenen en takken gaan verzamelen rondom de school. Ze tonen ook interesse in hoe vuur ontstaat (vuursteken, takjes wrijven, lucifers),...).</p>
<p><u>09u45 MV-BLD: experimenteren in de knutselhoek.</u> MV-BLD-OM-3.4 De kinderen kunnen de materialen en hulpmiddelen met voldoende inzicht en vaardigheden gebruiken om vorm te geven aan de eigen belevingswereld. MV-BLD-OM-1.2 De kinderen durven zich uitleven met een rijk aanbod aan materialen.</p>	<p>Niet gekozen.</p>
<p><u>MV-DRA: poppenkamer: experimenteren met bakvormen en kookmateriaal.</u> MV-DRA-BV-1.17 De kinderen kunnen de vele expressiemogelijkheden van het eigen lichaam hanteren in functie van de te spelen rol. WO-TEC-01.05 De leerlingen ontdekken al explorerend en experimenterend eigenschappen van allerlei grondstoffen en materialen. WO-MNS-SC-1.3.5 De leerlingen kennen en begrijpen omgangsvormen, leefregels en afspraken die van belang zijn voor het samenleven in een groep.</p>	<p>VM: De kinderen begrijpen het spelidee, taarten, cakejes, koekjes bakken. De afspraken in de poppenkamer worden na verduidelijking nageleefd. Elk kind speelt dezelfde rol, ze bakken koekjes en laten deze proeven aan de andere kinderen. spelimpuls → Bijsturen a.d.h.v. rolverdeling in samenspraak met de kinderen, welke rollen moeten er zijn? De taarten, cakejes,... moeten worden gebakken in de oven. De kinderen doen alsof er een oven aanwezig is, proberen te sturen naar 'een echte' oven maar voorlopig is hier nog geen interesse in.</p>
<p><u>WI-MTK: puzzelhoek: vrij puzzelen.</u> DB-WI-MTK-01.09 op basis van vormherkenning een puzzel voltooien.</p>	<p>OK.</p>

<p><u>WO-TEC: constructiehoek: experimenteren met moeren en bouten.</u> WO-TEC-01.05 De leerlingen ontdekken al explorerend en experimenterend eigenschappen van allerlei grondstoffen en materialen.</p>	<p>Aantrekkelijke hoek. De kinderen gaan echt experimenteren met het materiaal en uitzoeken hoe de houten onderdelen aan elkaar bevestigd kunnen worden. Enkele kinderen komen er echt al toe om een persoon te construeren, anderen houden niet echt rekening met welk attribuut welke plaats inneemt. → in de loop van de week een spelimpuls geven om beroepspersonen te construeren.</p>
<p><u>NL-LEZ: Leeshoek: boekjes lezen en de inhoud ervan voorspellen.</u> NL-LEZ-DV-D02-01 De kleuters kunnen zich op basis van de illustraties een beeld vormen over de te verwachten inhoud van een tekst en hun persoonlijke ideeën hier over meedelen.</p>	<p>De afspraak in de boekenhoek moet regelmatig herhaald worden; de tent dient om een boekje in te lezen.</p>
<p><u>WO-TEC: Experimenteren met timmergerief.</u> WO-TEC-01.05 De leerlingen ontdekken al explorerend en experimenterend eigenschappen van allerlei grondstoffen en materialen.</p>	<p>OK.</p>
<p><u>LO-MC, WO-RUI: Strijkparels steken + patronen namaken.</u> OD-LO-1.30 De kleuters kunnen de functionele grepen gebruiken voor het hanteren van voorwerpen.</p>	<p>OK. Kinderen zijn betrokken bezig. Vanaf dinsdag patronen laten namaken.</p>
<p>Meespelen in de hoeken + spel van de kinderen gericht observeren, kennismaken met de kinderen.</p>	<p>Poppen en constructie zijn aantrekkelijk. Tipi tent lokt kinderen naar de leeshoek.</p>
<p>11u40 MV-MUZ: musiceren met vindinstrumenten. OD-MV-2.5 De kleuters kunnen met plezier een toenemend vermogen tot experimenteren en improviseren ontwikkelen met klank, stem of instrument. MV-MUZ-MB-2.1.2 De kinderen onderzoeken voorwerpen door er geluiden mee te maken.</p>	<p>Verschoven na de turnles wegens tijdsgebrek in de voormiddag (uitgebreide praatronde). OK.</p>
<p>13u15: LO-MC: klimmen en klauteren. OD LO 1.1 De kleuters kunnen diverse ruimtelijke hindernissen nemen door middel van klimmen en klauteren, stappen, lopen en springen.</p>	<p>OK. Kinderen vonden de opstelling leuk en waren enthousiast. Zelfs Lu. Had vandaag niet veel begeleiding nodig (haar zelfredzaamheid + initiatief begint beter te worden).</p>
<p>14U00: Verder observeren, meespelen in de hoeken, en kennismaken met de kinderen.</p>	<p>Mat. Kan niet zo goed spelen met andere kinderen, dit uit zich in een klein conflict in de constructiehoek. Namiddag was kort door verschuiving muziekactiviteit.</p>

Lien Van Beylen

De meerwaarde van het werken zonder thema
met betrekking tot het welbevinden
van de leerkracht én kinderen.

<p>15u00: WI-COG: kimpel a.d.h.v. ruimtelijke begrippen.</p> <p>WI-MVL.IDEN.2.1 De ln. kunnen in concrete situaties onderstaande begrippen in hun juiste, intuïtieve betekenis gebruiken: in, uit, op, boven, onder, naast, voor, achter, tussen, schuin (scheef), op elkaar, in elkaar, onder elkaar, binnen, buiten, rondom.</p>	<p>Kinderen konden steeds aangeven welk voorwerp dat er was weggenomen. De wiskundige begrippen hierin toepassen was niet evident. Verwarring tussen twee- en driedimensionaal.--> Een activiteit voorzien rond ruimtelijke begrippen doorheen de week.</p>
---	--

<p align="center">Dagplanning 16.02.2016</p>	<p align="center">Reflectie</p>
<p>09u00: WO – TIJD: Onthaal + borden en kalenders. WO-TIJD-2.1 De leerlingen kunnen verschillende soorten kalenders functioneel gebruiken. WO-MNS-SC-1.1.1 De kleuters kunnen de eigen gevoelens van angst, blijheid, boosheid of verdriet (h)erkennen uitdrukken en benoemen.</p>	<p>OK. Het naar elkaar luisteren tijdens het vertelmoment ging vandaag veel beter. Ik denk dat dit kwam doordat niet iedereen iets heeft verteld en het zo ook niet te lang duurde. Er werd een nieuwe afspraak gemaakt. Ieder kind mag één ding vertellen, ze denken eerst even goed na wat ze willen vertellen en pas als ze het weten steken ze hun vinger op.</p>
<p>09u25: WISK-MTK: classificeren van logiblokken. WI-ME CLAS.4 De kleuters kunnen meer dan twee objecten classificeren, steunend op een combinatie van twee kwalitatieve eigenschappen. OD-WI 2.1 De kleuters kunnen handelend en verwoordend twee dingen op hun kwalitatieve eigenschap vergelijken.</p>	<p>De activiteit was geschikt voor de leeftijdsgroep, de kinderen waren betrokken en konden alle opdrachten uitvoeren. Lu had iets meer tijd nodig om na te denken. S*** ervaren wel echt moeilijkheden met de vormen, ze zijn niet gekend. → moetje inlassen voor S***: spelletje spelen met de logiblokken waarbij hij de vormen benoemt.</p>
<p>09u45 MV-BLD: experimenteren in de knutselhoek. MV-BLD-OM-3.4 De kinderen kunnen de materialen en hulpmiddelen met voldoende inzicht en vaardigheden gebruiken om vorm te geven aan de eigen belevingswereld. MV-BLD-OM-1.2 De kinderen durven zich uitleven met een rijk aanbod aan materialen.</p>	<p>F*** maakte een koksmuts om zijn spel in de poppenkamer te verrijken. Hij dacht zelf na wat hij hiervoor nodig had en nam het nodige materiaal. Hij knipte vormen uit gekleurd papier en kleefde deze achteraf op een lange witte papierstrook. Hij veegt lijm aan de achterkant van het papiertje en kleeft dit vervolgens op de band. Hij vergeet soms wel zijn borstel af te deppen aan de rand van het potje. De band niette hij aan elkaar zodat hij dit op zijn hoofd kon zetten. De leerkracht werkte de koksmuts af met crêpe papier. F*** heeft hier bijna heel de dag aan gewerkt, de betrokkenheid lag zeer hoog. A*** en N*** hebben zich ook gericht op het kleven. Zij kozen voor voorgeknipte vormpjes en glittersterren. Ze werken morgen verder aan hun knutselwerkje.</p>

<p><u>MV-DRA: poppenkamer: experimenteren met bakvormen en kookmateriaal.</u> MV-DRA-BV-1.17 De kinderen kunnen de vele expressiemogelijkheden van het eigen lichaam hanteren in functie van de te spelen rol. WO-TEC-01.05 De leerlingen ontdekken al explorerend en experimenterend eigenschappen van allerlei grondstoffen en materialen. WO-MNS-SC-1.3.5 De leerlingen kennen en begrijpen omgangsvormen, leefregels en afspraken die van belang zijn voor het samenleven in een groep.</p>	<p>F*** en M*** geven aan dat ze een oven nodig hebben om de baksels in te bakken. F*** wil de oven zelf maken. We gingen samen opzoekwerk doen op de computer hoe we zelf een oven kunnen knutselen (de kls vertelden wat de leerkracht in de zoekbalk moest ingeven). We bekijken samen wat we nodig hebben om de oven te maken, een doos hebben we niet in de klas, dus deze moeten we eerst verzamelen. Intussen merken ze een foto van een koksmuts op, deze hebben ze ook nodig! F*** beslist om een koksmuts te gaan maken in de knutselhoek, M*** trekt zich terug in de poppenkamer. Y*** probeert de leiding te nemen in de poppenkamer, ze wil dat de andere kleuters uitvoeren wat zij hen opdraagt. F*** en J*** stemmen hier in toe, A*** protesteert en beslist om alleen te gaan spelen. → morgen met de kinderen brainstormen om eventueel rolkaarten toe te voegen om het spel te sturen. Het spelen met de bakmaterialen vervaagt even bij Y***, F***, N***, en L***. Ze spelen een fantasieverhaal na → wasrek, keerborstel en emmer wegnemen uit de poppenkamer.</p>
<p><u>WI-MTK: puzzelhoek: vrij puzzelen.</u> DB-WI-MTK-01.09 op basis van vormherkenning een puzzel voltooien.</p>	<p>Observatie van K***. Hij sorteert de puzzelstukjes a.d.h.v. kleur. Hij heeft geen inzicht in het technisch puzzelen. Hij experimenteert met de verschillende puzzelstukken tot dat ze in elkaar passen. → Sturing nodig van de leerkracht: sorteren van hoekjes, randjes, kijken naar de tekening, de kleur, de vorm, ... Mits sturing van de leerkracht OK.</p>
<p><u>WO-TEC: constructiehoek: experimenteren met moeren en bouten.</u> WO-TEC-01.05 De leerlingen ontdekken al explorerend en experimenterend eigenschappen van allerlei grondstoffen en materialen.</p>	<p>N*** draait de bouten er zorgvuldig in, ze neemt de moeren tussen duim en wijsvinger vast en probeert deze er over te draaien.</p>
<p><u>WO-TEC/MNS: Manipulatietafel: experimenteren met maïs, potjes vullen en ledigen.</u> WO-TEC-01.05 De leerlingen ontdekken al explorerend en experimenterend eigenschappen van allerlei grondstoffen en materialen. WO-MNS-SC-1.3.5 De leerlingen kennen en begrijpen omgangsvormen, leefregels en afspraken die van belang zijn voor het samenleven in een groep.</p>	<p>De kinderen experimenteren volop met de verschillende schep- en grijpmaterialen. M*** probeert d.m.v. te scheppen de eetlepels te bedekken. Er zijn nog geen afspraken gemaakt omtrent de maïsbak, wanneer de kinderen morsen met de maïs nemen ze uit zichzelf het blik en borstel erbij en vegen ze deze bij elkaar.</p>

<p><u>WO-RUI: bewegingshoek: bewegingsomloop ontwerpen.</u> WO-RUI-9 De leerlingen kunnen de ruimte inrichten in functie van hun spel. OD. LO 1.1 De kleuters kunnen diverse ruimtelijke hindernissen nemen door middel van klimmen en klauteren, stappen, lopen en springen.</p>	<p>OK. N*** en S*** werken een volledig parcours uit waarbij ze bijna de hele gang benutten.</p>
<p><u>NL-LEZ: Leeshoek: boekjes lezen en de inhoud ervan voorspellen.</u> NL-LEZ-DV-D02-01 De kleuters kunnen zich op basis van de illustraties een beeld vormen over de te verwachten inhoud van een tekst en hun persoonlijke ideeën hier over meedelen.</p>	<p>De inrichting van de leeshoek nodigt de kinderen uit, er is altijd wel iemand te vinden. De kinderen leven de afspraak (boekje lezen in de tent) ook heel goed na vandaag.</p>
<p><u>WO-TEC: Experimenteren met timmergerief.</u> WO-TEC-01.05 De leerlingen ontdekken al explorerend en experimenterend eigenschappen van allerlei grondstoffen en materialen.</p>	<p>OK.</p>
<p><u>LO-MC, WO-RUI: Strijkparels steken + patronen namaken.</u> OD-LO-1.30 De kleuters kunnen de functionele grepen gebruiken voor het hanteren van voorwerpen. WI-RUI-8a De leerlingen kunnen mits aanwijzingen orde brengen in een beperkte ruimte met visueel gesteunde aanwijzingen.</p>	<p>H*** en L*** maken patronen na, ze leggen het voorbeeld onder hun plankje en gaan vervolgens aan de slag. Ze hanteren de strijkparels op de correcte manier. L*** gebruikt verschillende tinten groen i.p.v. een kleur groen.</p>
<p>Meespelen in de hoeken + spel van de kinderen gericht observeren, kennismaken met de kinderen.</p>	<p>Y*** is een beetje dominant in haar spel, ze domineert de andere kinderen. De andere kinderen lijken hier voorlopig geen last van te hebben. Het komt niet tot een conflict.</p>
<p><u>11u40: MV-DRA: Als ik groot ben wil ik een tijger zijn.</u> MV-DRA-BV 1.7 De kinderen kunnen zich in allerlei personen, dieren, planten en zaken uit de omgeving inleven en beelden deze uit (creativiteit). NL-SPR-TV-04-02 De kleuters kunnen op hun niveau antwoorden op inhoudelijke vragen. OD-NL-2.10 De kleuters kunnen zich inleven in duidelijk herkenbare rollen en situaties en vanuit eigen verbeelding/beleving hierop inspelen.</p>	<p>Verplaatst naar 13u10 wegens betrokken spel tijdens de VM. Het nabootsen van de emoties verloopt vlot. De kinderen geven spontaan aanleidingen die tot het gevoel kunnen leiden. Ze linken de gevoelens ook aan het filmpje. Bijv. de tijger is bang omdat de jager achter hem aan zit. De kinderen leven zich in in de rol van kat of tijger en beelden dit uit. ➔ Dieper ingaan op de gevoelens van de kinderen d.m.v. gevoelensbord tijdens onthaal en kalenders.</p>
<p><u>14u50: NL-LUI: Luisteren naar het verhaal 'over een kleine mol die wou weten wie er op zijn kop gepoept heeft'.</u> NL-LUI-DV-D03.04.01 De kleuters kunnen in functionele teksten de verhaallijn volgen en begrijpen. Zij tonen dit op een actieve manier door te reageren met non-verbaal gedrag of verbaal gedrag (vragen stellen, het vervolg van het verhaal voorspellen,...).</p>	<p>Het verhaal spreekt enorm hard aan. De kinderen kunnen het verhaal navertellen met behulp van prenten. ➔ De prenten worden toegevoegd aan de leeshoek. Hier verder observeren of de kinderen het verhaal nog steeds navertellen en chronologisch rangschikken. Het verhaal kan eventueel ook worden nagespeeld met stokpoppetjes.</p>

<p style="text-align: center;">Dagplanning 17.02.16</p>	<p style="text-align: center;">Reflectie</p>
<p>09u00: WO-TIJD: Onthaal + borden en kalenders. WO-TIJD-2.1 De leerlingen kunnen verschillende soorten kalenders functioneel gebruiken. WO-MNS-SC-1.1.1 De kleuters kunnen de eigen gevoelens van angst, blijheid, boosheid of verdriet (h)erkennen uitdrukken en benoemen.</p>	<p>OK. We zijn vandaag snel over het onthaal en de kalenders gegaan, omdat we naar buiten zijn gegaan voor het zoeken van de stokken en de takken om het kampvuur te bouwen.</p>
<p>09u25: WT: <u>Materialen verzamelen in het bos om een kampvuur te bouwen.</u> WO-TEC-01.05 De leerlingen ontdekken al explorerend en experimenterend eigenschappen van allerlei grondstoffen en materialen. WO-MNS-SC-1.3.5 De leerlingen kennen en begrijpen omgangsvormen, leefregels en afspraken die van belang zijn voor het samenleven in een groep. OD-NL-2.11 De kinderen hanteren zoveel mogelijk standaard Nederlands ondersteund door volwassenen.</p>	<p>OK. De kinderen hebben de afspraken goed nageleefd. In de rij wandelen, aan de kant van de straat, een vriendje een hand geven,... We hebben gebrainstormd wat we allemaal nodig hadden voor het kampvuur en deze materialen zijn we vervolgens gaan verzamelen. De kinderen begeleiden hun acties met taal, ze durven hulp vragen aan elkaar en helpen elkaar dan ook effectief. E*** zoekt veel bevestiging bij de leerkracht, het komt even tot een conflict met F***, El wil een takje in de zak stoppen maar F*** wil de zak niet openen voor E***, met tussenkomst van de leerkracht wordt het opgelost. De belangstelling is over het algemeen groot, enkel N*** dwaalt een beetje af.</p>
<p>10u55: WT: <u>Kampvuur bouwen + onderzoeken hoe we vuur kunnen maken.</u> WO-TEC-01.05 De leerlingen ontdekken al explorerend en experimenterend eigenschappen van allerlei grondstoffen en materialen. WO-MNS-SC-1.3.5 De leerlingen kennen en begrijpen omgangsvormen, leefregels en afspraken die van belang zijn voor het samenleven in een groep. OD-NL-2.11 De kinderen hanteren zoveel mogelijk standaard Nederlands ondersteund door volwassenen.</p>	<p>De kinderen bouwen gezamenlijk het kampvuur. Het valt me niet echt op wie het zaakje leidt, ze proberen allemaal om hun steentje bij te dragen. Ze vinden het kampvuur te klein en beslissen om op de speelplaats nog meer materiaal te verzamelen om hier aan toe te voegen. Ze bedenken ook dat ze water en zand nodig hebben om het vuur te doven. Het zand halen ze in de zandbak en het water halen ze met een emmer van de kraan. J***. komt met de opmerking dat vuur ook gevaarlijk is, de kinderen vertellen dat het heet is en dat je je dan kan verbranden. F***. vertelt dat wanneer je je verbrandt hier dan soms een blaasje op komt. De kinderen proberen diverse mogelijkheden uit om het vuur aan te krijgen (ze slaan met stenen op elkaar, ze wrijven takken over elkaar, stenen over takken. Ze slagen er niet in om vuur te maken. Het lukt niet omdat het hout dat we vonden in het bos nog nat is. We hebben er enkele kranten en gedroogde dennenappels aan toegevoegd en het vuur aangemaakt met een lucifer. Dit lukte wel! De kinderen toonden allemaal belangstelling tijdens het branden van het vuur. Na het doven van het vuur met water ruimden ze gezamenlijk op.</p>

Lien Van Beylen

De meerwaarde van het werken zonder thema
met betrekking tot het welbevinden
van de leerkracht én kinderen.

<p>12u40: Afsluiten met spel 'dirigent'. KL-PO-BAB-4.5 De kleuters kunnen met een eenvoudig eigen bewegingsantwoord snel reageren op auditieve, visuele en tactiele prikkels. WO-MNS-SC-1.3.5 De leerlingen kennen en begrijpen omgangsvormen, leefregels en afspraken die van belang zijn voor het samenleven in een groep.</p>	<p>Het afsluit-spelletje is niet doorgegaan wegens tijdsgebrek, de kinderen wilden hun handen gaan wassen omdat deze vies waren geworden tijdens de vorige activiteit. Het spelletje kan gespeeld worden op een ander moment in de week.</p>
---	--

<p style="text-align: center;">Dagplanning 18.02.2016</p>	<p style="text-align: center;">Reflectie</p>
<p>09u00: <u>WO – TIJD: Onthaal + borden en kalenders.</u> WO-TIJD-2.1 De leerlingen kunnen verschillende soorten kalenders functioneel gebruiken. WO-MNS-SC-1.1.1 De kleuters kunnen de eigen gevoelens van angst, blijheid, boosheid of verdriet (h)erkennen uitdrukken en benoemen.</p>	<p>OK. Het kiezen bij het kiesbord verloopt hectisch. De kinderen wringen om een plekje te kunnen bemachtigen. → oplossen door de kentekens één per één uit te delen en wachten tot het kindje voor jou heeft gekozen.</p>
<p>09u25 <u>MV-BLD: experimenteren in de knutselhoek.</u> MV-BLD-OM-3.4 De kinderen kunnen de materialen en hulpmiddelen met voldoende inzicht en vaardigheden gebruiken om vorm te geven aan de eigen belevingswereld. MV-BLD-OM-1.2 De kinderen durven zich uitleven met een rijk aanbod aan materialen.</p>	<p>De kinderen gaan aan de slag om een oven te bouwen om hun spel in de poppenkamer te verrijken. F^{***}, M^{***}, Y^{***}, H^{***}, en N^{***} brainstormen samen over hoe ze de oven gaan maken en wat er zeker allemaal moet voorzien zijn. Ze hebben een deurtje nodig dat open en dicht kan, er moet een vuur aan zijn en ze hebben knopjes nodig die echt kunnen ronddraaien. Om het deurtje te maken beslissen ze om een A4 papier te nemen en hiervan de randen over te tekenen op de grote doos. Vervolgens proberen ze met een schaar om het deurtje uit het karton te knippen. M^{***} komt tot de ontdekking dat je met de schaar gaatjes in het karton kan prikken en dat je er dan helemaal door zit. Hij toont en vertelt dit aan de andere kinderen en zo prikken ze het deurtje er uit. Ook Y^{***} ontdekte een manier die leek te werken, ze vertelde en demonstreerde dit ook aan de anderen en ook dit probeerden ze even uit. De kinderen zeggen ook aan elkaar wanneer ze vinden dat iemand een goed idee heeft, ze complimenteren elkaar. Om de knoppen te maken willen ze dopjes van flessen gebruiken. H^{***} en F^{***} willen deze vastkleven met lijm of plakband. M^{***} geeft de opmerking dat je dan niet meer met de knopjes kan draaien. Ze hebben een andere oplossing nodig. Ze proberen het met splitpennen maar deze zijn niet lang genoeg. Ze willen het proberen met vijsjes zoals in de constructiehoek, maar die hebben we momenteel niet in de klas. We proberen het morgen. Intussen gaan we de oven al schilderen, F^{***} schildert zwarte cirkels als vuren op de bovenkant van de doos, N^{***} tekent vlammetjes met stift, M^{***} gaat rondjes knippen om later op te kleven en H^{***} en Y^{***} schilderen de versiering van de oven. De belangstelling van de kinderen is groot, ze vinden het jammer dat de dag voorbij is en willen morgen zeker verder werken.</p>

<p><u>MV-DRA: poppenkamer: experimenteren met bakvormen en kookmateriaal + het volgen van een stappenplan.</u> MV-DRA-BV-1.17 De kinderen kunnen de vele expressiemogelijkheden van het eigen lichaam hanteren in functie van de te spelen rol. WO-TEC-01.05 De leerlingen ontdekken al explorerend en experimenterend eigenschappen van allerlei grondstoffen en materialen. WO-MNS-SC-1.3.5 De leerlingen kennen en begrijpen omgangsvormen, leefregels en afspraken die van belang zijn voor het samenleven in een groep. NL-LEZ-DV-D02-01 De kleuters kunnen zich op basis van de illustraties een beeld vormen over de te verwachten inhoud van een tekst en hun persoonlijke ideeën hier over meedelen. OD-NL-2.11 De kinderen hanteren zoveel mogelijk standaard Nederlands ondersteund door volwassenen.</p>	<p>OK. De kinderen zijn geïnspireerd door de receptkaarten., Ze begrijpen en verwoorden de instructies. Ze maken de opmerking dat ze geen bloem hebben. → Morgen ga ik de hoek begeleiden en hen proberen aan te zetten om echt deeg te maken waarmee ze kunnen spelen. Wanneer we dit deeg hebben gemaakt hebben we ook lege verpakkingen van de bloem.</p>
<p><u>WI-MTK: puzzelhoek: vrij puzzelen.</u> DB-WI-MTK-01.09 op basis van vormherkenning een puzzel voltooiën.</p>	<p>J***, K***, M*** en S*** kiezen uit eigen initiatief om te gaan puzzelen. S*** kiest een puzzel die veel te makkelijk is voor hem. Hij geeft dit ook zelf aan en maakt hem heel snel. Hierna neemt hij een moeilijkere puzzel. Ook dit gaat goed, hij sorteert de puzzelstukjes (kantjes, hoekjes, andere) en begint vervolgens te puzzelen. Hij puzzelt al heel technisch en is snel klaar. J*** heeft nog geen inzicht in het technisch puzzelen, bij hem moet er heel veel aandacht besteed worden aan het benoemen van de tekening. Vervolgens sorteert hij de puzzelstukjes volgens kleur. Het sorteren van de hoekjes, randjes en andere stukjes is moeilijker. Hij zit nog erg in de experimenteerfase. M*** doet heel lang over het puzzelen en verliest zijn concentratie. Wanneer hij nog wel geconcentreerd is, lukt het wel.</p>
<p><u>WO-TEC: constructiehoek: experimenteren met moeren en bouten + tent bouwen.</u> WO-TEC-01.05 De leerlingen ontdekken al explorerend en experimenterend eigenschappen van allerlei grondstoffen en materialen.</p>	<p>De mannetjes zijn vandaag niet gekozen. → Nieuwe spelimpuls toevoegen; veters en touw om door de gaatjes te rijden. L*** en L*** gaan samen experimenteren om een tent te maken, ze proberen enkele mogelijkheden uit maar slagen er niet in om de tent recht te krijgen. N*** houdt het langer vol, hij experimenteert en gaat naar de tent van de leeshoek kijken hoe die in elkaar zit. Hij zoekt naar het gaatje in het doek en probeert om de stok er in te steken. Het doek ligt dubbel geplooid, waardoor de stok niet verder kan. Hij stopt er dan maar mee.</p>

<p><u>WO-TEC/MNS: Manipulatietafel: experimenteren met maïs, potjes vullen en ledigen.</u> WO-TEC-01.05 De leerlingen ontdekken al explorerend en experimenterend eigenschappen van allerlei grondstoffen en materialen. WO-MNS-SC-1.3.5 De leerlingen kennen en begrijpen omgangsvormen, leefregels en afspraken die van belang zijn voor het samenleven in een groep.</p>	<p>De leerlingen poetsen de maïs zelfstandig, zonder opmerking van de leerkracht wanneer ze morsen. De kinderen vullen en ledigen de potjes, bakken er taarten mee, maken soep,...</p>
<p><u>WO-RUI: bewegingshoek: bewegingsomloop ontwerpen.</u> WO-RUI-9 De leerlingen kunnen de ruimte inrichten in functie van hun spel. OD. LO 1.1 De kleuters kunnen diverse ruimtelijke hindernissen nemen door middel van klimmen en klauteren, stappen, lopen en springen.</p>	<p>F***, K*** en Y*** maakten vandaag een heel mooie bewegingsomloop. De kinderen beleven vooral plezier aan het inrichten van de ruimte en hiermee te experimenteren. Y*** demonstreert aan de andere kinderen wat de bedoeling is van de omloop.</p>
<p><u>NL-LEZ: Leeshoek: boekjes lezen en de inhoud ervan voorspellen (begeleiden).</u> NL-LEZ-DV-D02-01 De kleuters kunnen zich op basis van de illustraties een beeld vormen over de te verwachten inhoud van een tekst en hun persoonlijke ideeën hier over meedelen.</p>	<p>S*** en E*** bij mij genomen in de leeshoek, dit ging goed. In het begin was E*** vooral aan het woord en werd S*** door haar een beetje opzij geschoven. Na een opmerking van de leerkracht hield ze hier meer rekening mee en kon S*** ook eens antwoorden. De kinderen benoemden wat er op de prenten staat, wat ze denken wat er gebeurt, wat de oorzaak is van hetgene wat er gebeurt en dergelijke. De kinderen moesten bij aanvang van de activiteit samen één boekje kiezen dat we zouden gebruiken. Ze namen elk een ander boekje, uiteindelijk maakten ze toch een compromis welk boekje ze zouden nemen.</p>
<p><u>WO-TEC: Experimenteren met timmergerief.</u> WO-TEC-01.05 De leerlingen ontdekken al explorerend en experimenterend eigenschappen van allerlei grondstoffen en materialen.</p>	<p>De hoek is niet meer gekozen, morgen wordt hij vervangen door patronen namaken met logiblokken.</p>
<p><u>LO-MC, WO-RUI: Striijkparels steken + patronen namaken.</u> OD-LO-1.30 De kleuters kunnen de functionele grepen gebruiken voor het hanteren van voorwerpen. WI-RUI-8a De leerlingen kunnen mits aanwijzingen orde brengen in een beperkte ruimte met visueel gesteunde aanwijzingen.</p>	<p>A***, E*** en F*** maken patronen na met behulp van prenten. Hun fijne motoriek zit goed, ze nemen de strijkkparels vast tussen hun duim en wijsvinger. Bij E*** neemt het wel veel tijd in beslag.</p>
<p>Meespelen in de hoeken + spel van de kinderen gericht observeren.</p>	<p>OK. De kinderen zijn betrokken bezig in elke hoek, morgen wat meer aandacht schenken aan het observeren van L***, ze kan zich op zichzelf heel rustig bezig houden, maar komt ze ook tot een rijk spel?</p>

<p>09u50: LO-MC: klimmen en klauteren. OD. LO 1.1 De kleuters kunnen diverse ruimtelijke hindernissen nemen door middel van klimmen en klauteren, stappen, lopen en springen. WO-MNS-SC-1.3.5 De leerlingen kennen en begrijpen omgangsvormen, leefregels en afspraken die van belang zijn voor het samenleven in een groep. WI-MVL-IDEN 2.1 De kinderen kunnen in concrete situaties onderstaande begrippen in hun juiste, intuïtieve betekenis gebruiken: in, uit, op, boven, onder, naast, voor, achter, tussen, schuin (scheef), op elkaar, in elkaar, onder elkaar, binnen, buiten, rondom. MV-DRA-BV-1.17 De kinderen kunnen de vele expressiemogelijkheden van het eigen lichaam hanteren in functie van de te spelen rol.</p>	<p>Ok. De kinderen konden meteen zelfstandig aan de slag, omdat ze eerder in de week al hadden kennis gemaakt met het parcours. S^{***}, E^{***} en L^{***} hebben het moeilijk met de opdracht rond de ruimtelijke begrippen. Ze kijken af van de andere kinderen wat precies de bedoeling is. S^{***} voert regelmatig na elkaar dezelfde opdracht uit, namelijk klimmen over de ladder, de mat en springen in de hoepels. De kinderen leven de gemaakte afspraken tijdens het eindspel na. De kinderen werken expressief mee tijdens de opwarming (uitbeelden van ochtendritueel).</p>
<p>11u40: WI-RUI: ruimtelijke begrippen ervaren met krantenpapier. WI-MVL-IDEN 2.1 De kinderen kunnen in concrete situaties onderstaande begrippen in hun juiste intuïtieve betekenis gebruiken: in, uit, op, boven, onder, naast, voor, achter, tussen, schuin (scheef), op elkaar, in elkaar, onder elkaar, binnen, buiten, rondom. WO-MNS-SC-1.3.5 De leerlingen kennen en begrijpen omgangsvormen, leefregels en afspraken die van belang zijn voor het samenleven in een groep. OD-NL-2.11 De kinderen hanteren zoveel mogelijk standaard Nederlands ondersteund door volwassenen.</p>	<p>Vanaf het oriënteren vanuit het eigen lichaam loopt het bij de meeste kinderen mis. L^{***}, E^{***}, S^{***} en M^{***} vallen volledig uit, zij hebben totaal geen kennis van de ruimtelijke begrippen verworven. Ze kijken af van de andere kinderen en imiteren hen. A^{***} en L^{***} zijn hier wel heel sterk in. → Er moet zeker nog veel aan gewerkt worden. Voor de zwakkere kinderen specifieke oefeningen voorzien naar volgende week toe. De ruimtelijke begrippen integreren in andere lessen voor de klassikale activiteiten.</p>
<p>13u10 Meespelen in de hoeken + spel van de kinderen gericht observeren.</p>	<p>OK. Het is heel rustig in de klas. De kinderen zijn allemaal betrokken bezig. De knutselhoek is momenteel erg populair, de kinderen werken er aan de oven om het spel in de poppenkamer te verrijken.</p>
<p>13u10: Moetje voor S^{***}. Experimenteren met logiblokken + vormen benoemen. OD-NL-2.11 De kinderen hanteren zoveel mogelijk standaard Nederlands ondersteund door volwassenen.</p>	<p>S^{***} toont niet echt interesse in de activiteit. Hij bouwt de patronen correct na maar bij het benoemen van de vormen valt hij nog steeds uit. Hij kan wel verwoorden wat hij bouwt en welke kleur hij ervoor nodig heeft. Hij verwisselt blauw met groen. Hij vertelt ook of de blok te groot of te klein is, of hij dik of dun is en dergelijke. Een cirkel lijkt hij te herkennen, de andere vormen lukken nog niet. → Volgende week lassen we het moetje nog eens in, hij mag zelf kiezen wanneer hij dit doet, hij krijgt er de hele week de tijd voor.</p>

Lien Van Beylen

De meerwaarde van het werken zonder thema
met betrekking tot het welbevinden
van de leerkracht én kinderen.

<p>14u50: Taal-SPR: gedichtbeleving 'mijn tent'. NL-LEZ-DV-D02-01 De kleuters kunnen zich op basis van de illustraties een beeld vormen over de te verwachten inhoud van een tekst en hun persoonlijke ideeën hier over meedelen. OD-NL-2.11 De kinderen hanteren zoveel mogelijk standaard Nederlands ondersteund door volwassenen.</p>	<p>De kinderen benoemen wat er op de prenten staat en bedenken wat ze er mee kunnen doen. Ze komen meteen tot het bouwen van een kampvuur en een tent. Ze voeren de bewegingen mee uit en kunnen tegen het einde van de activiteit het versje al deels mee opzeggen. → het versje regelmatig herhalen in de loop van volgende week.</p>
---	---

<p align="center">Dagplanning 19.02.2016</p>	<p align="center">Reflectie</p>
<p>09u00: <u>WO – TIJD: Onthaal + borden en kalenders.</u> WO-TIJD-2.1 De leerlingen kunnen verschillende soorten kalenders functioneel gebruiken. OD-NL-2.11 De kinderen hanteren zoveel mogelijk standaard Nederlands ondersteund door volwassenen.</p>	<p>OK.</p>
<p>09u25: <u>MV-DRA: dramatiseren van verhaal 'over de mol die wou weten wie er op zijn kop gepoept heeft'.</u> MV-DRA-BV-1.17 De kinderen kunnen de vele expressiemogelijkheden van het eigen lichaam hanteren in functie van de te spelen rol. OD-NL-2.11 De kinderen hanteren zoveel mogelijk standaard Nederlands ondersteund door volwassenen. WO-MNS-SC-1.3.5 De leerlingen kennen en begrijpen omgangsvormen, leefregels en afspraken die van belang zijn voor het samenleven in een groep.</p>	<p>De kinderen tonen belangstelling voor de activiteit. Enkele kinderen reageren nog een beetje teruggetrokken en verlegen i.v.m. met het expressief duidelijk maken van hun rol. Na motivatie van de leerkracht en medeleerlingen voeren ze de opdracht toch uit. Het opzeggen van de tekst lukt al goed. De kinderen houden zich aan de eigen rol, enkelen hebben het moeilijk hun rol te onthouden. → Oplossen d.m.v. rolkaartjes of stokpoppetjes ter visuele ondersteuning.</p>
<p>09u40: <u>MV-BLD: experimenteren in de knutselhoek.</u> MV-BLD-OM-3.4 De kinderen kunnen de materialen en hulpmiddelen met voldoende inzicht en vaardigheden gebruiken om vorm te geven aan de eigen belevingswereld. MV-BLD-OM-1.2 De kinderen durven zich uitleven met een rijk aanbod aan materialen.</p>	<p>H***, J***, M***, A***, en N*** werken verder aan de oven, ze gaan hem verder schilderen en beslissen daarna om hem verder te versieren met diamanten, stickertjes en dergelijke,... ze zijn er erg trots op. Ze moeten de knopjes er nog aanmaken en dan is de oven klaar. Tijdens het drogen vallen de diamanten er af, de kinderen hebben deze vastgekleefd met gewone behangerslijm. → Maandag ontdekken de kinderen dit en gaan we bedenken hoe het komt dat ze er af vallen.</p>

<p><u>MV-DRA: poppenkamer: experimenteren met bakvormen en kookmateriaal + het volgen van een stappenplan (begeleiden).</u> MV-DRA-BV-1.17 De kinderen kunnen de vele expressiemogelijkheden van het eigen lichaam hanteren in functie van de te spelen rol. WO-TEC-01.05 De leerlingen ontdekken al explorerend en experimenterend eigenschappen van allerlei grondstoffen en materialen. WO-MNS-SC-1.3.5 De leerlingen kennen en begrijpen omgangsvormen, leefregels en afspraken die van belang zijn voor het samenleven in een groep. NL-LEZ-DV-D02-01 De kleuters kunnen zich op basis van de illustraties een beeld vormen over de te verwachten inhoud van een tekst en hun persoonlijke ideeën hier over meedelen. OD-NL-2.11 De kinderen hanteren zoveel mogelijk standaard Nederlands ondersteund door volwassenen.</p>	<p>Activiteit met F***, F***, M*** en N***. De leerkracht neemt het boekje erbij en we bekijken samen wat we nodig hebben om het recept te realiseren. De kinderen beslissen om cake te bakken. Ze zeggen dat we dan eerst het deeg moeten maken. De leerkracht bedenkt of het niet leuk zou zijn dat we ook echt deeg hebben. De kinderen stemmen toe en we brainstormen samen welke ingrediënten hier in moeten. We nemen bloem, zout, water en een grote kom erbij om speeldeeg te maken. Om de beurt voegen we de ingrediënten in de kom. De kinderen beginnen te kneden. Ze verwoorden spontaan wat er gebeurt. Er komen klontertjes, het wordt nat door het water → Dan moet je het mengen met de bloem! Het kleeft een beetje. Wanneer al het water weg is, moet er weer wat water bij. De kinderen vinden het heel leuk en experimenteren erop los. → Maandag is het speeldeeg klaar en kunnen we er ook echt mee spelen. Observeren wat de kinderen er verder mee doen.</p>
<p><u>WI-MTK: puzzelhoek: vrij puzzelen.</u> DB-WI-MTK-01.09 op basis van vormherkenning een puzzel voltooiën.</p>	<p>K*** kiest voor de derde dag op rij om te gaan puzzelen. Hij heeft nog geen inzicht in het technisch puzzelen. Hij experimenteert totdat de vormen in elkaar passen. Hij heeft ook geen oog voor de kleuren die op de puzzelstukjes staan. Wanneer de leerkracht hem begeleidt en gerichte instructies geeft, lukt het wel. → Wanneer K*** nog eens voor de puzzelhoek kiest, proberen te achterhalen waarom hij dit doet.</p>
<p><u>WO-TEC: constructiehoek: experimenteren met moeren en bouten + tent bouwen.</u> WO-TEC-01.05 De leerlingen ontdekken al explorerend en experimenterend eigenschappen van allerlei grondstoffen en materialen. OD-LO-1.30 De kinderen kunnen functionele grepen gebruiken voor het hanteren van voorwerpen.</p>	<p>L*** en K*** onderzoeken hoe ze de tent in elkaar kunnen steken. Ze gaan naar de leeshoek kijken hoe de tent in elkaar steekt en gaan vervolgens de gaatjes zoeken. Ze kunnen de gaatjes niet meteen vinden, K*** kiest voor een andere activiteit, L*** zoekt verder en slaagt er uiteindelijk in om de tent recht te zetten. Vervolgens wil hij een boekje lezen in de tent die hij zelf heeft rechtgezet. Hij neemt de kussens uit de poppenkamer en richt de tent in.</p>
<p><u>WO-TEC/MNS: Manipulatietafel: experimenteren met maïs, potjes en flesjes vullen en ledigen.</u> WO-TEC-01.05 De leerlingen ontdekken al explorerend en experimenterend eigenschappen van allerlei grondstoffen en materialen. WO-MNS-SC-1.3.5 De leerlingen kennen en begrijpen omgangsvormen, leefregels en afspraken die van belang zijn voor het samenleven in een groep. OD-LO-1.30 De kinderen kunnen functionele grepen gebruiken voor het hanteren van voorwerpen.</p>	<p>De kinderen proberen allerlei manieren uit om de kleine flesjes te vullen. A*** ontdekt dat het met de taartschep redelijk goed lukt. Andere materialen zijn te groot. Ik probeer om L*** aan te zetten om de flesjes te vullen door middel van het gebruik van het pincet, ze gaat hiermee aan de slag. Even later merk ik op dat Y*** het pincet heeft overgenomen. → L*** laat zich nogal snel commanderen en de les spellen door andere kinderen. Ze gaat er niet tegen in, dit zou ze soms wel mogen doen en wat meer mogen opkomen voor hetgene dat ze zelf wil → Dit is een leerproces van maanden/jaren,...</p>

<p><u>WO-RUI: bewegingshoek: bewegingsomloop ontwerpen.</u> WO-RUI-9 De leerlingen kunnen de ruimte in richten in functie van hun spel. OD. LO 1.1 De kleuters kunnen diverse ruimtelijke hindernissen nemen door middel van klimmen en klauteren, stappen, lopen en springen.</p>	<p>OK. Net voor de speeltijd merkt de leerkracht op dat S*** en L*** met ballen aan het gooien zijn. → In de gaten houden volgende keer, doen ze het met een bepaalde reden of is dit doelloos? Eventueel naar volgende week toe een mikplaat toevoegen waarnaar ze kunnen gooien + punten telling aan koppelen indien het aanslaat (extra teloefening).</p>
<p><u>NL-LEZ: Leeshoek: boekjes lezen en de inhoud ervan voorspellen + verhaal over de mol navertellen a.d.h.v. prenten.</u> NL-LEZ-DV-D02-01 De kleuters kunnen zich op basis van de illustraties een beeld vormen over de te verwachten inhoud van een tekst en hun persoonlijke ideeën hier over meedelen. OD-NL-2.11 De kinderen hanteren zoveel mogelijk standaard Nederlands ondersteund door volwassenen. WO-MNS-SC-1.3.5 De leerlingen kennen en begrijpen omgangsvormen, leefregels en afspraken die van belang zijn voor het samenleven in een groep.</p>	<p>A*** wil het verhaal over de mol navertellen, maar wil dit niet alleen doen. Ze zoekt een vriendje in de klas dat met haar wil komen meespelen. Uiteindelijk kan ze F*** overtuigen. Even later is ook Y*** terug te vinden in de leeshoek. Ze zit op een kussen met de prenten van de Mol op haar schoot en vertelt tegen zichzelf het verhaal luidop na. Even later kiest ze voor het boek van het ijsje, dit bladert ze door.</p>
<p><u>WO-RUI: Experimenteren en patronen na leggen met logiblokken.</u> WI-MET-OBJ. 1.2.5 De lln. kunnen, door manipuleren en kijken, twee objecten vergelijken, steunend op één kwantificeerbare eigenschap, en gebruiken daarbij de begrippen: - voor lengte: lang, langer, kort, korter, even lang/kort; idem voor hoog, laag, groot en klein. WI-RUI-8a De leerlingen kunnen mits aanwijzingen orde brengen in een beperkte ruimte met visueel gesteunde aanwijzingen.</p>	<p>Nog niet gekozen.</p>
<p><u>LO-MC, WO-RUI: Strijkparels steken + patronen namaken.</u> OD-LO-1.30 De kleuters kunnen de functionele grepen gebruiken voor het hanteren van voorwerpen. WI-RUI-8a De leerlingen kunnen mits aanwijzingen orde brengen in een beperkte ruimte met visueel gesteunde aanwijzingen.</p>	<p>OK.</p>
<p>Meespelen in de hoeken + spel van de kinderen gericht observeren, extra aandacht besteden aan dat van L***.</p>	<p>Er zijn enkele kinderen afwezig, 6 kinderen werken aan de oven. Door de afwezigheid en de grote belangstelling in de knutselhoek blijven de andere hoeken een beetje leeg. K*** kiest voor de puzzelhoek, enkele kleuters kiezen voor de poppenkamer en de bewegingshoek.</p>
<p>11u40: <u>MV-BWG/DNS: dansen op muziek.</u> MV-BWD-G-6 De kinderen nemen verschillende soorten muziek waar en reageren er spontaan op. OD-MV-2.5 De kinderen kunnen met plezier een toenemend vermogen tot experimenteren en improviseren ontwikkelen met klank, stem of instrument.</p>	<p>De kinderen vinden de activiteit heel fijn, ze kennen de dansjes en voeren deze correct uit. Ze zingen en dansen mee en beleven er plezier aan.</p>

Bijlage 4: De vernieuwde hoekenfiche die meer aansluit bij het werken zonder thema.

<p>Aandacht voor → <i>Hier komt de beschrijving van de hoek, bijvoorbeeld: aandacht voor nabootsingsspelen en sociale vaardigheden binnen het samen eiland.</i></p>		
<p>Wat wil ik met deze hoek bereiken? <i>Hier komt de motivatie waarom ik ervoor kies om de hoek op deze manier in te richten + met welke bedoeling ik de hoek inricht + welk spel ik ermee wil uitlokken.</i></p>		
<p>Spelideeën en concrete doelen met verwijzing naar leerplan</p>	<p>Spelimpulsen: <i>'Hoe kan ik de kleuters stimuleren om het vrij spel uit te breiden of te verdiepen zonder actief mee te spelen in de hoek?'</i></p>	<p>Materialen</p>
<p>Startspelidee: <i>Hier wordt het startspelidee opgenomen, ter extra ondersteuning worden hier leerplandoelen en concrete lesdoelstellingen aan gekoppeld. <u>Bijvoorbeeld:</u></i></p> <p><i>WO-MNS-SC-1.3.5 De leerlingen kennen en begrijpen omgangsvormen, leefregels en afspraken die van belang zijn voor het samenleven in een groep.</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>WO.MNS.SC.1.3.5 De kinderen maken samen met de leerkracht afspraken en sancties die gelden in het samen eiland.</i> - <i>WO.MNS.SC.1.3.5 De kinderen houden rekening met de gemaakte afspraken en regels en leven deze na.</i> 	<p><i>Hier worden spelimpulsen opgenomen, dit kan gaan van materialen die worden toegevoegd, opdrachtkaarten, werkkaarten, stappenplannen en dergelijke.</i></p>	<p><i>.Hier worden alle materialen in opgenomen die bij het startspelidee in de hoek aanwezig zijn.</i></p>

Observatie: Wat wil ik te weten komen?	Organisatie en afspraken
<p>Gerichte observatie (op voorhand invullen) of spontane observatie (achteraf aanvullen) <i>Hier komen enkele gerichte observatievragen te staan (een observatielijst) om te kunnen nagaan of de hoek werkt.</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. <i>Slaat de hoek aan?</i> 2. <i>Welke materialen spreken aan en welke minder? Wat kan hiervoor de reden zijn? Hoe kan dit extra gestimuleerd worden?</i> 3. <i>Lokt de hoek betrokkenheid uit? Lokt het betrokken spel uit?</i> 4. <i>Draagt de hoek bij tot het stimuleren van zelfstandigheid en ondernemingszin?</i> 5. <i>Wordt er ruimte geboden aan vrij kleuterinitiatief, vrij spel en autonomie?</i> 6. <i>Wat trekt het meest aan in de hoek en wat minder?</i> 7. <i>In welke mate is er nog spelbegeleiding nodig van de leerkracht?</i> 8. <i>Voldoet het hoekenaanbod aan de vereiste van een rijk basismilieu?</i> 9. <i>Is de hoek gelegen op een gunstige plaats?</i> 10. <i>Is de hoek aantrekkelijk ingevuld?</i> 11. <i>Hoe kan de hoek nog rijker worden ingevuld?</i> 	<p><i>Hier worden de organisatie en de afspraken in opgenomen.</i></p>

Bijlage 5: Yogalessen.

CONCRETE LEIDOELEN	
<ul style="list-style-type: none"> - CO.LO.1.16 De kinderen worden stil tijdens het uitvoeren van de yogaoefeningen en ervaren dit als een rustig gevoel. - MV.BWG.BM.25 De kinderen voelen tijdens het uitvoeren van de yogaoefeningen het verschil tussen een gespannen en ontspannen lichaam. - MV.MUZ.SV.12 De kinderen controleren hun ademhaling door rustig in en uit te ademen wanneer de leerkracht dit aangeeft. - WO.MNS.SC.1.1.1 De kleuters geven op het gevoelensbord aan hoe ze zich voelen na de yogales en vertellen waarom dit zo is. 	
BEGINSITUATIEINFORMATIE	
Relevante kind- en groepsinformatie in functie van gekozen doelen	Gevolgen van beginsituatie voor de betreffende activiteit i.f.v. het bereiken van de vooropgestelde doelen
Het is de eerste keer dat de kinderen een yogales krijgen op school.	<ul style="list-style-type: none"> ➔ De yogales stapsgewijs opbouwen. Wanneer de kinderen niet willen meedoen is dit oké. Ze kijken dan rustig toe, maar houden het wel stil (het zou kunnen dat enkele kinderen liever nog even willen toe kijken wat er allemaal gebeurt, omdat dit een totaal nieuw gegeven voor hen is).
De kinderen zijn ondertussen vertrouwd met de werking van het gevoelensbord.	<ul style="list-style-type: none"> ➔ De kinderen weten hoe het gevoelensbord werkt en kunnen motiveren waarom ze met een bepaald gevoel zitten.
GROEPERINGSVORM	
Keuze in het vet zetten	Motivatie
✓ Grote groep	De bewegingsmomenten worden standaard in grote georganiseerd. Yoga kan eventueel ook in kleinere groepjes gegeven worden, maar aangezien ik rest van de klasgroep niet zomaar in de klas kan laten, is dit geen optie.
WERKVORM	
Keuze werkvorm	Motivatie
Aanbiedende werkvorm: - Doceren en demonstreren.	De leerkracht is hoofdzakelijk aan het woord en demonstreert + vertelt de opdrachten aan de kinderen. De kinderen luisteren en voeren vervolgens de instructie van de leerkracht uit. Binnen de yogales is er wel ruimte voor interactie doordat de kinderen regelmatig mogen vertellen wat ze voelen/waarnemen, welk gevoel dit bij hen teweegbrengt en dergelijke.

MATERIALEN	
Kuize	Aandachtspunt bij uitwerking
<ul style="list-style-type: none"> - Handpop verkleed als Indiaan - Bellenkrans - Yoga matjes in een cirkel - CD speler + Cd 'wie zoekt die zingt'. - Prenten van het boek 'kikker vindt een schaf'. - Zonnekaartjes met gevoelens. - Yoga kaarten - Schatkist + stenen - Stiften 	<ul style="list-style-type: none"> - Alle materialen liggen klaar. - De oefeningen worden stapsgewijs aangebracht (het is de eerste keer dat de kinderen yoga krijgen op school). - Na afloop van de activiteit prikken de kinderen hun knijpertje op het gevoelensbord. Op deze manier kan de leerkracht vergelijken welk effect de yogales heeft op het gedrag van de kinderen.
EXTRA DIFFERENTIATIEMOGELIJKHEDEN	
Mogelijkheden	uitwerking
<ul style="list-style-type: none"> - Yoga kaarten aanbieden in het beweeg veld of ergens anders in de klas. - Yoga Integreren in het onthaalmoment - Een yogabingospel aanbieden in het denk veld. 	<ul style="list-style-type: none"> - Yoga kaarten aanbieden waarmee de kinderen zelfstandig in de klas aan de slag kunnen gaan wanneer ze hier zin in hebben. - Een speciaal relaxatie moment verwerken in het onthaalmoment. - Het yogabingospel uitwerken.
OBSERVATIE EN BIJSTURING	
Aandachtspunten voor observatie	Ideeën voor bijsturing
<ul style="list-style-type: none"> - Is het verhaal geschikt voor het niveau en de leeftijdsgroep? - Zijn de kinderen betrokken tijdens de activiteit? Tonen ze er interesse in? Hoe kan ik hier verder op inspelen? - Wat zijn de knelpunten binnen deze activiteit? - Hoe kan ik de knelpunten aanpakken? - Zijn er kinderen die specifieke moeilijkheden ervaren? Wat? - Zijn er kinderen waarbij extra geïnteresseerd moet worden rond een bepaald aspect? Wat? Hoe kan ik dit doen? - Zijn de oefeningen motorisch haalbaar voor de kinderen? - Hoe reageren de kinderen op de yoga activiteiten? - Welk effect heeft de yogales op het welbevinden van de kinderen? - Kunnen de kinderen tot rust komen met behulp van yoga? 	<ul style="list-style-type: none"> → Zie luitje reflectie onder dagplanning in stagemap voor reflectie van de les.
BRONNEN	
<p>Leerplannen OVSG Helen Purperhart, Het yoga avontuur voor kinderen, Katwijk, Uitgeverij Phanta Rhei, 2004 Yogabingo kaarten, Helen Purperhart.</p>	

 Binnenkant lesvoorbereidingsformulier		
Wat wil ik bereiken?	Wat gaan we doen?	Wat mag ik niet vergeten? Wat heb ik nodig?
Lesfasen en concrete doelstellingen	Lesverloop	Didactische aandachtspunten
<p><u>Sfeerschepping:</u></p> <p><u>Inleiding:</u> Losmaken van de spieren.</p>	<p>Christiaan en Christiaan ligt nog te slapen, wie wil hem eens rustig wakker maken? Hij vindt het fijn om wakker te worden met het geluid van zacht rinkelende belletjes. Christiaan komt rond in de kring en geeft de kinderen één voor één een hand, begroet de kinderen en zegt: "hallo, fijn dat je er bij bent".</p> <p>De leerkracht vertelt dat we eerst even gaan opwarmen. Dit doen we met het liedje van 's ochtends bij het onthaal.</p> <p>Hierna begroeten de kinderen het zonnetje. We gaan allemaal rechtstaan met onze handen gestrekt langs ons lichaam. We sluiten onze ogen en maken het heel stil. We dromen over een geel zonnetje dat heel hard aan het schijnen is op een warme dag. We voelen de warme zonnestralen die schijnen op ons gezicht. Voelen jullie allemaal het warme zonnetje? Vervolgens doen we de zonnegroet.</p> <p><u>De zonnegroet.</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Ik maak een zon (cirkel boven hoofd) - Groot en rond - Ik stamp met mijn voeten op de grond (stampen) - Ik ga nu hand na hand (handen over benen) - Als een grote olifant (op handen en knieën zitten met een rechte rug). - Ik maak me lang (één hand en één been strekken). - Ik ben niet bang (wisselen) - Ik maak me klein (bolletje maken) - Dat vind ik fijn (blijven). - Ik stap en stap en stap (één been recht zetten, ander been volgen). - Ik rek en strek (uitrekken). - Ik draai (ronddraaien met armen gespreid) - Het is te gek (springen, eindigen met duim omhoog). 	<p>De yoga les wordt rustig aan opgebouwd. Wanneer er enkele leerlingen eerst even rustig willen toekijken wat er allemaal gebeurt en hoe het precies in zijn werk gaat, mag dit, op voorwaarde dat ze stil zijn en zich rustig bezig houden.</p> <p>Bijkomende aandachtspunten inzake organisatie, wenken, materialen</p> <p>1. Organisatie:</p> <p>2. Materialen:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Handpop verkleed als indiaan - Bellenkrans - Yoga matjes in een cirkel - CD speler + Cd 'wie zoekt die zingt'. - Prenten van het boek 'kikker vindt een schat'. - Zonnekaartjes met gevoelens. - Yoga kaarten - Schatkist + stenen - Stiften

<p>Spreken over hun gevoelens.</p> <p>Aanbrengen van verhaal.</p> <p>Kern: Kinderyoga.</p> <p>Verwerking:</p> <p>Slot:</p>	<p>Zonnetjes plukken: de kinderen zitten weer op hun matjes. We gaan zonnetjes plukken. Welk zonnetje past bij jou vandaag? We hebben blij, boos, bang en verdrietig. De kinderen mogen vertellen waarom ze voor dit zonnetje kiezen. De leerkracht neemt het verhaaltje van kikker erbij en vertelt het verhaal aan de kinderen.</p> <p>Ze bespreken kort wat er gebeurt. Hierna vertelt de leerkracht dat ze zelf ook het verhaal van kikker gaan beleven.</p> <p>De leerkracht voert gezamenlijk met de kinderen enkele yoga oefeningen uit en bespreekt kort de oefeningen + prenten.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Sfinx - Poort - Boom - Krijger - Kever - Kaars - Bloem - Wiel <p>De leerkracht heeft een schatkist met stenen meegebracht. Ze legt de stenen allemaal in het midden van de kring. De kinderen moeten even heel goed kijken en mogen vervolgens een eigen steen kiezen. De kinderen mogen kort vertellen waarom precies ze voor die steen hebben gekozen. Hierna mogen de kinderen de steen nog versieren met stift indien ze dit willen.</p> <p>Na het uitvoeren van de yoga oefeningen moeten de kinderen hun knijpertje verhangen op het gevoelensbord. Op deze manier kan de leerkracht meten welk effect dit heeft op het welzijn van de kinderen. Later in de klas wordt er nog een reflectiegesprekje gevoerd over de yogales.</p>	
---	---	--

Activiteitentitels: Doelgroep: P 1 2 3	
Naam activiteit: Kinder yoga 'het boerderij avontuur'	
Gepland op: 12.05.2016	
KERN LEERPLANDOELEN	
<ul style="list-style-type: none"> - OD.LO.1.16 De kinderen kunnen komen tot rustervaringen. - MV.BWV.BM.25 De kinderen nemen waar en exploreren spanning (gespannen/ontspanning). - MV.MUZ.SV.12 De kinderen beheersen het in- en uitademen. - WO.MNS.SC.1.1.1 De kinderen kunnen de eigen gevoelens van angst, blijheid, boosheid, of verdriet (h)erkennen, uitdrukken en benoemen. - OD.LO.1.3 De kinderen kunnen het evenwicht behouden in verplaatsingen en bij houdingen op diverse steunvlakken. 	
INROOD/ANALYSE	
Kennen	Kunnen
<ul style="list-style-type: none"> - weten wat spanning en ontspanning betekent en hoe ze dit kunnen ervaren op het eigen lichaam. - Het verschil tussen spanning en ontspanning. 	<ul style="list-style-type: none"> - Hun lichaam opspannen en ontspannen (kracht zetten in een bepaald lichaamsdeel). - Verschillende yogahoudingen aannemen en deze positie enkele seconden aanhouden. - Hun evenwicht bewaren. - Hun ademhaling controleren.
	Attitude
	<ul style="list-style-type: none"> - De leerlingen tonen respect voor het materiaal en gaan hier veilig en zorgzaam mee om. - De kinderen tonen respect voor elkaar en hun uitingen. - De kinderen zijn rustig tijdens de yogales.
WOORDEN EN BEGRIPPEN	
Functionele woordenschat	Thema woordenschat
Stil zitten Rustig/stil maken. Rekken Strecken Draaien	Yoga Houdingen Spanning Ontspanning Zonnegroet
CONCRETE LE DOELEN	
<ul style="list-style-type: none"> - OD.LO.1.16 De kinderen worden stil tijdens het uitvoeren van de yoga oefeningen en ervaren dit als een rustig gevoel. - MV.BEW.BM.25 De kinderen voelen tijdens het uitvoeren van de yoga oefeningen het verschil tussen een gespannen en ontspannen lichaam. - MV.MUZ.SV.12 De kinderen controleren hun ademhaling door rustig in en uit te ademen tijdens het uitvoeren van de yoga oefeningen. - WO.MNS.SC.1.1.1 De kinderen geven op het gevoelensbord aan hoe ze zich voelen na de yogales. - OD.LO.1.3 De kinderen blijven 10 seconden in de yogahouding staan en proberen hierbij om hun evenwicht te bewaren. 	

BEGINSITUATIE INFORMATIE	
Relevante kind- en groepsinformatie in functie van gekozen doelen	→ Gevolgen van beginsituatie voor de betreffende activiteit i.f.v. het bereiken van de vooropgestelde doelen
<p>Het is de derde keer dat de kinderen in contact komen met yoga.</p> <p>Vooral de jongens hebben toch ook nog nood aan een uitlaatklep.</p> <p>De kinderen zijn intussen voldoende vertrouwd met de werking van het gevoelsbord en de opbouw van de yogales.</p>	<p>→ De kinderen weten intussen voldoende wat de les inhoudt en hoe ze de technieken kunnen uitvoeren.</p> <p>→ De kinderen kunnen een tikspel spelen wanneer de leerkracht de materialen klaar legt.</p> <p>→ De kinderen weten hoe het gevoelsbord werkt en kunnen motiveren waarom ze met een bepaald gevoel zitten.</p>
GROEPERINGSVORM	
Keuze in het ver zetten	→ Motivatie
<p>✓ Grote groep</p>	De bewegingsmomenten worden standaard in grote groep georganiseerd. Yoga kan eventueel ook in kleinere groepjes gegeven worden maar aangezien de rest van de klasgroep niet zomaar in de klas kan blijven, is dit geen optie.
WERKFORM	
Keuze werkform	→ Motivatie
<p>Aanbiedende werkform:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Doceren en demonstreren. 	De leerkracht is noodzakelijk aan het woord en demonstreert + vertelt de opdrachten aan de kinderen. De kinderen luisteren en voeren vervolgens de instructie van de leerkracht uit. Binnen de yogales is er wel ruimte voor interactie doordat de kinderen regelmatig mogen vertellen wat ze voelen/waarnemen en welk gevoel dit bij hen teweeg brengt.
MATERIALEN	
Keuze	→ aandachtspunt bij uitwerking
<ul style="list-style-type: none"> - Handpop verkocht als cadeau. - Bellenkrans. - Yoga matjes in een cirkel. - CD speler + CD wie zoekt die zingt. 	<ul style="list-style-type: none"> - De leerkracht legt de materialen klaar en ondertussen spelen de kinderen een tikspel. - De oefeningen worden stapsgewijs aangebracht. - De leerkracht begeleidt en ondersteunt de kinderen waar nodig. - Na afloop van de activiteit mogen de kinderen hun knijpertje -indien ze dit willen- verplaatsen op hun gevoelsbord, zo kan de leerkracht meten hoe de kinderen zich voelen na de yogales. - De kinderen helpen met het opruimen van de materialen.

EXTRA DIFFERENTIATIEMOGELIJKHEDEN	
Mogelijkheden	Uitwerking
<ul style="list-style-type: none"> - Yogakaarten aanbieden in het beweegeland of ergens anders in de klas. - Yoga integreren in het onthaalmoment. Een yogabingospel aanbieden in het denkeland. 	<ul style="list-style-type: none"> - Yogakaarten aanbieden waarmee de kinderen zelfstandig in de klas aan de slag kunnen gaan wanneer ze hier zin in hebben. - Een speciaal relaxatiemoment verwerken in het onthaalmoment. Het yogabingospel uitwerken.
OBSERVATIE EN BIJSTURING	
Aandachtspunten voor observatie	Ideën voor bijsturing
<ul style="list-style-type: none"> - Zijn de kinderen betrokken tijdens de activiteit? Tonen ze er interesse in? Hoe kan ik daar verder op inspelen? - Wat zijn de knelpunten binnen deze activiteit? - Hoe kan ik deze knelpunten aanpakken? - Zijn er kinderen die specifieke moeilijkheden ervaren? Wat? - Zijn er kinderen waarbij extra geïnfocust moet worden rond een bepaald aspect? - Wat? Hoe kan ik dit aanpakken? - Zijn de oefeningen motorisch haalbaar voor de kinderen? - Hoe reageren de kinderen op de yogales? - Welk effect heeft de yogales op het welbevinden van de kinderen? - Kunnen de kinderen tot rust komen met behulp van yoga? 	<ul style="list-style-type: none"> ➔ zie vorige reflectie onder dagplanning in stagemap voor reflectie van de les.
BRONNEN	
<p>Leerplannen OVSIG Helen Purperhart, Het yoga avontuur voor kinderen, Katwijk, Uitgeverij Phanta Rhei, 2004 De Vlinderboom Balen onder leiding van Kathleen Roosen.</p>	

Lesverloop.**1. Sfeerschepping:**

Wakker maken van Christiaantje indiaantje, wie weet er nog hoe het moet?

2. Inleiding:

- Opwarmen met dansje 'wie zoekt die zingt nr. 56'.

De kinderen begroeten samen met de leerkracht het zonnetje a.d.h.v. de zonnegroet.

- Ik maak een zon (cirkel boven hoofd)
- Groot en rond
- Ik stamp met mijn voeten op de grond (stampen)
- Ik ga nu hand na hand (handen over benen)
- Als een grote olifant (op handen en knieën zitten met een rechte rug).
- Ik maak me lang (één hand en één been strekken).
- Ik ben niet bang (wisselen)
- Ik maak me klein (bolletje maken)
- Dat vind ik fijn (blijven).
- Ik stap en stap en stap (één been recht zetten, ander been volgen).
- Ik rek en strek (uitrekken).
- Ik draai (ronddraaien met armen gespreid)
- Het is te gek (springen, eindigen met duim omhoog).

3. Kern.

De leerkracht vertelt een fantasieverhaal met yogaoefeningen in verwerkt.

Je bent in de natuur en onderweg kom je van alles tegen. Boven in de lucht hoor je de vogels vrolijk fluiten en je zou wel met ze mee willen vliegen. Dat kan natuurlijk niet echt maar je probeert het toch. Ga rechtop staan met beide voeten naast elkaar. Adem in en breng je armen naar opzij tot schouderhoogte. Adem uit en breng je armen naar beneden en zak door je knieën. Op een inademing kom je weer omhoog. Herhaal de oefening 10 keer achter elkaar.

Als je hebt gevlogen, wil je graag weer verder. Maar ineens zie je op een tak van een boom een rups. Rupsen moeten heel veel sappige blaadjes eten om later een mooie, grote vlinder te worden. Je kijkt eens heel goed naar de rups en je vindt het wel een grappig beest want hij heeft een leuke manier van lopen. Dat wil jij ook wel eens proberen! Buig voorover en zet je handen voor je op de grond. Maak nu een rupsenhupje en stap dan weer met je handen naar voor. Dit doe je een aantal keer achter elkaar.

De rups is moe en gaat liggen. Maak jezelf maar heel klein en stel je voor dat je in een eigen cocon zit (pauze). De rups gaat zich ontpoppen en verandert in een mooie vlinder. Strijk je vleugels plat en fladder door de ruimte.

Plotseling hoor je in de verte het gekwaak van kikkers. Je staat op en loopt nieuwsgierig in de richting van de geluiden. Bij de oever zie je de kikkers in en uit het water springen. Ga in de hurkzit zitten met je benen iets uit elkaar. Zet je handen plat voor je op de grond. Spring op een inademing naar omhoog en kom op een uitademing weer naar beneden.

Je hebt al een flink eind gelopen en door het nadoen van de vogels, de rups, de vlinder en de kikkers begin je een beetje moe te worden. Daarom wil je heel graag even uitrusten. Ga op je hielen zitten met je knieën tegen elkaar. Leun naar voren en leg je voorhoofd op de grond. Blijven even zo zitten (pauze) en dan kom dan weer omhoog.

Nadat je even lekker hebt uitgerust ga je verder met de wandeling in de natuur. En ineens zie je in de verte een boerderij. Daar moet je meer van weten! In het begin loop je nog rustig maar hoe dichterbij de boerderij komt hoe vlugger je gaat lopen want je wil weten wat daar allemaal te zien is. Lopen op plaats en tempo opvoeren tot je op de boerderij bent.

In de schuur van de boerderij zit een uilennest verstopt. Ze kunnen goed zien en horen, dat maakt van hen goede jagers. Ze kunnen hun hoofd bijna in een cirkel ronddraaien. Hoever kan jou hoofd draaien? Ga in hurkzit zitten met je benen naast elkaar. Breng je armen achter je rug en weef ze in elkaar. Doe je ogen wijd open en kijk zo ver mogelijk over je schouders, op zoek naar je prooi.

Een beetje verder kom je een paard tegen dat bezig is met het maken van paardensprongen. Probeer het zelf ook eens! Buig voorover, zet je handen plat op de grond en buig een beetje door je knieën. Zwaai in één beweging je rechtervoet omhoog en als je voet neerkomt zwaai je met je andere voet omhoog. Herhaal deze oefening 10 keer.

Verder op de boerderij kom je een hond tegen en je ziet hoe hij zich uitstrekt. Kijk of je zelf een hondenstretch kan nadoen.

Je hebt je heerlijk uitgerekt en daarna heb je zin om weer verder te wandelen. Maar plotseling hoor je ver weg het geluid van de klokken. Je staart in de verte en ziet de klokkentoren van het dorp. Is het al zo laat? Het is tijd om naar huis te gaan!

4. Verwerking:

Na je lange wandeling ben je doodmoe thuis gekomen. Je gaat lekker lui op je rug liggen en droomt nog even over je avontuur. In je dromen kan je alles beleven wat je maar wilt.

Je droomt heerlijk weg maar opeens is je avontuur voorbij. Voordat je weer gaat spelen moet je eerst wel echt helemaal goed wakker worden. → Alle lichaamsdelen losschudden.

5. Slot:

De kinderen doen alsof ze gaan slapen en wanneer de juf hen komt kietelen gaan ze in stilte weer naar de kleedkamer en maken ze zich klaar.

Activiteitenfiche	Doelgroep: P 1 2 3
Naam activiteit: Kinderyoga 'zeedieren'.	Gepland op: 28.04.2016

KERNLEERPLANDOELLEN		
<ul style="list-style-type: none"> - OD.LO.1.16 De kinderen kunnen komen tot rustervaringen. - MV.BWG.BM.25 De kinderen nemen waar en exploreren spanning (gespannen/ontspanning). - MV.MUZ.8V.12 De kinderen beheersen het in- en uitademen. - WO.MNS.BG.1.1.1 De kinderen kunnen de eigen gevoelens van angst, blijheid, boosheid, of verdriet (h)erkennen, uitdrukken en benoemen. - OD.LO.1.3 De kinderen kunnen het evenwicht behouden in verplaatsingen en bij houdingen op diverse steunvlakken. 		
INHOUDSANALYSE		
Kennen	Kunnen	Attitude
<ul style="list-style-type: none"> - Weten wat spanning en ontspanning betekent en hoe ze dit kunnen ervaren op hun eigen lichaam. - Het verschil tussen spanning en ontspanning. - Wiskundige begrippen: groot, klein, lang. 	<ul style="list-style-type: none"> - Hun lichaam ontspannen en opspannen (kracht zetten in een bepaald lichaamsdeel). - Verschillende yogahoudingen aannemen en deze positie enkele seconden aanhouden. - Hun evenwicht bewaren. - Hun ademhaling controleren. 	<ul style="list-style-type: none"> - De leerlingen tonen respect voor het materiaal en gaan hier veilig en zorgzaam mee om. - De kinderen tonen respect voor elkaar en hun uitingen. - De kinderen zijn rustig tijdens de yogales.
WOORDEN EN BEGRIPPEN		
Functionele woordenschat	Themawoordenschat	
Wakker worden Stil zitten Rustig/stil maken Rekken Strecken Draaien Doorschulven.	Yoga Houdingen Spanning Ontspanning Zonnegroet	

CONCRETE LEERDOELEN	
<ul style="list-style-type: none"> - OD.LO.1.15 De kinderen worden stil tijdens het uitvoeren van de yogaoefeningen en ervaren dit als een rustig gevoel. - MV.BEW.BM.25 De kinderen voelen tijdens het uitvoeren van de yogaoefeningen het verschil tussen een gespannen en ontspannen lichaam. - MV.MUZ.SV.12 De kinderen controleren hun ademhaling door rustig in en uit te ademen tijdens het uitvoeren van de yogaoefeningen. - WO.MNB.SO.1.11 De kinderen kiezen een knuffelkaartje dat vandaag bij hen past en verwoorden waarom ze dit precies dat gekozen hebben. - WO.MNB.SO.1.1.1 De kinderen geven op het gevoelsbord aan hoe ze zich voelen na de yogales. - OD.LO.1.3 De kinderen blijven 10 seconden in de yogahouding staan en proberen hierbij om hun evenwicht te bewaren. 	
BEGIN SITUATIEINFORMATIE	
<p>Relevante kind- en groepsinformatie in functie van gekozen doelen</p>	<p>→ Gevolgen van beginsituatie voor de betreffende activiteit i.f.v. het bereiken van de vooropgestelde doelen</p>
<p>Het is de tweede keer dat de kinderen in contact komen met yoga.</p> <p>K*** gaf de vorige keer aan dat hij ook graag tikkerje wil spelen tijdens de LO lessen.</p> <p>De kinderen zijn intussen vertrouwd met de werking van het gevoelsbord.</p>	<ul style="list-style-type: none"> → De kinderen weten intussen dus al een beetje wat het inhoudt. → De kinderen kunnen een tikspel spelen wanneer de leerkracht de materialen klaar legt. → De kinderen weten hoe het gevoelsbord werkt en kunnen motiveren waarom ze met een bepaald gevoel zitten.
GROEPERINGSVORM	
<p>Keuze in het vet zetten</p> <p>✓ Grote groep.</p>	<p>→ Motivatie</p> <p>De bewegingsmomenten worden standaard in grote groep georganiseerd. Yoga kan eventueel ook in kleinere groepjes gegeven worden, maar aangezien de rest van de klasgroep niet zomaar in de klas kan blijven, is dit geen optie.</p>
WERKFORM	
<p>Keuze werkform</p> <p>Aanbiedende werkform:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Doceren en demonstreren. 	<p>→ Motivatie</p> <p>De leerkracht is hoofdzakelijk aan het woord en demonstreert + vertelt de opdrachten aan de kinderen. De kinderen luisteren en voeren vervolgens de instructie van de leerkracht uit. Binnen de yogales is er wel ruimte voor interactie, doordat de kinderen regelmatig mogen vertellen wat ze voelen/waarnemen en welk gevoel dit bij hen teweeg brengt.</p>

MATERIALEN	
Keuze	Aandachtspunt bij uitwerking
<ul style="list-style-type: none"> - Handpop verkleed als Indiaan. - Bellenkrans. - Yoga matjes in een cirkel. - CD speler + CD wie zoekt die zingt. - Knuffelkaartjes - Yoga kaarten 	<ul style="list-style-type: none"> - De leerkracht legt de materialen klaar en ondertussen spelen de kinderen een tikspel. - De oefeningen worden stapsgewijs aangebracht. - De leerkracht begeleidt en ondersteunt de kinderen waar nodig. - Na afloop van de activiteit mogen de kinderen hun knuffeltje -indien ze dit willen- verplaatsen op hun gevoelensbord, zo kan de leerkracht meten hoe de kinderen zich voelen na de yogales. - De kinderen helpen met het opruimen van de materialen.
EXTRA DIFFERENTIATIEMOGELIJKHEDEN	
Mogelijkheden	uitwerking
<ul style="list-style-type: none"> - Yoga kaarten aanbieden in het beweegveld of ergens anders in de klas. - Yoga integreren in het onthaalmoment. - Een yogabingospel aanbieden in het denkveld. 	<ul style="list-style-type: none"> - Yoga kaarten aanbieden waarmee de kinderen zelfstandig in de klas aan de slag kunnen gaan wanneer ze hier zin in hebben. - Een speciaal relaxatiemoment verwerken in het onthaalmoment. - Het yogabingospel uitwerken.
OBSERVATIE EN BIJSTURING	
Aandachtspunten voor observatie	Ideeën voor bijsturing
<ul style="list-style-type: none"> - Zijn de kinderen betrokken tijdens de activiteit? Tonen ze er interesse in? Hoe kan ik verder op inspelen? - Wat zijn de knelpunten binnen deze activiteit? - Hoe kan ik deze knelpunten aanpakken? - Zijn er kinderen die specifieke moeilijkheden ervaren? Wat? - Zijn er kinderen waarbij extra geoefend moet worden rond een bepaald aspect? - Wat? Hoe kan ik dit aanpakken? - Zijn de oefeningen motorisch haalbaar voor de kinderen? - Hoe reageren de kinderen op de yogales? - Welk effect heeft de yogales op het welbevinden van de kinderen? - Kunnen de kinderen tot rust komen met behulp van yoga? 	<ul style="list-style-type: none"> → Zie leuke reflectie onder dagplanning in stagemap voor reflectie van de les.
BRONNEN	
Leerplannen OVSG Helen Purperhart, Het yoga avontuur voor kinderen, Katwijk, Uitgeverij Phanta Rhei, 2004 Yogabingo kaarten, Helen Purperhart.	

Lesverloop.**1. Sfeerschepping:**

Wakker maken van Christiaantje indiaantje, wie weet er nog hoe het moet?

2. Inleiding:

- Opwarmen met dansje 'wie zoekt die zingt nr. 56'.
- Hierna kiezen we knuffelkaartjes. Welk knuffelkaartje past bij mij vandaag? De kinderen verwoorden waarom ze voor een bepaald kaartje kiezen.

De kinderen begroeten samen met de leerkracht het zonnetje a.d.h.v. de zonnegroet.

- Ik maak een zon (cirkel boven hoofd)
- Groot en rond
- Ik stamp met mijn voeten op de grond (stampen)
- Ik ga nu hand na hand (handen over benen)
- Als een grote olifant (op handen en knieën zitten met een rechte rug).
- Ik maak me lang (één hand en één been strekken).
- Ik ben niet bang (wisselen)
- Ik maak me klein (bolletje maken)
- Dat vind ik fijn (blijven).
- Ik stap en stap en stap (één been recht zetten, ander been volgen).
- Ik rek en strek (uitrekken).
- Ik draai (ronddraaien met armen gespreid)
- Het is te gek (springen, eindigen met duim omhoog).

3. Kern.

De leerkracht vertelt een fantasieverhaal met yogaoefeningen in verwerkt.

Het is een mooie dag om met je fiets naar het strand te gaan.

Ga maar op je rug liggen met je benen omhoog en met de onderkant van je voeten naar het plafond. Maak fietsbewegingen in de lucht. Fiets op je eigen tempo. Je bent aangekomen aan het strand, stap maar van je fiets af.

Je hebt het warm gekregen van het fietsen en neemt een frisse duik in de zee. Ga rechtop staan met je armen langs je lichaam. Adem in en breng je armen naar boven, op een uitademing buig je voorover en blijf je 10 seconden zo staan.

Je neemt een kijkje onder water, je ontmoet er allemaal zeedieren. Je gaat lekker met ze meezwemmen in het water. Ga op je buik liggen en maak zwembewegingen met je armen en je benen op je eigen manier. Welke dieren kun je allemaal zien onder water? Doe ze maar na!

Onder water ontmoet je een haai. Haaien zijn erg krachtig en sterk. Ervaar het krachtige gevoel en zwem maar stilletjes op weg naar je prooi. Ga op je buik liggen en wijs met de onderkant van je voeten naar het plafond, dit is je staart. Breng je armen in de lucht en maak je vingers in elkaar. Strek je armen omhoog zodat ze je vin kunnen voorstellen. Til je hoofd op en beweeg van links naar rechts alsof je in het water zwemt.

Op de zeebodem ontmoet je krabben. Krabben zijn handige dieren die alle kanten op kunnen lopen zowel in en uit het water. Ga op de grond zitten met je benen naar voor gestrekt. Leg je handen plat achter je op de grond met je vingers naar voor. Ga op je handen en voeten staan met je poep in de lucht, loop zo naar links en naar rechts als een krab.

Een beetje verder aan het strand kom je een grote groep zeehonden tegen die in het water zo vrij zijn als een vis. Ga op je buik liggen met je armen naar voren gestrekt en je handen tegen elkaar. Kom met je armen en benen van de grond en klap in je handen. Maak het onk onk onk geluid van een zeehond.

→ *Variatie: zwem weg door je armen en benen naar links en rechts te bewegen.*

Het volgende dier dat je tegenkomt is een pinguïn. Hij is een beetje verdwaald, maar komt je toch even begroeten. Klapper maar net als een pinguïn met je vleugels. Ga rechtop staan met je voeten een beetje uit elkaar en je armen langs je lichaam. Houd je armen gestrekt en sla in een snel tempo achter elkaar met je handen tegen je bovenbenen en loop met kleine pasjes door de ruimte.

Tot slot kom je zeeschildpadden tegen. Ze kunnen zich terugtrekken in hun schild. Probeer jezelf ook eens terug te trekken. Ga rechtop zitten en strek je benen naar voor. Breng op een inademing je armen omhoog. Ga op een uitademing met je hoofd en armen naar de grond. Schuif je armen onder je benen naar achter en blijf zo 10 seconden zitten.

4. Verwerking:

Na al dat gespeel in de zee zit er overal zand op je lichaam en in je zwembroek. Ga rechtop staan en klop en schud het zand van je lichaam. Begin met het losschudden van je voeten, benen, armen en vervolgens je hele lichaam.

5. Slot:

De kinderen doen alsof ze gaan slapen en wanneer de juf hen komt kietelen gaan ze in stilte weer naar de kleedkamer en maken ze zich klaar.